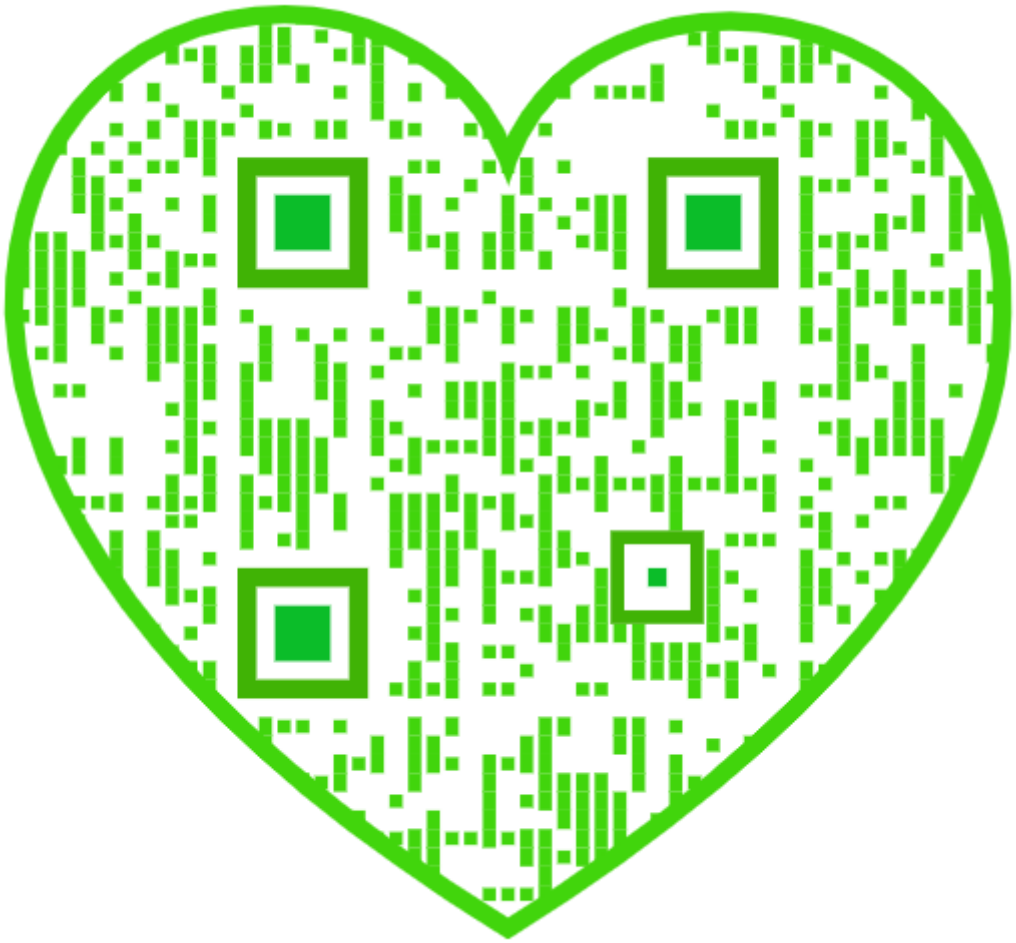

DE

DRIE VRIENDEN,

OF

DE SCHOOL DER BEPROEVING.

Met Platen.

AMSTERDAM,

G. THEOD. BOM.

BIBLIOTHEEK EN LEESZALEN
DER GEMEENTE ROTTERDAM

B1000302747 8
P852202326

Informatiecentrum Jeugdlectuur
Gemeente Bibliotheek Rotterdam
42-91

DE

DRIE VRIENDEN,

OF

DE SCHOOL DER BEPROEVING.

I.

WILLEM, ANDRIES EN JAN waren de beste vrienden van de wereld, en toch heb ik nooit drie jonge lieden gekend, die zoo zeer met elkander in karakter verschilden. «Dan was de een misschien vroom en braaf; de tweede onverschillig, en de derde goddeloos en ondeugend,» zegt mogelijk iemand uwer? — Gij vergist u, lieve lezer, want deugd en ondeugd, ja zelfs onverschilligheid, kunnen zich nooit op den duur met elkander verbinden. De eene moge voor eene korte poos met de andere ingenomen worden, of zelfs door haar medegesleept zijn, dit kan nooit lang aanhouden, want wat in zich zelven strijdig is, kan zich niet vereenigen. Beproef het eens, om water op het vuur, of vuur in het water te werpen; het zal u al spoedig blijken, dat die hoofdstof, welke de minste kracht heeft, verloren gaat: het vuur wordt uitgedoofd, of het water opgedroogd. Welnu, vuur en water staan

niet sterker tegen elkander over dan deugd en ondeugd; en hij, die dezelve te zamen wilde vereenigen, zoude even ligt zwart tot wit of wit tot zwart kunnen maken. En wat de onverschilligheid betreft: ik ken geen' ongelukkiger mensch, dan iemand, die onverschillig is: hij geniet de zegeningen niet, welke God hem in den voorspoed schenkt, of weet ze althans niet te waarderen; hij wordt niet geoefend door de tegenspoeden, waarmede God hem bezoekt, want hij gevoelt er de smart niet van; in één woord, hij leidt een plantenleven; rigt zich op in de zon, buigt neder voor den stormwind, en sterft eindelijk, zonder zijne verpligtingen gekend, of aan dezelve beantwoord te hebben; — hij leeft en sterft gelijk eene bloem, die zelve de oorzaak of het doel van haar aanwezen niet kent. Neen, de vrienden, wier geschiedenis ik u wilde mededeelen, waren allen godvreezende en deugdzame jongelingen; ik heb nooit gehoord, dat iemand hunner immer, het zij in zijne jeugd, het zij in meer gevorderden leeftijd, opzettelijk iets gedaan heeft, dat met Gods gebod, of met de inspraak van het geweten in strijd was. Alle drie beminden hunnen pligt, en vervulden denzelven met blijdschap. Het was deze overeenstemming van goede gezindheden, die hen tot vrienden maakte, en hen, gelijk gij hooren zult, door alle lotwisselingen des levens heen, vrienden deed blijven; maar zij verschilden in aard, in karakter, of — zal ik het zoo noemen? — in zielskracht, om de beproevingen dezer wereld, welke God aan alle menschen, tot hun bestwil, laat overkomen, te dragen; en misschien had de verschillende opvoeding, welke zij ieder genoten hadden, en de omstandigheden, waarin zij geboren waren, hiertoe wel veel bijgebragt. Gij zult dit zelve beseffen, als ik u nader met de betrekkingen van de drie helden dezer geschiedenis heb bekend gemaakt. Intusschen moet ik u vooraf waarschuwen, dat noch opvoeding, noch omstandigheden ooit voor een' mensch, in welken leeftijd hij zich ook moge bevinden, tot genoegzame verschooning kan verstrekken voor een gedrag, dat in zich zelven berispelijk is; want de barmhartige God heeft aan elk onzer het verstand gegeven om te oordeelen, hoe wij ons gedragen moeten; en als wij zelfs in ons eigen oordeel mogten te kort schieten, dan ligt zijn Woord immers voor ons open? Daarin kunnen wij altoos onze verpligtingen leeren kennen. Doch ter zake.

II.

De Heer EVERTS, WILLEMS vader, was een vermogend en aanzienlijk koopman te *Rotterdam;* hij had zijn groot vermogen door den handel gewonnen, en was daarbij, hetwelk niet alle kooplieden, die rijk geworden zijn, kunnen zeggen, steeds een stipt eerlijk man gebleven. Maar hij was onvermoeid en ijverig werkzaam geweest; geene gelegenheid om iets op eene geoorloofde wijze te verdienen, had

hij ongebruikt laten voorbijgaan; en wilde het toeval, dat zijne ondernemingen somtijds mislukten, dan had hij, wel verre van daardoor mismoedig te worden, integendeel verdubbelde krachten aangewend, om het verlorene weder te winnen. De heer EVERTS had verscheidene kinderen; ik geloof wel zeven. Nu is er een oud, Hollandsch spreekwoord, hetwelk, schoon het wat plat klinken moge, toch eene waarheid behelst, namelijk: «waar de varkens velen zijn, valt de spoeling dun.» Dit wist de heer EVERTS ook wel, en, hoe rijk hij ook zijn mogt, begreep hij zeer goed, dat hij aan elk zijner kinderen, — WILLEM was de oudste, — niet genoeg kon geven of nalaten, om hen in dien zelfden schitterenden stand te doen voortleven, welken hij nu in de maatschappij bekleedde. Hij prentte hun reeds van kindsbeen af de zucht tot werkzaamheid in, en trachtte hun, zoodra zij er begrip van konden hebben, die grootheid van ziel eigen te maken, welke onafhankelijk is van de wisselvalligheden des levens. Toen WILLEM zoo ver was, dat hij Latijn leerde, zeide de oude heer menigmaal tegen hem: *non laeta extollant animum; non tristia frangant*, dat is te zeggen: laat de vreugde u niet te zeer vervoeren; de smart u niet te diep nederdrukken. De heer EVERTS was een liefhebber van oude spreuken, dewijl hij meende dat in dezelve doorgaans veel levenswijsheid opgesloten ligt; zoo plagt hij ook tegen WILLEM te zeggen: «help u zelven, en God zal u helpen,» of wel: «moed verloren, alles verloren,» en dergelijke.

Gij begrijpt gemakkelijk, lieve lezers, dat WILLEM onder zoodanige opleiding, en bij den gelukkigen aanleg, welken de Hemel hem geschonken had, zich spoedig aan een werkzaam leven gewende, en tevens die kracht van geest verkreeg, welke hem verhief boven al de wederwaardigheden, aan welke ieder mensch, en in elken leeftijd, bloot staat. O, gij moest het eens gezien hebben, met hoe veel lust hij altoos zijne lessen leerde, en hoe ijverig hij van het onderwijs zijner meesters gebruik maakte. Ik praat nu niet van schrijven, lezen en rekenen; dat *moet* iedereen wel kennen, die niet voor een' botterik wil doorgaan, in welken stand hij in ons beschaafd vaderland ook geboren zij, maar hij wist vrij wat meer: de geschiedenis, ten minste die van het vaderland, kende hij op zijn duimpje; in de aardrijkskunde had hij reeds op zijn twaalfde jaar groote vorderingen gemaakt; hij speelde allerliefst op de viool, en teekenen —! Ik heb op mijne kamer nog een klein stukje van hem hangen, hetwelk hij op zijn tiende jaar vervaardigd heeft, en dat ik u bij gelegenheid wel eens toonen wil; gij zult er verbaasd over staan. Hoe het met zijne godsdienstige kennis gelegen was, behoef ik u niet te zeggen: hij was, gelijk gij weet, vroom en deugdzaam, en wist dan ook, dat alles, wat op het behoud onzer onsterfelijke ziel en onze eeuwige zaligheid in den Hemel betrekking heeft, voor ons van het allereerste en grootste aanbelang is. En wanneer hem somtijds iets gebeurde, waar andere jonge lieden mistroostig over zouden worden, en vergeefsche tranen

schreijen, meent gij, dat hij daarover het hoofd liet hangen? Waarlijk niet; hij was wel verstandiger! Slechts één voorbeeld zal ik u noemen.

WILLEM mag omtrent negen of tien jaren geweest zijn, toen hij eens bij een' zijner jonge vrienden te gast genoodigd werd; ik meen, dat het bij ANDRIES was; hij kleedde zich netjes aan, — trouwens, hij was altoos proper op zijn lijf, — en ging omstreeks vier ure naar het bezoek. Zijn vriend ontving hem met open armen; de twee jonge heeren gebruikten de thee, waarbij de suiker niet vergeten werd, en toen zeide ANDRIES, — ik zal hem maar zoo noemen, — «vriend, willen wij nu eens naar den stal gaan?» Naar den stal, dacht WILLEM, wat zullen wij daar uitvoeren? wij moesten liever wat in den tuin spelen; maar om zijn' vriend genoegen te geven, ging hij toch mede; en wat meent gij, dat hij daar zag, of liever wat hem getoond werd? misschien de kostbare rijtuigen en fraaije paarden van DRIESJES vader? — mis geraden: dat alles stond er wel, en werd ook wel bekeken, maar wat WILLEM het eerst in het oog viel, was een groote bok. «En is dat mooije dier van u?» vroeg WILLEM, «en moogt gij daarmede rijden?» — «Ja,» antwoordde zijn makker, «zoo gij lust hebt, zullen wij maar terstond inspannen, en een toertje door den tuin maken.» Wat WILLEM antwoordde, kunt gij ligt begrijpen. Welnu, het rijtuig, een allerliefst geschilderd wagentje, werd voor den dag gehaald; de bok er voor gespannen, en zie, daar reden de twee jonge lieden den tuin door, dat het een lust was om te zien.

Veel vermaak, heeren! Ik heb het in mijne jonge jaren ook gedaan, en herinner het mij altoos met het grootste genoegen.

Ik geloof zeker, dat onze WILLEM den volgenden nacht enkel van bokken en bokkenwagens gedroomd heeft; dit weet ik ten minste, dat hij den volgenden morgen ontwaakte, met den wensch om ook een bok rijk te zijn. Hij hield echter dien wensch voor zich zelven, tot dat hij bekwame gelegenheid had, om er met zijn' vader over te spreken. In plaats dus van, gelijk menige wilde jongen zoude gedaan hebben, onstuimig naar beneden te loopen, en het vertrek binnen te stormen, onder het geroep van: «Vader, een bok, een bok!» gedroeg hij zich geheel anders. Hij deed, als naar gewoonte, knielende, zijn morgengebed; reinigde zich vervolgens en kleedde zich zindelijk aan, waarna hij zich naar de ontbijtkamer begaf. Hier, hoopte hij, zoude er wel gelegenheid te vinden zijn, om vader met zijn' wensch bekend te maken, doch hij vergiste zich: de oude heer EVERTS was zóó bezig met het nazien van eenige brieven, die hij ontvangen had, dat WILLEM er zelfs geen oogenblik aan dacht om hem te storen. Hij gebruikte integendeel zijn ontbijt in stilte, en, na vervolgens den Hemel voor de genotene weldaden gedankt te hebben, keerde hij, zonder gedruisch te maken, naar zijne eigene kamer terug, en begaf zich aan zijne bezigheden; het was juist vakantie, doch WILLEM kreeg dagelijks eene taak, die hij moest afwerken, van zijn' vader op. «Nu zal ik beden» dacht WILLEM bij zich

zelven, «eens dubbel oppassen; als vaderlief dan straks ziet, dat ik zoo zeer mijn best heb gedaan, en zoo vlijtig ben geweest, zal hij misschien mijn verzoek te minder weigeren.» Zoo gezegd zoo gedaan. WILLEM was, gelijk gij weet, altoos vlijtig, maar ik verzeker u, dat het werk van dien ochtend der moeite waardig was. Alles wat hij eigenlijk deed, kan ik u niet zeggen, maar dit weet ik goed, dat hij, toen de klok één sloeg, zoo voldaan was over zich zelven, dat hij vrolijk zijne boeken en leijen bijeen pakte, en vol moed de trappen afging, om een en ander aan vader te vertoonen. «Nu zal het lukken!» dacht hij bij zich zelven, «nu krijg ik zeker een' bok!» Ach, de lieve jongen vergiste zich al weder: de heer EVERTS bevond zich wel in het vertrek, want hij was juist van het kantoor gekomen, maar hij had een' heer bij zich, met wien hij in een drok gesprek scheen.» Zoude ik hem nu storen?» dacht WILLEM, «foei, dat zoude mij leelijk staan!» Hij legde zijne boeken en papieren netjes bijeen op de tafel neder, en met de enkele woorden: «Vaderlief, mijn werk van dezen morgen,» verliet hij de kamer en begaf zich in den tuin. Men heeft mij voor waarheid verhaald, dat hij hier een' grooten bok met krijt op den muur teekende, terwijl hij zich met de gedachte streelde: «als vader straks mijn werk heeft nagezien, en het zoo in orde vindt, zoekt hij mij misschien hier wel op, prijst mij wegens mijn' ijver; en dan, en dan....!» Helaas, WILLEM wachtte een geheel uur, nog een half uur; vader kwam niet. Nu keerde hij naar huis terug:

«misschien» zeide hij, «vind ik vader aan het nazien.» De heer EVERTS was met den onbekenden heer uitgegaan, zonder zelfs een enkel oog in het werk, dat voor hem lag, te hebben geslagen. Nu meent gij dat WILLEM het hoofd liet hangen, en ongemakkelijk werd? geenszins, hij verzocht den bediende hem eene boterham met een kop koffij te willen brengen; want hij gevoelde honger, en men spijsde in dat huis, wegens de beurs, zeer laat: nam vervolgens een nuttig en onderhoudend boek in de hand, en plaatste zich aan de tafel voor het open venster.

De heer EVERTS kwam pas te half vijf ure te huis; nu moest er terstond gegeten worden, er waren een paar vreemdelingen aan tafel, en er kon van geen bok gesproken worden.

Waartoe vele woorden? Meer dan acht dagen verliepen er, voor dat WILLEM gelegenheid vond om zijn' wensch te kennen te geven; zelfs had de oude heer meestal den tijd niet, om zijn werk na te zien. Verre van intusschen in zijn' ijver te verslappen, en te denken: «het helpt toch niet,» verdubbelde hij veeleer zijne pogingen, en herinnerde zich daarbij eene der geliefkoosde spreuken van zijn' vader: «het einde kroont het werk.»

Ten laatste vond WILLEM ook in der daad gelegenheid om zijn verlangen bekend te maken, en ik behoef naauwelijks te zeggen, dat thans aan hetzelve volgaarne voldaan werd; te meer, toen het den heer EVERTS bleek, dat zijn zoon reeds lang dien wensch gekoesterd, maar denzelven uit bescheidenheid voor

zich gehouden had, terwijl hij tevens gedurende al dien tijd zoo uitnemend had opgepast. Zulk een braaf gedrag verdiende in der daad eene belooning. WILLEM kreeg dus een' bok, en buitendien een wagentje, tuigen, eene zweep, en alles wat er verder bij behoort.

Was WILLEM nu gelukkig? Wel was hij het! Dagelijks, als het weder het toeliet, reed hij met zijn' bok door den tuin, en vermaakte zich als een koning; slechts de zweep gebruikte hij weinig, want hij had vader ook hooren zeggen: «De regtvaardige ontfermt zich over zijn vee,» de bok moest dus al heel koppig zijn, eer hij hem sloeg; een losse klap in de lucht, om hem wat levendig te maken, kon er echter mede door.

Helaas, alle aardsche vreugden zijn vergankelijk; dit ondervond WILLEM ook maar al te spoedig. Het was op een' zondag; uit de kerk, die men, als naar gewoonte, bezocht had, teruggekomen, stelde de heer EVERTS eene wandeling voor. WILLEM verzocht of hij met zijn' bokkenwagen mogt mede rijden; hier had zijn vader eerst wel wat tegen, want het scheen zoo zonderling, maar eindelijk werd het toch, op WILLEMS smeeken en moeders vriendelijke voorspraak, toegestaan, en wat was er ook voor kwaads in? O, welk eene onuitsprekelijke vreugde voor WILLEM! Hij zoude als een groot heer, in zijn eigen rijtuig, door de stad rijden, en zijn kleine zusje MIETJE zoude, als mevrouw, naast hem zitten! Denkt eens na, lezers! Nu werd er spoedig iemand naar den digt bij het huis gelegenen stal gezonden, om den bok te halen, en

deze kwam weldra terug — met het rijtuig? — Ach neen, met de treurige tijding, dat de bok dien zelfden morgen dood gevonden was; de koetsier had het Jobsberigt niet vroeger durven bekend maken. Wie schetst nu het gevoel van WILLEM? niet waar, gij stelt hem u voor, uitbarstende in tranen; misschien stampvoetende van kwaadheid, en welligt de schuld op den koetsier werpende, die beter voor zijn dier had moeten zorgen? Niets van dit alles; het is waar, twee groote tranen, die onwillekeurig in zijne oogen opwelden, kon hij niet binnen houden, maar ook deze waren spoedig afgewischt. Hij greep de hand van den heer EVERTS, tusschen de zijne: «Vaderlief,» zeide hij, «gij hebt mij reeds geleerd, dat geen redelijk mensch zich door de rampen des levens mag laten ter nederslaan; ik wil u thans toonen, dat ik uwe lessen niet vruchteloos aangehoord heb; slechts een verzoek heb ik u te doen: mag mijn arme bok» — en nu kwam er weder een traan, — «niet aan den vilder verkocht, maar ergens buiten begraven worden?» — «Gaarne, lieve WILLEM,» antwoordde de vader en drukte den jongen aan zijn hart. Nu keerde WILLEM zich tot zijn kleine zusje, die vast stond te schreijen, dewijl zij nu geene mevrouw zijn konde; «wees gerust, lieve MIE,» dus troostte haar WILLEM, «ik kan immers nu ook geen mijnheer worden? maar wat helpt ons het schreijen? wij krijgen met alle onze tranen den bok toch niet terug, en vermeerderen slechts onze droefheid. Kom, geef mij een' kus, beste meid; ik zal u onderweg wat

moois vertellen, en straks, als wij weder thuis zijn, beloof ik u, zoo vader en moeder het toestaan, een fraai prentenboekje.» MARIA droogde hare oogen, de wandeling begon, en WILLEM onderhield haar onderweg zóó levendig, dat het zoete meisje tusschenbeiden hartig lagchen moest; en hij zelf, om hare vreugde, zijne eigene smart grootendeels vergat. Toen zij weder teruggekomen waren, schonk hij haar *de Geschiedenis van Louises Pop* (*); dit boekje had hij trouwens reeds voor een paar dagen uit zijn eigen beursje gekocht, om er haar, op haren verjaardag, mede te verrassen.

Zóó kloek gedroeg onze WILLEM zich reeds op zijn tiende jaar; laat ons nu eens zien, hoe het met zijn vriend ANDRIES gelegen was.

III.

De heer VAN DER BRUGGEN was een aanzienlijk man; schoon niet tot den adelstand behoorende, mogt hij zich toch onder de deftigste familiën rekenen, want zijne voorouders waren, sedert de onafhankelijk-verklaring van de Republiek, in 1648, en zelfs reeds veel vroeger, burgers en ingezetenen van *Holland* geweest; hadden schot en lot betaald, en zelfs bij menige gelegenheid belangrijke diensten aan den staat bewezen.

(*) Bij de uitgeefster dezes in het licht gekomen, en bij haar verkrijgbaar.

Hij was schatrijk; zóó waren zijne voorouders geweest, en zóó zoude zijn zoon blijven, want deze was de eenige afstammeling van dien tak der oude familie. Vraagt gij mij nu, of de oude heer VAN DER BRUGGEN zelf zijn geld door bekwaamheid of nijverheid verdiend, of bijeen gespaard had, dan moet ik het hoofd schudden en neen zeggen: hij had niets gedaan, zijn vader ook niet, en zijn grootvader ook niet; het geld was — want als men zóó veel heeft, dat men het niet verteren kan, dan is het bezuinigen geene deugd, — van den een' op den ander' overgegaan; en zóó zoude het ook op ANDRIES komen, want deze was het eenige zoontje, en moest buitendien nog van eene moei van moederszijde erven; zoo dat hij waarschijnlijk, zonder, gelijk men zegt, een' vinger in den asch te steken, een der rijkste inwoners van de stad stond te worden. Maar laat ons nu eens zien, welk eene opvoeding onze jonge vriend had genoten. Meesters en onderwijzers had hij genoeg gehad, en ik zoude de waarheid te kort doen, als ik zeide, dat hij van hunne lessen niet het beste gebruik had gemaakt. Integendeel: hij kon doorgaans niet slechts met onzen vriend WILLEM wedijveren, maar overtrof hem zelfs in meer dan één opzigt; zoo sprak hij, bij voorbeeld, het Fransch en Engelsch veel vlugger, en maakte ook in de danszaal veel afgemetener en kunstmatiger passen. Dit was echter meer een gevolg van zijne opvoeding dan van zijne bijzondere oefening; zóó was hij, als kind, reeds vroeg in allerlei gezelschap van vreemdelingen gebragt, en had daardoor eene zekere gemakkelijkheid en vrij-

moedigheid verkregen, om zich in vreemde talen uit te drukken; en wat het dansen aangaat, wist iedereen, dat hij alle partijen, welke de heeren dansmeesters geven, en waaruit contra-partijen van derzelver leerlingen of liever van hunne ouders voortkomen (*), had bijgewoond.

Andries was, over 't algemeen genomen, een knappe en beschaafde jongen, niet zoo als dat woord dikwijls verstaan wordt, maar in den goeden zin; hij was geoefend in alles, wat hij op zijne jaren weten moest; en, wat nog oneindig meer is, hij was daarbij rein van hart, deugdzaam van inborst, en godsdienstig van zin. Waarlijk, Andries was een lieve, beminnelijke jongen, en toch was hij ongelukkig.

«Ongelukkig!» hoor ik mijne lezers uitroepen; «Ongelukkig met zoovele hoedanigheden en voorregten; en in zulke omstandigheden geboren!» — Ja, waarlijk, mijne lieve vrienden, ongelukkig, en wilt gij weten waarom? — Omdat hem die zielskracht, — dat vermogen op zich zelven ontbrak, waardoor Willem zich zoo gelukkig onderscheidde, en waarvan ik u zoo straks een voorbeeld heb aangehaald. Bij den aanvang van dit verhaal heb ik u gezegd, dat de oorzaak van dit ongeluk, althans voor een gedeelte, moest gezocht worden in de opvoeding, die hij had genoten, en de omstandigheden, waarin hij geboren was; ik

(*) Al die zoogenaamde danspartijen van kinderen van beide seksen kunnen in meer dan een opzigt nadeelig voor de zedigheid zijn. De schrijver dezer bladen heeft nimmer toegestaan, dat zijne dochters, hoezeer zij ook in de gelegenheid waren, dezelve bezochten.

geloof dat ik de waarheid heb gesproken; denkt zelve slechts na: Andries was een eenige zoon, van schatrijke ouders geboren, die zelve nooit geleerd hadden, wat de waarde van het geld is; die zoowel door hun vermogen als door den aanzienlijken stand, welken zij in de burgerlijke maatschappij bekleedden, gewoon waren geworden, het een met het ander te verwarren, en te denken, dat rijkdom en geboorte het zelfde waren als — of ten minste gelijk stonden met — inwendige zielskracht; ja, dat zij dezelve nog in vele opzigten verre te boven gingen; in één woord, dat men zich, in hunne omstandigheden, als het ware, boven het lot verheven konde achten.

O, er zijn zoo vele menschen, welke in dit ongelukkig denkbeeld verkeeren, maar lieve, goede lezers, om Gods wil, laat er u niet door bedriegen. Zijt zoo groot en zoo vermogend in de wereld als gij wilt; laat uw' vader burgemeester, laat hem de hoogste ambtenaar van den staat naast den Koning zijn; bezit zelf de uitstekendste vermogens en bekwaamheden, die gij slechts bedenken kunt; zijt zelfs daarbij vroom en godsdienstig van hart en wandel, — het baat u alles niets, om u te ontheffen van die smarten en beproevingen, welke het den Almagtige in zijne eeuwige wijsheid behaagd heeft alle menschen, zonder onderscheid, te laten overkomen, ten einde hen voor te bereiden en te louteren tot een hooger leven. Neen, dat kan niemand; dat kan even min de deugdzaamste als de geleerdste of bekwaamste; doch er bestaat een middel, om u boven die rampen te verheffen, en dat

middel kende ANDRIES niet; de ongelukkige had het niet geleerd.

Ik schrijf, schoon ik dikwijls van kinderlijke zaken spreek, geen boekje voor kinderen, maar voor zulke jonge lieden, die hun oordeel weten te gebruiken, en tot verstandige, zoowel als tot deugdzame menschen hopen op te wassen. Gij gevoelt dus reeds, zonder dat ik het u zeg, het onderscheid, dat er tusschen WILLEM en ANDRIES bestond. Hoe de eerste zich gedroeg, hebt gij reeds gehoord; nu zal ik u ook eens een voorbeeld geven van de handelwijze des anderen, in nagenoeg dezelfde omstandigheden en in gelijke jaren.

Het gebeurde eens, dat onze vriend ANDRIES op eene groote danspartij genoodigd was. Ja, dat feest ging hem naauw aan het hart; niet slechts, dat het door zijn' eigen' meester gegeven werd, en dat hij zich met regt vleijen mogt, door zijne uitnemende talenten, op hetzelve te zullen uitblinken, en daardoor eere doen aan den persoon, die hem zoo wel onderwezen had; doch er kwam nog bij, dat het juist zijn verjaardag was; dat zijne beide ouders er zouden tegenwoordig zijn, en dat hij zich uit dien hoofde een bijzonder vergenoegen mogt beloven. Het spreekt van zelve, hoe vele toebereidselen er tot het feest gemaakt werden. Dat er een heel nieuw pak kleederen noodig was, is klaar. Hoe dezelve echter gemaakt waren en hoe zij er uitzagen, kan ik u niet zeggen, want ik ben in vele, zeer vele jaren op geen kinder-danspartij geweest. In mijn' jongen tijd, het mag wel een groote veertig

jaren geleden zijn, zoude een paars of ligt blaauw rokje, met een kort broekje, van dezelfde kleur, al heel mooi gestaan hebben; nu geloof ik dat het geheel anders is; ik zoude het mijn eigen zoons moeten vragen, maar die zijn ook al te groot geworden. Ach, de jongste, de eenige, die er nog iets van zoude kunnen weten, en deze heeft buitendien den voorspoed niet gekend, ligt verre van hier in het graf! — Begrijpt gij den traan, lieve lezers, die hier mijn oog ontvalt? — Zóó treuren ouders, wanneer zij brave kinderen verliezen, schoon deze ook geene danspartijen hebben bijgewoond; maar zij treuren niet zonder hoop: hunne kinderen zijn *goed* geweest, en zij mogen vertrouwen, dat zij hen eens in Gods eeuwig, zalig Rijk weder zullen vinden. Mijne eigene aandoening heeft mij medegesleept. Ik keer tot mijn verhaal terug.

Alle toebereidselen waren gemaakt. De kleederen besteld, gereed gemaakt, t'huis gebragt en aangepast. Niets scheen er meer te ontbreken; de dansmeester zelf, die er belang in stelde, dat zijn bekwame en vlugge leerling zich, op den avond van het feest, op de gunstigste wijze vertoonde, ten einde zijn onderwijs eere aan te doen, had nog de moeite genomen, hem eenige malen afzonderlijk te onderrigten, in het vormen van eenige moeijelijke passen en toeren. ANDRIES had ze gemakkelijk begrepen, en voerde ze met de meeste vlugheid uit. Zoo wel meester als leerling waren derhalve volkomen te vreden, en stelden zich alle mogelijke voldoening en het grootst genoegen voor.

De lang verlangde dag was eindelijk aangebroken. Des morgens werd er nog eene allerlaatste dansles genomen, de kleederen gereed gelegd en met een linnen doek bedekt, want er mogt geen stofje aankomen. Ik behoef u niet te verhalen, dat de gansche namiddag onzen jongen vriend verbazend lang viel. Eindelijk toch sloeg de klok vijf, en nu werd het tijd, om zich aan te kleeden, want het gezelschap zoude ten zeven ure bijeen komen. Mevrouw VAN DER BRUGGEN begaf zich met haren zoon op zijne kamer, ten einde hem in zijn toilet behulpzaam te wezen; zij liet er zelfs hare *Psyché* (*) brengen, om ANDRIES goed over zijn eigen voorkomen te doen oordeelen. Ruim een uur werd er besteed aan deze belangrijke bezigheid; eindelijk was alles gereed; geen het minste plooitje ontbrak er aan, en zie, men moet het bekennen, de jonge heer zag er uit als een pop. Nu geleidde moeder hem voor den spiegel, en plaatste de lamp, die op de tafel stond, naast hem op een beddetafeltje, om hem beter licht te geven. Vol genoegen, en met oogen, die van vreugde schitterden, beschouwde de jongeling zich zelven. Dit was zeer natuurlijk, en ik zoude denken in dit geval ook niet berispelijk, want het vermaak, dat hij zich voorstelde, was op zich zelven niet ongeoorloofd; en hij zoude het immers onder opzigt zijner beide ouders genieten? Intusschen mogt hij er zijn hart niet aan hechten.

Doch luister, wat krabt daar aan de deur? — Het

(*) Een zeer groote kleedspiegel, welke tot aan den grond reikt, en waarin men zich geheel bezien kan.

was de trouwe poedelhond van ANDRIES, die zijn' meester sedert een uur vergeefs gezocht had, en nu door den reuk bemerkte, dat hij zich in zijne kamer bevond. De deur was niet goed gesloten en vloog dus terstond open; in drie sprongen was de vrolijke hond bij zijn' meester, en hem tegen het lijf. «Weg kardoes!» riep ANDRIES, terwijl hij den grooten hond met kracht van zich afwierp; het zware dier sprong verschrikt, want het was zulk eene behandeling niet gewoon, terug, en tegen het tafeltje. De lamp waggelde, dreigde te vallen; ANDRIES greep haar, zoo hij meende, nog in tijds, maar, o ramp! eene groote olievlek had zijn gansche buis bedorven, ten minste voor dien avond onbruikbaar gemaakt!

Hoe ANDRIES te moede was, behoef ik u niet te zeggen, en waarlijk, hij had wel reden om treurig te zijn; evenwel, hij mogt aan zijne droefheid niet al te veel toegeven, want dat was juist het middel, om het kwaad onherstelbaar te maken. Mevrouw VAN DER BRUGGEN, die, behalve hare al te groote toegevendheid voor haren zoon, waardoor zij hem bederf, eene verstandige vrouw was, zeide op een' bedaarden toon: «Het is jammer ANDRIES, het is waarlijk zeer jammer, doch er is niet anders op, gij moet uw andere buis maar aantrekken, die zoo goed als nieuw is.» — «Mijn andere buis!» riep ANDRIES, zoo dra hij tot spreken in staat was, en dit gebeurde niet zeer spoedig, «mijn andere buis, daar iedereen mij reeds mede gezien heeft, en nadat ik aan al mijne vrienden heb verteld, welk een fraai pak ik zoude aanhebben? Neen, ik

wil niet uitgelagchen worden; nu ga ik in het geheel niet naar het bal! —» «In het geheel niet?» vroeg zijne moeder verbaasd. «Zoo dwaas zult gij toch niet zijn; uwe kleederen zijn immers goed, en gij kunt buitendien aan uwe vrienden zeggen, wat de oorzaak is, dat gij uw nieuw pak niet aan hebt.» — «Neen, moeder, het is gedaan; ik ga niet, ik ga niet! Laat het maar terstond afzeggen!» riep ANDRIES schreijende uit. «Nu, zoo als gij wilt,» antwoordde de dame, «dwingen zal ik u niet, maar bedenk u wel.» — «Ik heb mij genoeg bedacht. Ik ga niet, zend maar spoedig!» en hiermede viel hij op een' stoel neder en begon zich te ontkleeden. Mevrouw VAN DER BRUGGEN zond dus een' knecht naar de danszaal, om te zeggen dat de jonge heer onverwacht verhinderd was geworden, en zich liet verontschuldigen. De dansmeester, die zich zoo veel eer van zijnen kweekeling had beloofd, zag zich niet weinig teleurgesteld, doch er was niet aan te doen, en het feest ging zonder ANDRIES zijn' gang. Dat onze vriend dien avond niet zeer vrolijk was, gevoelt iedereen, en ik geloof zelfs, dat, wanneer hij een uur later nog van besluit had kunnen veranderen, hij zulks gaarne zoude gedaan hebben. Maar het was te laat, de kleederen waren reeds weder geborgen, en ANDRIES schaamde zich ook te bekennen, dat hij verkeerd gehandeld had, en hierin handelde hij op nieuw verkeerd, want het is nooit schande, voor zijne gebreken of dwaasheden uit te komen, vooral wanneer er nog gelegenheid is, om dezelve te herstellen. Toen ANDRIES den volgenden dag van verscheidene zijner

makkers hoorde, hoe uitstekend zij zich op het bal vermaakt hadden, was zijne droefheid nog veel grooter, en hij nam wel stellig voor, nooit weder zoo dwaas te zijn. Had hij zijn karakter beter gekend, en begrepen waarin het kwaad zijnen oorsprong had, dan zoude hij aan dit voornemen getrouw hebben kunnen blijven; thans was zulks geenszins het geval. Doch voor het oogenblik reeds genoeg van hem; het wordt tijd dat wij nu ook eens zien hoe het met onzen derden vriend, namelijk met JAN geschapen stond.

IV.

In zeker klein plaatsje, in *Noord-Braband*, woonde een man, die het alles behalve ruim in de wereld had, want hij verdiende zijn brood met het maken van schoenen voor de boeren; hij was ondertusschen van gegoede en deftige burgerouders geboren, maar het was dezen tegengeloopen, en zij hadden hunne kinderen niets nagelaten; anders had VAN DEN BERG, zóó was zijn naam, waarschijnlijk in eene groote stad laarzenmaker en lederkooper geworden. Nu moest hij zich helpen, zoo goed hij konde, en hij deed zulks met een vrolijk hart, want hij was godvreezend en werkzaam. Zie, daar ontvangt hij op het onverwachtst een' grooten brief met den post van *Rotterdam*; een' brief met breede, zwarte randen en een groot zwart zegel. De vier of vijf stuivers, die VAN DEN BERG er

voor betalen moest, vielen hem al zuur genoeg, te meer, daar hij de gansche zaak voor eene spotternij hield, want op het adres stond niets meer of minder dan: Wel Edel geboren Heere, den Heere enz. Ondertusschen herinnerde hij zich, dat hij in *Rotterdam* nog een' neef had wonen, om wien hij zich trouwens nooit bekommerd had, doch die hij wist dat zeer rijk was. Hij besloot dan tot de kleine opoffering, en waarlijk, het berouwde hem niet, want hij zag al spoedig uit den brief, dat de rijke neef gestorven was, en hem, als zijn' naasten bloedverwant, met uitzondering van eenige legaten, tot zijn' eenigen erfgenaam had benoemd. Nu hadt gij het huishouden van den rijken KRISPIJN eens moeten zien. Alles was er in rep en roer; waar de leest en spanriem bleven, weet ik zelf niet; ik geloof echter dat hij ze aan een' armen drommel ten geschenke gaf, met wien hij lang medelijden had gehad, doch dien hij nimmer had kunnen helpen. Nu moesten er nieuwe kleederen gekocht worden, want de blaauwe, zondagsche rok, die, wie weet reeds hoe vele jaren? gediend had, en altoos door moeder zorgvuldig in het kabinet geborgen werd, was veel te ouderwetsch, om de reis naar *Rotterdam* mede te doen. De punthoed, dien zijn vader zaliger reeds had gedragen, en in het dorp nog op verre na geene slechte vertooning maakte, deugde ook niet; ja zelfs de deftige, hooge schoenen, met groote, zilveren gespen (dat, benevens een ouderwetsch horlogie, was zijn gansche rijkdom,) moesten met halve laarzen verwisseld. Geld was er intusschen niet in huis, doch

gij gelooft niet, goede lezers, hoeveel krediet zulk een groote brief met zwarte randen iemand bijzet. Al de bewoners van de naast bijgelegene stad, — want aan de vervulling van al die behoeften was in het dorp in 't geheel niet te denken, — waren om strijd begeerig, om voor den schatrijken heer VAN DEN BERG te werken; en het leed geene acht dagen, of de man zag er immers uit als een juweel; en hij niet alleen, maar zijne vrouw, zijn zoon en zijne dochter geen haartje minder.

Om het huishouden van een' dorpschoenmaker op te ruimen is juist niet veel tijd noodig. De meubelen waren spoedig verkocht; het linnengoed werd ingepakt, en nu ging de reis aan. Mijnheer en Mevrouw — te voren baas en vrouw — VAN DEN BERG begaven zich naar *Rotterdam*, en namen daar bezit van het kostelijk woonhuis van den neef, dien zij in zijn leven niet eens gekend, zelfs weinig gezien hadden. Zóó gaat het in de wereld. Lieve lezers, beeldt u nimmer iets op uwe schatten in, noch meent, dat dat dezelve u waarlijk eenige verdienste kunnen toebrengen. In de oogen van den grooten hoop moge het zoo schijnen, maar in die van verstandige menschen, en nog veel minder in het oog van Hem, die alle wereldsche zaken bestuurt, zult gij, al waart gij bezitter van al de rijkdommen van *Peru* en *Golconda*, nimmer verstandiger of beter geacht worden, dan gij in der daad zijt. Doch laat mij de geschiedenis niet vooruitloopen.

In alle groote handelsteden, en dus ook in *Rot-*

terdam, wordt de rang, welken iemand in de maatschappij bekleedt, meestal grootendeels, zoo niet geheel, berekend, naar het geld dat hij bezit, of liever naar de vertooning, die hij maakt. Nu was het van den heer VAN DEN BERG bekend, dat hij eene zeer belangrijke erfenis verkregen had; zijn prachtig huis, op eene der fraaiste havens, zijn schitterend rijtuig, zijn schoon buitengoed, want hij had alles aangehouden, getuigden van zijn groot vermogen. Hij werd dus in alle openbare bijeenkomsten met beleefdheid ontvangen, of, gelijk men gewoon is het in de hoogere, zoogenaamd beschaafde, kringen te noemen, *geaccueilleerd*. En dit viel hem des te ligter, daar hij, gelijk ik u gezegd heb, van welgezetene ouders geboren was, en dus eene goede opvoeding genoten had. Niemand dacht er aan, of wilde er aan denken, dat hij schoenmaker geweest was; de meesten zelfs wisten het niet eens; want de plaats van zijn vorig verblijf was weinig bekend en bezocht.

Het is een oud spreekwoord: «alle rivieren loopen in zee uit,» zoo ging het ook met den heer VAN DEN BERG; alles liep hem mede: ondernemingen, inkoopen, ja zelfs de loterijen, — niets was er, dat niet toebragt, om zijn kapitaal te vermeerderen; en binnen weinige jaren zag hij zich in het bezit van een vermogen, hetwelk dat van den heer EVERTS, en zelfs van den heer VAN DER BRUGGEN verre overtrof. Hij was, in één woord, een schatrijk man, en gedroeg zich daarbij zóó geschikt en ordelijk, dat er niets op te zeggen viel. Geen wonder derhalve, dat

WILLEM en ANDRIES met zijn' zoon bekend raakten; en nog minder wonder, dat zij met elkander vrienden werden, daar zij alle drie brave en deugdzame jongens waren. Maar nu komt het onderscheid. Het karakter van de beide eersten heb ik getracht u met een enkel voorbeeld te schetsen; ik zal ook thans mijn best doen, om u met dat van JAN bekend te maken.

Toen de oude heer VAN DEN BERG, ten gevolge der verkregene erfenis, naar *Rotterdam* vertrok, was JAN nog een klein kind; hij mogt hoogstens den ouderdom van vijf jaren bereikt hebben. Nu zag hij zich eensklaps in een' staat van weelde en overvloed gebragt, die geheel streed met de ontberingen, welke hij in zijne eerste kindschheid had moeten lijden. Die overgang was zoo plotseling geweest, dat hij denzelven niet begrijpen kon, ook was hij nog te jong om er over na te denken. Al wat hij begreep, bepaalde zich hiertoe, dat zijne moeder, die hem vroeger de boterhammen naar zijn' zin veel te dun gesneden en te mager gesmeerd had, hem nu op banket en allerlei lekkernij onthaalde; en dat hij te voren blijde was, als er een lap op zijne broek werd genaaid, zoo dat de knieën er niet doorstaken, of dat hij een paar nieuwe klompen kreeg, om naar de school te gaan, terwijl hij nu telkens, wanneer hij het verlangde, nieuwe kleederen ontving, en in plaats van klompen neite laarsjes droeg, die zoo veel guldens kostten, als de eerste stuivers waardig waren. Het gevolg van dit alles kon niet anders zijn, dan dat hij het geld beschouwde als iets, dat men door een toeval op één oogenblik krij-

gen of verliezen kan, en waaraan men dus geene waarde althans behoort te hechten; en het eene op het andere verkeerdelijk toepassende, gelijk menigmaal bejaarder menschen wel doen, werd hij, reeds in de kinderschoenen, een soort van wijsgeer, en hechtte zich aan niets. Rijkdom en armoede stonden bij hem gelijk aan geluk en tegenspoed; beide waren even vergankelijk, en derhalve beide van even weinig waarde. Ik beken, lieve lezers, dat zoodanige begrippen, geheel op zich zelve, of, gelijk men dat noemt, in het afgetrokkene beschouwd, wel iets verleidelijks en bekoorlijks in zich bevatten, want men zoude oppervlakkig zeggen, dat de mensch, die voor de eeuwigheid geschapen is, zijn hart niet hechten mag aan de dingen, die vergankelijk zijn, maar in de toepassing zijn zulke beginselen toch hoogst gevaarlijk, en als gij naar mij luisteren wilt, zult gij spoedig begrijpen, waarom? Het is waar, dat dit leven kort en voorbijgaande is, maar het maakt toch een deel uit van die eeuwigheid, waartoe God ons in het wezen geroepen heeft; het is tevens waar, dat wij hier reeds voorloopig weldaden van God ontvangen, en dat juist het goed gebruik dier weldaden ons voorbereiden moet tot het genot van hoogere zegeningen. Ik heb u meen ik reeds eenmaal de vergelijking van den Zaligmaker der wereld herinnerd, doch moet er nogmaals bijvoegen, dat wij van alle talenten, die ons toevertrouwd zijn, hiernamaals rekenschap zullen moeten geven. Die talenten nu bestaan niet enkel in geld, maar in alle andere dingen, welke de eeuwige

Barmhartigheid ons schenkt, en geene derzelve mogen wij onverschillig achten, of, om met den Bijbel te spreken, in den grond begraven. Dit was het juist, dat JAN niet begreep, en hoe braaf en deugdzaam hij anders ook zijn mogt, beschouwde hij alles, wat tot deze wereld, voor zoo verre hij er in zijne kindsche jaren over oordeelen kon, als onverschillig. Vader was in eens, en zonder er iets aan toe te brengen, van doodarm schatrijk geworden: zoo, meende hij, kon het met alles gaan, en het was derhalve eene dwaasheid, zich over eenig gemis of verlies te bedroeven: want het kon even ligt als vaders armoede, op het onverwachtst, en zonder dat men er iets toe deed, dubbel, ja tiendubbel vergoed worden. Ongelukkig stelsel, voorwaar; had JAN er aan gedacht, dat hij, zoo doende, de Goddelijke Voorzienigheid, van wien alle goede gaven afdalen, beleedigde, dan zoude hij voorzeker op deze wijze niet gehandeld hebben, maar zóó ver strekte zijn begrip nog niet, want hij was in der daad, gelijk ik u gezegd heb, een godvreezend jongeling, en derhalve behooren wij hem veeleer te beklagen dan te beschuldigen. En waarlijk, de gevolgen van zijne beginselen waren wel beklagenswaardig. Ook uit zijn' kindschen leeftijd zal ik een enkel voorbeeld bijbrengen, opdat gij er zelve over zoudt kunnen oordeelen.

Het gebeurde eens, dat de heer VAN DEN BERG verscheidene gasten genoodigd had, en wel zoodanig gezelschap, waarbij men begreep, dat de tegenwoordigheid van kinderen niet voegzaam was. Wat er in dat gezelschap verhandeld werd, kan ik u naar waarheid

niet zeggen, doch gij moet er dáárom geen kwaad van denken. Het is immers mogelijk, dat men over staatkundige belangen te spreken had, die met geldelijke betrekkingen in verband stonden, of wel over handelsondernemingen, of over bijzondere aangelegenheden, die niet bekend mogten worden. In één woord: er zijn duizenderlei omstandigheden, waarin lieden van jaren genoodzaakt zijn de kinderen van de hand te zenden; en deze laatsten zouden al heel verkeerd doen, met te denken, dat hunne ouders zich bezig hielden met iets, dat niet goed was, enkel om de reden, dat zij er niet bij mogten zijn. Onze JAN was zoo verkeerd niet; trouwens in zijn zoogenaamd stelsel, dat aan onverschilligheid grensde, kon geene groote nieuwsgierigheid plaats vinden. Hij verliet dus het vertrek, en begaf zich naar zijne eigene kamer. Hier vermaakte hij zich een poos lang met lezen, doch het schoone weder lokte hem al spoedig de deur uit.

Ik heb vergeten u te zeggen, dat onze JAN, op den zelfden tijd, dat zijne vrienden zich nog met bokken vermaakten, reeds een klein paardje tot zijn eigen gebruik had; hij was trouwens ook een of twee jaren ouder, en buitendien een groote, sterke jongen, die op zijn twaalfde jaar wel voor vijftien kon doorgaan. «Kom,» dacht hij bij zich zelven, «ik zal eens een klein toertje om de stad maken; als ik terugkom, zijn de vreemde heeren misschien reeds vertrokken, en dan blijf ik bij vader en moeder.» Denken en doen is bij vlugge jonge lieden doorgaans het werk van het zelfde oogenblik. JAN was dus al spoedig in

den stal; had zijn paardje gezadeld en draafde voort als een ruiter. O, gij moest hem gezien hebben, lieve lezers, hoe trotsch en fier hij daar heen reed. Het was een mooije knappe jongen, die eigen JAN VAN DEN BERG, en hij behandelde zijn paardje op eene wijze, dat ik het aan den besten van u wel zetten wil, om het hem te verbeteren.

Hij had echter nog niet lang gereden, of het paard verloor een zijner ijzers, en daar het nu kreupel liep, was JAN genoodzaakt, het naar den naastbij wonenden smid te brengen, om op nieuw beslagen te worden. Daar hij geen geduld genoeg had, om te wachten tot dat het werk geëindigd was, betaalde hij den smid vooruit; wees de plaats aan, waar het paardje moest bezorgd worden, en ging intusschen eene wandeling doen. Had hij meer acht geslagen op het goede dier, dat hem zoo veel genoegen verschafte, en het niet in vreemde handen overgelaten, dan zoude het ongeluk, hetwelk hem thans trof, waarschijnlijk niet gebeurd zijn. De smid, bij wien hij zijn fraai paardje gebragt had, was een onkundig mensch, of ten minste op dat oogenblik niet in staat, om zijne zaken behoorlijk te verrigten. Het gevolg was dat JAN, toen hij een paar dagen later weder eens rijden wilde, het mooije dier zóó kreupel bevond, dat het niet in staat was om behoorlijk te draven. «Het is jammer,» zeide JAN op een' koelen toon, «ik zal er voor laten zorgen; hij gaf ook werkelijk den koetsier van zijn' vader last een' paardendoctor te halen, om den hit te genezen. Doch hier liet hij het ook bij blijven. Het

gevolg dezer onachtzaamheid, of liever onverschilligheid was, dat zijn mooi paardje kreupel bleef, en hij het niet meer berijden kon. «O, voor dit weder een ander!» zeide JAN, om zich te troosten. Hij kreeg ook in der daad een ander paard, want op geld kwam het zijn' vader niet aan, maar dat was een wild dier, waarmede hij telkens gevaar liep den hals te breken; toen dit ook weder weg was, kreeg hij een derde, doch dat was een luije droomer, die gedurig struikelde; in één woord, onze JAN kreeg nimmer zulk een lief, trouw paardje terug, als hij eerst gehad had. En meent gij nu nog, dat hij zich hierover bekommerde? ach neen, niet in het minste; «ik heb het slechts niet getroffen,» zeide hij koelbloedig, «doch er zijn nog goede paarden genoeg; ik zal weder een ander nemen.» Ondertusschen kostte dat grapje meer dan duizend gulden aan zijn' vader, en deze begon ten laatste in te zien, dat het gekheid was; hij weigerde dus meer geld te geven, en JAN moest zijne meest geliefdkoosde uitspanning, het paardrijden, missen.

Ik heb getracht, lieve lezers, u eenigzins met het karakter en de betrekkingen der drie helden mijner geschiedenis bekend te maken; laat ons nu zien, hoe het hun in de wereld ging, en wat de gevolgen waren hunner geheel verschillende handelwijze, bij de beproevingen, welke het den Hemel behaagde hun te doen overkomen.

V.

De kennis, welke onze drie jonge vrienden aan elkandêr hadden, was op de school aangekomen. Zij waren alle drie werkzaam en leergraag, en bevonden zich doorgaans met elkander in eene gelijke klasse; dit gaf in den beginne aanleiding, dat zij dikwijls met elkander buiten den schooltijd over hunne lessen spraken, en zoo werd er langzamerhand eene vriendschapsbetrekking tusschen hen aangeknoopt, die, in weêrwil hunner verschillende lotgevallen, naderhand nimmer verbroken werd.

Het gebeurde eens, dat de onderwijzer hun iets opgaf, hetwelk zij, gedurende de vakantie, moesten afwerken, het was een gedeelte der geschiedenis van *Telemachus*, door den abt FENELON, dat zij in het Hollandsch moesten overbrengen. Daar de jonge lieden doorgaans gelijk werkten, had slechts een hunner het hoofdstuk, dat vertaald moest worden, opgeteekend; en deze had, ik weet niet door welk toeval, zich in het getal vergist. Den volgenden dag kwamen de twee anderen bij hem, om te zien, wat er gedaan moest worden, en nu gingen alle drie aan het werk. Het zoude moeijelijk te beslissen zijn, wiens werk het beste uitviel, maar dit is zeker, dat zij slechts twee dagen vóór het verstrijken der vakantie vernamen, dat zij iets geheel verkeerds hadden uitgewerkt. Wie beschrijft nu hunne schrik en droefheid? Alle drie hadden zij hun best gedaan, alle drie hoopten zij derhalve

lof en eer te zullen behalen, en nu was al hun arbeid vergeefs geweest! Er kwam nog iets bij: van de twee dagen, die hun overbleven, om hun werk te veranderen, was er een tot een' pleiziertogt bestemd, waarop zij reeds sedert langen tijd hun hart gesteld hadden. Laat ons nu eens zien, hoe de drie jonge heeren zich in deze beproeving, want waarlijk, eene beproeving mogt het wel genoemd worden, gedroegen.

«Het is jammer,» zeide WILLEM, «ik doe niet gaarne vergeefsche moeite; trouwens, geheel vruchteloos is mijn werk toch niet geweest, want ik heb er vrij wat mede geleerd, en misschien komt het mij bij eene volgende gelegenheid nog wel te pas. Nu zit er niet anders op, dan dat ik het feest van morgen uit mijne zinnen stel, en op nieuw aan het werk ga.» Hierop scheef hij aan zijne twee vrienden (hij was de eerste geweest, die de vergissing ontdekt had,) den volgenden brief:

«Waarde Vrienden,

«Wij hebben ons deerlijk vergist, en een geheel verkeerd hoofdstuk vertaald, daar wij het —e moesten gehad hebben. Het spijt mij wegens morgen, dewijl ik mij van dien dag veel genoegen had voorgesteld. Nu verzoek ik u echter op mijn gezelschap niet te rekenen. Ik ga terstond aan het werk, en zal mijn best doen, om het verlorene zoo goed mogelijk weder in te halen.

Als altoos de uwe:

WILLEM EVERTS.»

Vreemd zagen de twee andere heeren bij het ontvangen van dit briefje op. ANDRIES, die waarlijk ook niet slechts zijn best had gedaan, maar in der daad een zeer goed opstel gemaakt, sloeg zich als wanhopig voor het hoofd: «Ach!» riep hij, dat is eene beproeving, die mijne krachten te boven gaat! Wat heb ik gewerkt, wat heb ik geblokt; wat heb ik mij eene moeite moeten geven, om mijn opstel zoo goed in orde te krijgen! Wat had ik mij eene eer en eene vreugde beloofd; en nu is alles vruchteloos! Uitgaan zal ik morgen zeker niet; mijn hoofd staat er waarlijk niet naar, om genoegen te nemen, doch het werk op nieuw aan te vangen, zoo als WILLEM zegt, hiertoe ben ik nog minder in staat. Al wilde ik ook, dan zoude mijne droefheid alleen mij beletten om het hoofd bij den arbeid te hebben. Ach ik ongelukkige!» En hiermede vouwde hij zijne handen in zijn' schoot, liet het hoofd hangen; en bleef de twee dagen, die hij nog nuttig had kunnen besteden, lusteloos en werkeloos op zijne kamer zitten.

Toen JAN het briefje ontving, en het voor de tweede maal gelezen had, want in het eerst wilde hij zijne eigene oogen niet gelooven, sprong hij van zijn' stoel op, en riep op eene kluchtige wijze: «Het ziet er mooi uit; daar ligt nu mijn werk, waaraan ik zooveel tijd besteed heb! En wat zal er van mijn' roem worden? Alles is verloren! Morgen t' huis blijven? ja, ik dank er wel hartelijk voor; ik zal mij nog het hoofd suf werken, niet waar, en mijn' ganschen vakantietijd met schrijven doorbrengen? Zoo mal niet! Ik

zal maandag mijn opstel, zoo als het daar ligt, naar de school medenemen, en ziet meester dan, dat ik mij vergist heb, welnu, dan ziet hij het maar; en voor den prijs, dien ik nu missen moet, weder een andere: al evenwel *oremus!*»

De volgende dag, welken de drie vrienden tot eene gemeenschappelijke uitspanning bestemd hadden, brak aan. Zoodra de zon zich aan den blaauwen hemel vertoonde, was WILLEM uit de veêren, en aan zijn schrijfwerk. Hij besteedde den tijd, die hem nog overig was gebleven, zóó ijverig, dat het hem in der daad gelukte zijn werk op nieuw af te krijgen; en of hij het goed gedaan had, zullen wij zoo straks vernemen. ANDRIES integendeel, bleef later dan gewoonlijk op zijn bed liggen: uit slaapzucht of luiheid? Waarlijk niet, want dat waren geenszins zijne gebreken; uit moedeloosheid alleen. Toen hij eindelijk opgestaan was, en zich gekleed had, begaf hij zich naar de ontbijtkamer, doch zijne oogen waren rood en gezwollen van het schreijen. «Wat scheelt er aan, kindlief?» vroeg zijne bezorgde moeder, «wat is u overgekomen?» — «Ach moeder,» zuchtte hij, «al mijn werk is voor niet! Gij weet, hoe veel moeite ik mij gegeven heb, en hoe veel vreugde ik mij voorstelde van den lof, dien ik van meester zoude ontvangen; misschien wel van den prijs, dien hij voor het beste werk bestemd heeft. Nu is alles weg!» en hier begon hij op nieuw te schreijen. «Lieve jongen,» zeide mevrouw VAN DER BRUGGEN,» zijt zoo mistroostig niet; gij hebt immers uw best gedaan? Uw werk, dat toch zeker

goed is, kunt gij buitendien aan den meester toonen, dan zal hij ten minste zien, dat gij ijverig zijt geweest, en uwen tijd niet enkel met spelen of in ledigheid hebt doorgebragt. Gij zoudt heden met uwe vrienden uitgaan; waarom kleedt gij u dan niet aan? zij zullen reeds op u wachten.» — «Neen, moederlief,» antwoordde ANDRIES, «aan uitgaan denk ik niet, ik zoude mij toch geen oogenblik kunnen vermaken.» — «Welnu ga dan weder aan uw werk, en doe uw best, om uwe taak nog af te krijgen; wie weet, hoe ver gij het brengt.» — «Ach neen, moeder, daar kan ik nog minder aan denken; het werk is te lang en te moeijelijk: als ik mij overhaastte, zou er toch niets goeds van komen. Het is voorbij!» — «Nu kind, doe dan wat gij wilt, maar houd op met schreijen: gij weet het, dat ik u niet gaarne treurig zie.»

Zóó ging het met ANDRIES, laat ons nu ook eens zien, hoe JAN het maakte. «Drommels jammer!» bromde hij bij zich zelven, terwijl hij zich des avonds ontkleedde, om zich te bed te begeven, «drommels jammer! ik had mijn best zoo gedaan; maar het is niet anders,» en hiermede kroop hij onder de dekens, en sliep zoo gerust in, als of er geene thema's in de wereld waren. Den volgenden morgen kleedde hij zich netjes aan, en begaf zich naar het huis van WILLEM. Deze zat op zijne kamer te werken. «Welnu, vriend! gaat het er op los?» vroeg hij lagchende, «het is heerlijk weder, en wij zullen in de tent in de plantaadje (daar zouden de jonge heeren gaan ontbijten) een' heerlijken ochtend hebben.» «Neen, vriend!» antwoordde WIL-

LEM, «gij ziet, dat ik aan het werk ben, verschoon mij dus voor ditmaal.» «Niet of graag,» antwoordde JAN, «schrijf, zoo gij wilt, u de vingers krom; ik heb genoeg gedaan, en zal het er, zoo gij wilt, bij laten berusten, en heden morgen mijn vermaak eens nemen. ANDRIES gaat toch zeker mede.» Dezen vond hij echter ook niet gestemd om uit te gaan: de arme jongen zat moedeloos op zijne kamer; hij had een boek in de hand, en zelfs een zeer goed en nuttig boek; maar ik geloof niet, dat hij er een woord in las; hij was te bedroefd over zijne teleurstelling. «Zoo kameraad!» riep JAN, «daar zit gij net als DIOGENES in zijne ton. Kom jongetje, frisch op; de laarzen aangetrokken, den hoed opgezet en dan naar buiten!» — «Ach, vriend! ik kan niet,» antwoordde ANDRIES, «het ligt mij als lood op het hart; laat mij, wat ik u bidden mag, met rust.» — «Met pleizier, als gij het zoo verkiest,» hernam JAN, «adie, droomer; vermaak u wel!» en met drie sprongen was hij de trappen af en de deur uit.

Dat onze vriend JAN zich nu op zijne eenzame wandeling en bij zijn eenzaam ontbijt bijzonder vermaakte, geloof ik bezwaarlijk, ten minste zeker zooveel niet, als hij zoude gedaan hebben, in het gezelschap zijner vrienden. Het is waar, hij had Gods schoone natuur voor zich, en daar hij, gelijk ik gezegd heb, in weêrwil zijner gebreken, een vroom, godsdienstig jongeling was, die de oneindige liefde, welke het barmhartig Opperwezen ons dagelijks betoont, met zijn gansche hart gevoelde, is er ook niet aan te twijfelen, of hij heeft zich verlustigd in al de heerlijkheden, die zich voor zijn oog vertoonden. Dat frissche lentegroen der boomen, die zachte, balsemgeurige lucht, dat liefelijk gekweel der vogels tusschen de takken, en dan de vrolijke toonen van den leeuwerik, die zoo hoog naar boven stijgt, dat het oog hem naauwelijks bereiken kan, en zich toch zoo aangenaam en duidelijk hooren laat; — o, voorzeker heeft het aandoenlijk hart van JAN zich voor dat alles ontsloten, en een gevoel van dankbaren eerbied jegens den Alzegenaar heeft zijne borst vervuld. Maar hij was alleen, en de gezellige, ik mag er bijvoegen de *goede*, mensch geniet zijne vreugde maar half, wanneer hij dezelve niet met zijne natuurgenooten deelen kan. Ik geloof ook, dat, wanneer JAN eens regt de hand in den boezem stak, eene geheime stem hem daar zoude gezegd hebben, dat hij niet geheel naar behooren handelde. Duidelijk beseffe hij dit wel niet, want voorzeker, wanneer hij volkomen overtuigd was geweest, dat hij zijn' pligt verzuimde, dan zoude hij onmiddellijk zijn teruggekeerd, en zich aan het werk begeven hebben, maar hij ontwaarde toch in zijn binnenste eene zekere soort van onrust, waarvan hij zich zelven geene juiste reden wist te geven, en die hij alleen toeschreef aan het gemis van het gezelschap zijner vrienden. Het is eene bekende waarheid, mijne lezers, waarvan gij dagelijks zelve de ondervinding kant hebben, dat om de zegeningen Gods, en voornamelijk die, welke Hij ons in de beschouwing zijner overheerlijke natuur schenkt, volkomen te genieten, ons geweten ons niet slechts geene regtstreeksche verwijten behoort te doen, maar

dat wij tevens de overtuiging moeten hebben, dat wij in alle opzigten onze pligten met ijver betracht hebben, en vooral dat wij arbeidzaam geweest zijn. Toen onze eerste voorouders in het paradijs tegen Gods gebod gezondigd hadden, sprak de Heere tot hen: «in het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten.» Dit was in der daad destijds eene straf voor hen, want in den schoonen lusthof, waarin God hen geplaatst had, en dien zij nu tevens moesten verlaten, kenden zij geene behoeften, die niet onmiddellijk door Jehova vervuld werden, zoodat destijds het arbeiden, in den eigenlijken zin des woords, onnoodig was; maar toen later de menschen over den aardbol verspreid waren, veranderde die straf in een' wezentlijken zegen: men is nooit zóó vergenoegd, dan na volbragten arbeid. Ik weet het aan mij zelven: menigmaal, wanneer ik des morgens vroeg, in mijn eenzaam vertrek, de schoone natuur voor mij beschouw, en de aangename lucht mij door het open venster tegenwaait, bekruipt mij de lust, om naar buiten in het vrije veld te gaan, en Gods zegeningen in de natuur volop te genieten. Meer dan eens is het mij gebeurd, dat ik aan dien lust toegaf, mijn werk ter zijde legde, en mij, met een boek in den zak, in de frissche lucht begaf; ja, dan heb ik ook wel gelukkige oogenblikken genoten, maar, wanneer mij dan te binnen viel, dat ik iets verzuimd had, en mij dus in zeker opzigt Gods zegeningen, die Hij mij zoo rijkelijk schonk, — want Hij laat zijne zon opgaan over boozen en goeden, en regent over regtvaardigen en onregtvaardigen, — onwaardig had

gemaakt, dan was mijne vreugde vergald. Ik keerde tot den arbeid terug, maar heb altijd bevonden, dat het werk, hetwelk dan uit mijne handen kwam, en dat ik, als het ware, gedwongen verrigtte, nooit zóó goed was, als wanneer ik er mij van den vroegen morgen af op had toegelegd. Als ik integendeel eerst de mij voorgestelde taak met lust en ijver had afgewerkt, en mij dan naar buiten begaf, o, dan was mijn hart zoo tevreden; dan scheen mij het groen der boomen en velden dubbel frisch, de lucht dubbel verkwikkend, en het gezang der vogelen dubbel aangenaam. Doch keeren wij tot onzen vriend terug.

Jan kwam veel vroeger, dan hij zich had voorgesteld, van zijne wandeling terug. Hij stond vervolgens nog wel eenige oogenblikken in twijfel, of hij het voorbeeld van zijn' vriend Willem volgen, en zich aan den arbeid begeven zoude, doch hiertoe gevoelde hij geene opgewektheid, en hij bezat geene kracht van geest genoeg, om zich tegen dien onlust te verzetten; of liever, zijne ongelukkige onverschilligheid belette hem de gevolgen van zijn verzuim in te zien. Hij bragt dus dien dag, even gelijk Andries, zoo niet in ledigheid, ten minste nutteloos door.

Den volgenden morgen, het was een Zondag, gevoelde hij echter, zoo wel als de jonge heer van der Bruggen, reeds een hartelijk berouw over zijn verkeerd gedrag, maar nu was het in der daad te laat geworden, om de schade te herstellen. Geen der beide jonge lieden mogt of wilde het bijwonen der gewone openbare godsdienstoefening verzuimen, en al

hadden zij ook het gansche overige gedeelte van den dag aan het hun opgelegde werk besteed, dan zoude er toch niets goeds, ten minste niets volledigs uit hunne handen gekomen zijn. Zij beschuldigden zich beiden, en ook deze dag ging voor beiden zonder vreugde voorbij.

Willem integendeel had den ganschen zaturdag onophoudelijk bezig geweest; hij had de beproeving, waarvoor de anderen bezweken waren, roemrijk weêrstaan, en het was hem gelukt, de opgegevene taak nogmaals ten einde te brengen. Zulks was hem zelfs ditmaal veel gemakkelijker gevallen dan den eersten keer: want door zijne vroegere vertaling was hij reeds voorloopig met den stijl en de uitdrukkingen van den schrijver bekend geworden, en had geleerd dezelve in sierlijk nederduitsch over te brengen. Des zondags nam hij zijne godsdienstoefening met een vrolijk hart waar, en hij dankte God, die hem krachten geschonken had, om den moed niet te verliezen. Het overige van den dag bragt hij op eene aangename wijze in den kring zijner beminde huisgenooten door.

Nu kwam de maandag, en de drie vrienden begaven zich naar de school. De bekwame onderwijzer deed een naauwkeurig onderzoek naar het werk zijner kweekelingen; Andries en Jan hadden niets te vertoonen dan hun verkeerd opstel. Daar het echter den meester bleek, dat dit enkel het gevolg was geweest van een misverstand, hetwelk zij eerst zeer laat ontdekt hadden, en hij buitendien bevond, dat hunne vertalingen geenszins zonder verdienste waren, verschoonde

hij hen gaarne; hen slechts beklagende, dat zij niet in de gelegenheid waren, om naar den uitgeloofden cereprijs mede te dingen. Toen hij nu vervolgens het werk van Willem in handen kreeg, moest hij zich verwonderen, over de bekwaamheid, waarmede deze in den geest des oorspronkelijken schrijvers was doorgedrongen, en de juistheid en sierlijkheid, met welke hij hem in zijne moedertaal had overgebragt. Willem kreeg dus den uitgeloofden prijs, die in een kostelijk gebonden boekwerk bestond. Maar, toen het nu vervolgens bekend werd, dat Willem ook in de vergissing had gedeeld, maar door verdubbelden ijver zijne schade weder had ingehaald, — hij zelf had er geheel van gezwegen, want hij wilde zich niet ten koste zijner vrienden verheffen, noch hen doen blozen, — toen kon de brave onderwijzer niet nalaten den lieven, naarstigen jongen aan zijn hart te drukken, en hem aan al de overige scholieren tot een voorbeeld te stellen.

VI.

Kinderen wassen op tot jongelingen, en jongelingen tot mannen. De kinderschoenen waren uitgetrokken, en de lijd om met bokken en zelfs met hitten te rijden was voorbij. Onze drie jonge lieden hadden de eerste, zoogenaamde fransche, school verlaten, om zich door hoogere studien tot het akademisch onderwijs voor te bereiden. Ook hierbij gedroegen zij zich

allen met geneegzame vlijt en ijver; er kwam nog wel menige beproeving tusschen beide, van soortgelijken aard, als ik in het vorige hoofdstuk beschreven heb, waarin de moedige WILLEM steeds overwinnaar bleef, doch zijne beide vrienden, de een door moedeloosheid, de ander door onverschilligheid, menigmaal bezweken, en die de laatsten van menigen schoonen prijs beroofde, welke den eersten met allen regt toegekend werd, doch over het geheel hadden zij alle drie aan hunne onderwijzers reden gegeven, om over hen voldaan te zijn, en zoo gebeurde het dan ook dat zij, na verloop van eenige jaren, te gelijker tijd, WILLEM *summa cum honore* (*) en de beide anderen *non sine laude* (†), naar Leidens Hooge School gepromoveerd werden. WILLEM zoude daar voor predikant, ANDRIES voor geneesheer en JAN voor advokaat studeren. Ik heb de latijnsche oraties, welke zij bij die gelegenheid zelve opstelden, en in het openbaar uitspraken, gelezen. Alle drie waren goed geschreven, doch die van WILLEM spande de kroon; en toch zijn er menschen, die willen weten, dat hij nog wel eens aan zijne vrienden de behulpzame hand geleend heeft; doch WILLEM heeft dit zelf nooit willen bekennen, en dus moet ik het in het midden laten.

Lieve lezers, als ik u nu al de grappen wilde vertellen, die er bij de ontgroening onzer drie jonge vrienden plaats hadden, dan zoude ik nooit gedaan hebben. Gij weet niet, wat er bij zulk eene gelegenheid al gebeurt. Maar dit moet ik u toch zeggen, dat zij zich alle drie bij deze beproeving, — en waarlijk het is eene zware beproeving voor hen, die geene scherts verdragen kunnen, — als helden gedroegen; het gevolg hiervan was, dat zij spoedig met de overige studenten bekend en met verscheidene bevriend werden. Dat zij verder de akademische lessen vlijtig bijwoonden en hun' tijd nuttig besteedden, spreekt van zelve, maar laat ons nu eens zien, wat hun intusschen verder al gebeurde.

(*) Met den hoogsten roem.

(†) Niet zonder lof.

WILLEM, want met hem moet ik beginnen, had het op de kamer, die hij bewoonde, gansch niet aangenaam. De man van het huis was ongelukkig aan den drank verslaafd, en zijne vrouw, die nog jong was, had een ander gebrek, dat in mijne oogen nog erger is. Gij hebt zeker in den Bijbel de geschiedenis van JOZEF gelezen; welnu, juist zulk eene vrouw als die van POTIPHAR was het mensch, waarbij WILLEM zijn' intrek genomen had; maar dit kan ik er bijvoegen, dat onze vriend zich in deze beproeving even braaf en deugdzaam als JOZEF gedroeg. Doch wat was hiervan het gevolg? WILLEM had een ellendig leven. Met den man kon hij nooit een verstandig woord spreken, en de vrouw, die nu een' afkeer van hem gekregen had, plaagde hem op allerlei wijzen. Hij verdroeg dit, zoo lang het mogelijk was, met geduld, en trachtte van zijne zijde alle aanleiding tot ongenoegen te vermijden. Als hij de lessen had bijgewoond, sloot hij zich in zijne kamer op, zonder zich met het ongelukkig huisgezin te bemoeijen; dit ging

eenigen tijd zoo goed als het gaan kon, maar ten laatste viel het hem toch te zwaar, want de vrouw liet geene gelegenheid voorbijgaan, om hem te kwellen. Nu schreef WILLEM aan zijn' vader, en verzocht hem de vrijheid van eene andere kamer te zoeken; zijne kieschheid verbood hem intusschen al de bijzonderheden, die hem tot dit verzoek aanleiding gaven, op te noemen, en hij was buitendien te goedhartig, om ten nadeele van andere menschen te spreken, al was het, dat zij zulks verdienden; hij schreef dus slechts in algemeene bewoordingen, dat het hem bij die lieden niet aanstond; dat hij voor het geld, hetwelk hij hij verteerde, geene goede behandeling ondervond, en zoo voorts. Hoe edelmoedig hij hierin ook handelde, gaf dit juist aanleiding, dat zijn vader hem niet goed begreep, en zijne klagten voor ongegrond hield. De man, bij wien WILLEM inwoonde, was in vroeger tijd, eer hij gehuwd was, bij den heer EVERTS in dienst geweest, en had zich toen altijd ordelijk en geschikt gedragen. Zijne vrouw zelve had misschien wel aanleiding tot zijn tegenwoordig wangedrag gegeven, maar hoe kon de heer EVERTS dit weten? Hij schreef derhalve aan zijn' zoon terug, dat hij wat moest inschikken; dat hij het overal zoo goed niet kon hebben, als bij zijne ouders in huis, en zich reeds vroeg aan kleine onaangenaamheden moest leeren gewennen. Dat dit antwoord aan WILLEM gansch niet aangenaam was, spreekt van zelve, maar hij besloot zich naar de omstandigheden te schikken, en de lieden, door een onberispelijk gedrag van zijne zijde, als het ware te

noodzaken om hem beter te behandelen. Lieve lezers, gij zoudt niet gelooven, hoe veel invloed een goed voorbeeld heeft: de man van het huis, hij heette VAN ASSEN, begon zich ten laatste over zijn eigen gedrag te schamen. Hij zag, dat WILLEM altijd, zelfs wanneer hij een vrolijk gezelschap had bijgewoond, geschikt en nuchter te huis kwam, en zich nimmer in eenig opzigt te buiten ging. Als een jong mensch, dacht hij bij zich zelven, die nog geene ondervinding heeft, zich zóó gedraagt, wat is het dan eene dubbele schande voor mij, die reeds op mijne jaren gekomen ben, dat ik mij zoo te buiten ga; ik zal mij, met Gods hulp, trachten te beteren; en waarlijk hij deed het. O, mijne lieve vrienden, het is onbegrijpelijk, hoe veel vermogen een mensch op zich zelven heeft, al is hij nog zoo ver van den goeden weg afgedwaald, wanneer hij slechts eenmaal het geluk heeft zijne verkeerdheid regt in te zien, en het vast besluit neemt, om zich te beteren; vooral, wanneer hij daarbij het oog op God heeft, want het is een waar woord, dat onze Vader in den Hemel zich nooit onbetuigd laat aan degenen, die Hem met eerbied en vertrouwen om zijne hulp aanroepen. VAN ASSEN werd dus weder, wat hij te voren geweest was, namelijk een nuchter en oppassend man; en wat de vrouw betreft, toen deze zag, dat zij zich in het karakter van onzen vriend vergist had, en daarbij begon na te denken, dat hij door hare mishandelingen misschien zijne kamer met eene andere zoude verwisselen, gelijk hij haar reeds gedreigd had te zullen doen, begon zij zich ook beter jegens

hem te gedragen. Zij zag geheel van hare ondeugende voornemens af, en behandelde WILLEM, die haar nu in der daad achting had ingeboezemd, vervolgens op eene wijze, dat hij reden had om tevreden te zijn. Ziedaar de gevolgen van een goed gedrag: had WILLEM aan de verleiding gehoor gegeven, dan zoude hij met den man een dronkaard, en met de vrouw een zedeloos mensch geworden zijn; hij had nog verder bijgedragen, om het reeds zoo diep gezonken huisgezin ongelukkig te maken, en met hem zelven was het in den tijd, misschien voor de eeuwigheid, gedaan geweest; thans, daar hij de beproeving, waar het God behaagde hem in te leiden, weêrstond, bleef hij niet alleen voor zich zelven onschuldig, maar was nog buitendien het middel, waardoor twee menschen, die geheel van den goeden weg waren afgedwaald, op denzelven werden teruggebragt. WILLEM was altoos nederig, en beeldde zich nooit veel van zich zelven in, maar ik geloof toch, dat hij inwendig eene groote tevredenheid moet gevoeld hebben, toen hij de gelukkige gevolgen van zijn braaf en deugdzaam gedrag bemerkte.

Helaas, hij werd vervolgens op eene andere proef gesteld, die hem oneindig zwaarder viel, want voor jonge lieden, die waarlijk goede beginselen hebben, is de verleiding tot zedeloosheid zoo groot niet. Doch eer ik hiervan spreek, moeten wij eerst eens zien, hoe onze twee andere vrienden het op de akademie maakten. Dat zij ook wel beproevingen hadden, spreekt van zelve, want niemand is van dezelve bevrijd, en

het is juist Gods liefderijk bestuur, dat ze ons oplegt, ten einde ons in het goede te versterken en te bevestigen, want zonder strijd bestaat er geene ware deugd. Of ANDRIES en JAN zich echter altijd zoo klaar hielden als WILLEM, zal de tijd leeren.

VII.

ANDRIES had het op zijne kamer vrij wat beter dan zijn vriend getroffen; hij woonde bij een' herstelmaker, die een zeer geschikt mensch was, en bij wien hij het in alle opzigten uitnemend goed had; ook kwam er hieromtrent geene klagt over zijne lippen. Zijne studien zette hij ook met even veel vermaak als ijver voort, en het uitzigt van zich eenmaal geheel aan het bijstaan zijner lijdende natuurgenooten te zullen mogen wijden, maakte zijn braaf hart reeds bij voorraad gelukkig.

Het is natuurlijk, dat jonge lieden op de hoogescholen in betrekking komen met diegenen, welke in dezelfde vakken studeren. Op deze wijze werd onze ANDRIES bekend met zekeren FRANS VAN ESSEN, een' aardigen, vrolijken knaap, van zeer veel aanleg en talenten, doch die een gebrek had, waartegen jonge lieden niet genoeg op hunne hoede kunnen zijn; hij was namelijk aan het spel verslaafd. Het gebeurde bijna dagelijks, dat onze VAN DER BRUGGEN en hij zich na het bijwonen der lessen met elkander op dezelfde

kamer begaven, ten einde de *dictata*, dat is hetgene de hoogleeraar hun in de pen gegeven had, in het net over te schrijven. Hierdoor genoten zij het voordeel van hun werk altijd zeer volledig te hebben, want wat de een misschien niet behoorlijk had verstaan, of onnaauwkeurig opgeteekend, werd hem door den anderen herinnerd. Als hun werk dan afgedaan was, had VAN ESSEN de gewoonte, zich naar een of ander koffijhuis te begeven, en daar het overige van den avond met spelen door te brengen; het is wel te begrijpen, dat ANDRIES, wanneer hij geene andere verbindtenis had, hem menigmaal naar die plaatsen volgde, en hierin stak op zich zelven geheel geen kwaad, want waarom zouden jonge lieden, na volbragten arbeid, niet eenige uitspanning mogen nemen? Doch het gevolg hiervan was, dat onze held mede aan het spelen geraakte. Ook dit was onschuldig, zoo lang het enkel tot tijdverdrijf geschiedde. Ik voor mij wil zelfs wel bekennen, dat ik veel liever een jong mensch een partijtje piket of l'hombre zie spelen, dan dat hij altijd met de nieuwspapieren in de hand zit, en den mond vol heeft van staatkundige aangelegenheden, waarover hij doorgaans even goed kan oordeelen als een bok over de wiskunde; maar het spel moet nimmer een hartstogt worden, want dan is deze misschien de gevaarlijkste van allen, en dit werd ongelukkig van lieverlede bij onzen VAN DER BRUGGEN het geval. Eerst speelde hij enkel om zich te vermaken, en dan nog slechts alleen, wanneer hij geen gezelschap aantrof, om den tijd met een aan-

tijd met een aangenaam gesprek door te brengen, maar het duurde niet lang, of hij begon reeds naar het uur te verlangen, waarop hij gewoon was met zijn' vriend naar het koffijhuis te gaan, enkel om de gelegenheid te hebben van de kaarten in de hand te nemen. Dewijl hij zeer vlug in het spel en buitendien gelukkig was, bleef de fortuin doorgaans aan zijne zijde, en dit maakte voor hem de beproeving nog sterker. Daar hij in dit zijn gedrag echter niet het minste kwaad zag, vooral omdat hij er nooit zijn werk om verzuimde, maakte hij er ook geheel geen geheim van, maar dikwijls, wanneer hij in gezelschap van zijn' vriend WILLEM was, verhaalde hij dezen, hoe gelukkig hij den vorigen avond was geweest, en hoe menigmaal hij *vole* of *repic* en *capot* had gemaakt. WILLEM hoorde dat alles koel aan, maar wanneer hij bemerkte, dat zijn vriend bij het opnoemen zijner gelukkige slagen in vuur begon te raken, was hij wel gewoon hem op eene vriendschappelijke wijze te waarschuwen. «Zijt voorzigtig *amice!*" mogt hij dan tegen hem zeggen, «ik vrees, dat gij te veel gehechtheid aan het spel begint te krijgen, en dat is niet goed; want, al is het, dat gij geene verliezen van aanbelang lijdt, en hiervoor staat gij toch, in weêrwil van uw zoogenoemd geluk, zoo goed als een ander, bloot, is het spel, op het zachtste genomen, eene onverschillige zaak, waaraan geen verstandig mensch zijn hart hechten mag.» «Ach, gekheid!» plagt ANDRIES dan te antwoorden, «gij maakt u veel te bang; ik speel immers enkel tot tijdverdrijf,

en is het mijne schuld, dat ik zoo gelukkig ben? Of doe ik zonde, wanneer ik u dat geluk mededeel? Maar wees gerust, ik zal er u voortaan niet meer lastig mede vallen.» WILLEM haalde dan de schouders op, en beklaagde zijn' vriend, die zich aan eene drift overgaf, welke zoo gevaarlijk konde worden. Helaas, hij had de gevolgen maar al te goed voorzien. In den aanvang speelde ANDRIES werkelijk alleen tot uitspanning en in zijne snipperuren, na volbragten arbeid, doch er waren slechts weinige maanden verloopen, of zijne zucht tot het spel nam zoodanig toe, dat hij niet slechts, gelijk ik gezegd heb, naar het uur verlangde, waarop hij zich naar het koffijhuis konde begeven, maar zelfs meer dan eens dat uur vervroegde. Hierdoor bleef dan menige opgave des hoogleeraars, van den ochtend, des avonds onafgewerkt liggen; ANDRIES begon, in één woord, zijne studien te verzuimen. Een der hoogleeraren, wiens lessen hij bijwoonde, was bijzonder met zijn' vader, den ouden heer VAN DER BRUGGEN, bekend en bevriend, en dien ten gevolge had hij ook eene meer dan gewone betrekking op ANDRIES. Het ontging dezen braven en oplettenden heer geenszins, dat zijn leerling in deszelfs ijver begon te verflaauwen; ook had hij van buitenaf vernomen, dat deze zich geregeld alle avonden in het ***sche koffijhuis liet vinden, en daar aan de speeltafel zat. Hij achtte het dus zijn' pligt hem te waarschuwen.

Op zekeren morgen, na het eindigen der les, riep hij ANDRIES ter zijde: «Jonge heer,» zeide hij, op een'

vriendelijken toon, en terwijl hij hem de hand drukte, «zoo gij van middag om een ure geene verhindering hebt, kom dan eene pijp bij mij rooken: ik wilde wel eens een paar woorden over het een en ander met u spreken.» «Gaarne, Professor,» antwoordde ANDRIES, «ik zal de eer hebben op den bepaalden tijd bij u te zijn;» en hiermede begaf hij zich naar zijne kamer, niet weinig nieuwsgierig om te weten, wat de hoogleeraar hem toch mogt te zeggen hebben, want, dat deze hem over zijn spelen wilde onderhouden, kwam niet in zijne gedachte op, dewijl hij er zelf nog geen kwaad in zag. Toen hij echter op het bestemde uur bij den heer B. gekomen was, bemerkte hij al spoedig, hoe het met de zaak stond. De hoogleeraar bood hem eerst eene pijp en een glas morgenwijn aan, en begon hem toen op eene vriendschappelijke, ik mag wel zeggen vaderlijke, wijze over het gevaarlijke der zucht tot het spel te onderhouden. ANDRIES hoorde hem aandachtig aan, want het was op lang na nog zóó ver niet met hem gekomen, dat hij de lessen van oudere lieden, die zijne achting verdienden, in den wind zoude slaan. Toen de hoogleeraar echter geëindigd had, begon hij zich, hoewel op een' bescheiden toon, te verdedigen, op dezelfde wijze, als hij zulks reeds meer dan eens bij zijn' vriend WILLEM gedaan had, doch hier kwam hij er op verre na zoo gemakkelijk niet af; trouwens de hoogleeraar had, zoo wel uit hoofde zijner gevorderde jaren, als wegens de vriendschapsbetrekking, in welke hij tot den ouden

heer VAN DER BRUGGEN stond, vrij wat meer aanspraak om hem de les te lezen, dan de jonge EVERTS. «Gij bedriegt u zeer, lieve vriend,» zeide de hoogleeraar, op een' ernstigen toon, «wanneer gij u verbeeldt, dat uwe zucht tot het spel eene onschuldige zaak is. Gij brengt vooreerst bij, dat gij er uwe studiën niet om verlet; dit is zoo niet: gij woont, het is waar, de collegien vlijtig bij, — trouwens die hebben doorgaans plaats op uren, waarin niet gespeeld wordt; — maar leg uwe hand eens op het hart, en zeg mij dan naar waarheid, of gij, te huis gekomen zijnde, altoos zoo vlijtig voortstudeert, als gij vroeger gewoon waart? Ik voor mij mag u niet ontveinzen, dat ik die vorderingen niet meer bij u bespeur, welke mij te voren zooveel genoegen gaven; en waarlijk, van een' jong mensch, die reeds de beste verwachting deed koesteren, is dit dubbel jammer. Gij wendt ten tweede voor, dat het spel voor u niet gevaarlijk is, dewijl gij nooit of althans zelden verliest, maar o, lieve vriend, wat ik bidden mag, reken daar niet op, want niets is wisselvalliger, dan de zoogenaamde fortuin bij het kaartspel. Gij rekent misschien op uwe bekwaamheid, en ik geloof in der daad, dat gij zeer bekwaam zijt, want dit is doorgaans het gevolg van dagelijksche, vlijtige oefening; doch meent gij niet, dat er nog vele anderen gevonden worden, die ten minste even bekwaam, en daarbij minder eerlijk zijn; dezulke, bij voorbeeld, die van het spel eene broodwinning maken, en loopt gij dan geen gevaar, om eens, vroeger of later, door de zoo-

danigen beet genomen te zullen worden? Maar gesteld zelfs, dat de fortuin u altijd gunstig bleef, dan vraag ik u nog, of gij u, in uwen stand en met uwe betrekkingen, niet schamen zoudt, om uw zakgeld, dat u buitendien zoo ruimschoots verstrekt wordt, met spelen te vermeerderen? Ik heb hier nog slechts één ding bij te voegen: gij zijt altijd een brave zoon geweest, die gaarne uwe ouders genoegen gaaft, welnu, denkt gij, dat het hun vermaak zoude doen te vernemen, dat hun zoon geregeld alle avonden aan de speeltafel doorbrengt; dat hij daar omgaat met jonge lieden, met welke hij zich schamen zoude in andere opzigten gelijk gesteld te worden, terwijl hij intusschen het gezelschap zijner vorige vrienden verwaarloost, en zelfs somtijds zijne studiën verzuimt? En kunt gij, zoodanig handelende, u vleijen, dat gij welbehagelijk zijt, in de oogen van onzer aller Vader, die in den Hemel is, en die u overal gadeslaat?»

De waardige hoogleeraar had nog een uur voort kunnen spreken, zonder dat ANDRIES hem in de rede zoude gevallen zijn? de eene blos verving den anderen op de wangen des jongelings; hij zat als verstomd. Eindelijk barstte hij in tranen uit, en, de hand des hoogleeraars grijpende, riep hij uit: «Vergeef mij, Professor! het is gedaan: ik zal niet meer spelen!» Ik kan u niet zeggen, hoe zeer de oude heer zich over deze woorden verheugde; hij drukte ANDRIES de hand, want hij beminde hem als zijn' eigen zoon, en twijfelde geen oogenblik, of de be-

Iofte was opregt gemeend, want aan logen of bedrog had de jongeling zich nooit schuldig gemaakt. Andries had in der daad volgens het gevoel van zijn hart gesproken. Wij zullen later vernemen, of hij altijd de kracht bezat, om zijn woord te houden, en de beproevingen, waarin hij gebragt werd, te wederstaan. Laat ons nu eerst zien, hoe jan het intusschen maakte.

VIII.

Het smart mij zelven, lieve Lezers, u te moeten zeggen, dat onze jan in zijne akademische bezigheden verre weg de minste der drie vrienden was. Niet dat het hem aan lust en werkzaamheid ontbrak, maar zijne ongelukkige onverschilligheid was de oorzaak, dat hij dien naijver en eerzucht miste, welke bij jonge lieden de grootste spoorslagen zijn, om hen in eenig vak te doen uitmunten. Hier kwam nog bij, dat jan zeer wel wist, dat hij zich in lateren tijd geenszins op de regtsgeleerde praktijk zoude behoeven toe te leggen. Het was zijn' vader slechts te doen, om hem de bevoegdheid te bezorgen van de letters Mr. voor zijn' naam te schrijven, ten einde, als de gelegenheid zich aanbood, aanspraak op eenig deftig ambt te kunnen maken; en hiertoe, meende jan, was zoo veel bekwaamheid niet noodig.

Hij woonde derhalve de onderscheidene Collegien

slechts in zoo verre bij, als volstrekt noodzakelijk was, om voor geen' luijaard door te gaan, of zich berispingen op den hals te halen. Zijn' overigen tijd bragt hij door met wandelen, paardrijden, of, als het weder ongunstig was, met lezen. Slechte gezelschappen bezocht hij niet, ook heb ik hem nooit van eigenlijke zedeloosheid hooren beschuldigen, maar, dat hij niet vrij te pleiten was van pligtverzuim, spreekt van zelve: want het betaamt alle menschen, als redelijke, volmaakbare wezens, geene gelegenheid te laten voorbijgaan, om den kring hunner kennis uit te breiden, al is het, dat zij zulks niet, gelijk men zegt, om den broode behoeven te doen.

Jan had zijn' intrek genomen bij een' bakker, waar hij het regt naar zijn' zin had; de man was bemiddeld, en behoefde dus op geene kleinigheid te zien, om zijn huis aan den jongen heer, die hem buitendien ruim betaalde, aangenaam te maken. Verspeijk, — ik mag den naam niet verzwijgen, daar wij hem nog dikwijls in deze geschiedenis zullen ontmoeten, — vatte al spoedig eene hartelijke genegenheid voor den jongen van den berg op; zijne vrolijke inborst en vooral zijne zachte zeden, die zoo veel afstaken bij het woest gedrag van zoovele andere studenten, boezemden hem belangstelling en vertrouwen in. Menigmalen vergezelde hij dus den jongeling op zijne middagwandelingen, en altijd kwam hij over hem voldaan terug: want niet alleen dat jan zich altijd en bij alle gelegenheden bela-

melijk gedroeg, maar hij bezat buitendien in eene hooge mate de gaaf, om niet slechts enkele personen, maar gansche gezelschappen, op de vrolijkste en aangenaamste wijze, bezig te houden. Hij was waarlijk een lieve, geestige jongen, en buitendien met een uitwendig voorkomen beschonken, zóó bevallig, als men slechts zelden aantreft.

VERSPEIJK had slechts één kind: een meisje van vijftien of zestien jaren. Daar hij, gelijk ik u reeds gezegd heb, een man was, die het goed doen konde, had hij alles te koste gelegd om aan zijne dochter eene goede opvoeding te geven; thans bevond zij zich op eene kostschool, in de nabuurschap van *'s Gravenhage*. JAN had haar nog nooit gezien, want het toeval wilde, dat hij altijd afwezig was, wanneer zij van tijd tot tijd het ouderlijke huis bezocht.

Het gebeurde echter op zekeren dag, — hij was toen reeds meer dan een jaar op de Akademie geweest, — dat JAN met zijn' hospes van eene aangename wandeling terugkwam, en bij het het binnentreden van het huisvertrek een gezigt aantrof, dat hem geheel vreemd was. Daar zat, namelijk, naast moeder VERSPEIJK, een jong meisje, dat de regterhand der oude vrouw tusschen de beide hare hield, en dezelve telkens met aandoening kuste. WILLEM boog zich voor haar, doch was niet onkiesch genoeg, om terstond verder te onderzoeken, in welk gezelschap hij zich bevond; die moeite zoude trouwens overtollig geweest zijn, want toen vader VERSPEIJK zelf eenige minuten later binnenkwam, sprong het meisje van

hare plaats op, en viel met de woorden: «Vader, lieve Vader!» den ouden man in de armen. JAN was verrukt, niet slechts door de kinderlijke aandoening, maar tevens door de liefelijke, zijdezachte stem van het jonge meisje; nog nooit had hij zoo iets gehoord. Daar echter de avond gevallen was, kon hij hare gelaatstrekken niet onderscheiden, en wat de vader hem vroeger, waarlijk niet met een baatzuchtig oogmerk, maar alleen uit ouderlijke trotschheid, (en wie is niet trotsch op zijne kinderen, als zij zoo buitengewoon, zelfs naar het ligchaam, door God begaafd zijn?) van zijne dochter mogt verteld hebben, was hij niet in staat daarover te oordeelen. Deze woorden van den' ouden man en de stem van het meisje hadden hem trouwens reeds ten haren voordeele ingenomen. Doch nu werd de lamp ontstoken; en zie, daar stond in den eersten bloei der jeugd een meisje voor hem, schooner en bekoorlijker, dan hij er ooit een gezien had, ten minste zóó dacht hij op dat oogenblik.

Lieve Lezers, ik moet u hier eene opmerking maken, die, zoo ik geloof, voor u zelven van belang is. JAN VAN DEN BERG was, schoon hij reeds den ouderdom van twintig jaren bereikt had, en maar al te dikwijls in de gelegenheid geweest was, om zich aan zedeloosheid en ontucht schuldig te maken, altijd eerbaar en kuisch gebleven; nooit had hij zich met slechte vrouwlieden ingelaten, want zoo wel zijne godsdienstige beginselen als zijn aangeboren afkeer van alles wat vuil en walgelijk is, had hem hiervan

bestendig teruggehouden. Intusschen was hij nu tot dien leeftijd gekomen, waarin de driften en hartstogten het sterkst bruisen, en dit had te meer bij hem plaats, daar hij nooit getracht had dezelve, op eene wijze, die met Gods gebod strijdt, te bevredigen. Ik moet hier eene snaar aanroeren, welke ik niet met genoegzame omzigtigheid behandelen kan, doch ik hoop, goede Lezers, dat gij allen, die dit boek in handen neemt, met het doel, dat ik u op den titel aangewezen heb, namelijk om eenmaal tot goede en gelukkige menschen op te groeijen, nog onschuldig van hart genoeg zult zijn, om den spot niet te drijven, met hetgene ik mijn' pligt acht u mede te deelen; mogt er ongelukkig iemand onder u gevonden worden, die onder het lezen van hetgene nu volgen zal, de lip optrok, en bij zichzelven zeide: «O, dat is oude kost; ik weet het wel beter!» dien beklaag ik met mijne gansche ziel, en bid God hem van den verkeerden weg, waarop hij reeds zoo vroeg verdoold is, terug te willen brengen.

Het heeft der Voorzienigheid, in hare oneindige wijsheid, behaagd aan jonge personen van verschillende seksen, een zeker gevoel in te boezemen, dat hen tot elkander trekt, en hen den wensch doet koesteren, om zich met elkander te vereenigen; dit gevoel wordt doorgaans, geheel verkeerdelijk, met den naam van liefde bestempeld, daar het in der daad niets anders is dan eene zinnelijke drift, welke wij, tot voortplanting van ons geslacht, met het redelooze vee gemeen hebben. Liefde is eene oneindig verhevener

aandoening, die altijd op achting moet gegrond zijn; doch het is hier de plaats niet, om over dit onderwerp te spreken; misschien vind ik daartoe, in het vervolg van mijn verhaal, wel eene betere gelegenheid.

Welnu, lieve Lezers! zulk een gevoel, als men dan, hoe verkeerd ook, gewoon is met den naam van liefde te bestempelen, ondervond onze JAN, ik mag wel zeggen van het eerste oogenblik af, dat hij de fraaije, regelmatige gelaatstrekken van het jonge meisje, bij het licht der lamp, ontwaarde. Als het hier te pas kwam, mij met spotternij, of zoogenaamde satire bezig te houden, dan zoude ik u een kluchtig tafereel op kunnen hangen, van hetgene lieden van meerdere jaren, en die zelfs voor godsdienstig en verstandig mogten doorgaan, al over dat plotseling ontstaan van liefde gezegd en geschreven hebben; maar het is geenszins mijn oogmerk u te doen lagchen, ten koste van lieden, die in andere opzigten uwe achting verdienen; ik wensch veeleer u op eene, zoo wel nuttige als vermakelijke, wijze te onderhouden, en scherts, ten koste van anderen, gaat zelden of nooit met een nuttig doel gepaard. Laat mij u slechts één' raad mogen geven, dat gij namelijk nooit geloof slaat aan alles, wat gij in zoogenaamde romans of verhalen van die plotseling ontstane liefde mogt lezen, maar hetzelve enkel voor hersenschimmen houdt; en meer is het waarlijk niet.

Had onze JAN het geluk gehad de zaak zoo te leeren inzien, hij zoude zich zelven niet ongeluk-

kig gemaakt hebben; doch ik mag de geschiedenis niet vooruitloopen. Laat het u voor het oogenblik genoeg zijn te vernemen, dat onze vriend, die nu dagelijks gelegenheid had, om met het jonge meisje om te gaan, (want zij had de kostschool voor goed verlaten,) van lieverlede smoorlijk verliefd op haar werd; en daar hij, gelijk gij weet, een mooije, knappe jongen en buitendien schatrijk was, maakte hij ook wederkeerig op haar hart, of laat mij liever zeggen op hare ijdelheid, geen' geringen indruk.

JAN was geenszins de man om, gelijk men het noemt, een wolf op zijn hart te smoren. Aan zijn' vader over zijne zoogenaamde liefde te schrijven, durfde hij echter niet wagen, en geheel zonder iemand geraadpleegd te hebben, zijne gevoelens aan het meisje bekend te maken, durfde hij nog minder. Het bleef dus gedurende eenigen tijd bij oogblikken, zuchten, en wie weet wat voor gekheid al meer. Vader VERSPEIJK was niet dom genoeg, om niet spoedig te bemerken wat er gaande was, maar hij was tevens verstandig genoeg, om in te zien, dat zoodanig een schoonzoon, als de jonge heer VAN DEN BERG voor hem zijn zoude, niet dagelijks op de straat gevonden wordt, en dat men bijgevolg zoodanig eene kans niet mogt laten voorbijgaan. Hij hield zich dus, als of hij niets bemerkte; maar gaf intusschen aan de jonge lieden, zoo dikwijls zulks met voegzaamheid geschieden konde, gelegenheid, om bij elkander te zijn, zich vleijende, dat alles ten beste zoude uitloopen.

Hier moet ik u weder op iets opmerkzaam ma-

ken, dat misschien naderhand voor u van nut zijn kan. Had vader VERSPEIJK onzen JAN gekend als iemand van losbandige zeden, dan zoude hij gewis zijne dochter niet blootgesteld hebben aan een gevaar, waarin hij haar thans zelf bragt, maar hij wist, dat JAN een jongeling was van beproefde godsdienstige en derhalve ook van zedelijke beginselen, en hij vreesde derhalve van die zijde ook geen kwaad. Zóó ziet gij, lieve Lezers! hoe veel voordeel het ons aanbrengt, wanneer wij ons in onze jeugd nooit op den weg der zonde begeven, maar zóó moogt gij ook uit het voorbeeld van onzen JAN leeren, hoe zeer wij in zulke gevallen steeds op onze hoede moeten zijn, dewijl juist het vertrouwen, dat men in onze deugd stelt, ons nieuwe beproevingen oplegt.

Wat de kuischheid aangaat, hieromtrent had JAN zich bij die beproevingen gelukkig niet het allerminste te verwijten; daartoe was zijn hart te onbedorven, doch door het gedurig bijeenzijn met MARIA ontstond er tusschen de jonge lieden eene zoo groote vertrouwelijkheid, dat de woorden — ik kan ze zonder lagchen naauwelijks ter neder schrijven, — «ik bemin u; — ach, ik bemin u weder!» weldra op het zuchten en pinkoogen volgden, en nu werd het verbond, dat hen ten minste voor deze wereld met elkander onafscheidelijk vereenigen moest, plegtig met een' handdruk, waarschijnlijk ook wel met een' kus, gesloten en bevestigd.

O, wat beklaag ik den armen JAN in zijne dwaasheid; hoe gaarne zoude ik hem raden en helpen;

maar hoe goed ik ook jegens hem gezind moge zijn, mag ik mij toch niet uitsluitend met hem bezig houden; het wordt tijd, dat wij tot onzen WILLEM, dien moedigen bestrijder en overwinnaar der beproevingen, terugkeeren.

IX.

Aan het einde van het zesde hoofdstuk dezer geschiedenis heb ik u verhaald, dat onze dappere vriend eerlang nog op zwaardere proeven stond gesteld te worden, dan die, welke hij tot nu toe had ondergaan. Gij zijt waarschijnlijk reeds verlangend te weten, waarin die proeven bestonden, en ik ben ook niet voornemens, u deswegens lang in het onzekere te laten; doch vooraf, en juist om u de zwaarte zijner beproeving regt te doen gevoelen, moet ik u met korte woorden zeggen, hoe hij zijn' tijd aan de akademie doorbragt, en hoe hij ten opzigte van den aard zijner studiën gezind was.

Ik heb u gezegd, dat WILLEM zich in het vak der Godgeleerdheid oefende; in dat vak is veel aangenaams, aan veel, dat vervelend mag genoemd worden, verbonden. De kennis der oostersche talen, bij voorbeeld, is ten hoogste belangrijk voor allen, die zich op de regte kennis van Gods woord toeleggen; maar die belangrijkheid wordt nog vermeerderd voor hen, welke door den Hemel met een' dichterlijken geest begaafd zijn, en dit was onze vriend WILLEM in eene hooge mate; het onderzoeken en navorschen,

integendeel, van alle menschelijke, zoogenaamd godgeleerde, stellingen of *dogmata*, waarvan iemand, die zelf leeraar verlangt te worden, toch niet onkundig mag zijn, is eene drooge, onaangename studie, inzonderheid voor diegenen, welke den Bijbel als een open boek beschouwen, waarin alles, wat betrekking heeft op onze toekomstige, eeuwige bestemming, klaar en duidelijk te lezen staat, zonder dat er menschelijke uitleggingen bij noodig zijn. Nu was WILLEM juist zoodanig iemand, en dus viel het hem wel eens lastig, als hij zich uren lang achter een met de dikwijls tegen elkander strijdige, en doorgaans beide dwalende begrippen van ik weet niet welke sekten, die in vroeger' tijd in de Christenheid bestaan hebben, bezig moest houden. Maar hij dacht dan altijd «er zijn geene rozen zonder doornen;» en wanneer hij zich dan vervolgens in het vak der christelijke wijsbegeerte of der natuurkunde, — zijne twee geliefkoosde studiën, — oefenen mogt, dan was al zijn leed weder vergeten. In één woord, hij sleet aan de akademie een regt aangenaam leven; en het eenige, dat hem smartte, was, dat hij het gezelschap zijner beide vrienden, ANDRIES en JAN, niet zoo dikwijls genoot, als hij wel zoude gewenscht hebben.

Op deze wijze verliepen er twee jaren, en het derde zelf was reeds bijna half ten einde, toen WILLEM een' brief, met het opschrift van zijne moeder, ontving. Dit verwonderde hem reeds terstond. Mevrouw EVERTS was anders altijd gewoon eenige regels bij de brieven van haren man te voegen, of er zelfs

een klein briefje bij in te sluiten, maar geheel afzonderlijk had hij nog nimmer een' brief van haar ontvangen. Hij aarzelde dus gedurende eene poos, om het zegel los te breken, doch eindelijk behield zijne kinderlijke belangstelling de overhand boven zijne vrees; hij maakte den brief open — Ach, zijn voorgevoel had hem niet bedrogen!

«Lieve WILLEM,» dus schreef de teederhartige moeder, «reeds vroeger had ik u bekend moeten maken met een ongeluk, dat uw' lieven vader, nu bijna vier weken geleden, overgekomen is; doch daar ik mij, ook overeenkomstig het gevoelen van den geneesheer, vleide, dat de gevolgen niet van langen duur zouden zijn, wilde ik uw onderlievend hart niet voorbarig en misschien noodeloos bedroeven. Thans echter mag ik niet langer zwijgen, daar het te vreezen is, dat de ramp, die ons getroffen heeft, van langen duur zal zijn. Het is, gelijk ik u zeide, omtrent vier weken geleden, dat uw lieve vader, op zijn kantoor met eenig moeijelijk rekenwerk bezig zijnde, plotseling door eene duizeling in het hoofd getroffen werd, waarop een toeval volgde; ik behoef u mijne aandoening niet te schilderen, toen men den braven man, geheel bewusteloos, en zonder dat ik iets vermoeden konde, bij mij in het vertrek bragt; God alleen heeft mij ondersteund, dat ik niet aan zijne zijde ben bezweken. Dat er oogenblikkelijk alle mogelijke, geneeskundige hulp werd aangewend, spreekt van zelve, en deze had gelukkig zoo veel invloed op het anders gezond en sterk gestel van uwen vader, dat wij ons reeds na acht dagen meenden te vleijen, dat het gevaar geheel geweken was. Ach, ik had mij bedrogen. Vader scheen hersteld, en begaf zich weder aan zijn' arbeid, maar het bleek al spoedig, dat zijne hersenen, ten gevolge van den doorgestanen schok, zooveel geleden hadden, dat zij niet de minste inspanning meer konden verdragen. Zoodra vader zich thans met eenig werk bemoeit, dat nadenken of inspanning vordert, komen de duizelingen terug, of verliest hij somtijds voor eene poos zijn geheel besef. In het begin heeft hij getracht zijn' verzwakten toestand voor mij te verbergen, maar dit is hem niet lang mogelijk geweest: o, gij gelooft het niet, WILLEM hoe naauw eene liefhebbende vrouw op alles let! Uw vader was nu genoodzaakt het voornaamste werk op de bedienden te laten aankomen, doch, hoe braaf en ijverig dezen ook zijn mogten, bemerkte hij reeds in de eerste dagen, dat de zaken op verre na niet met die naauwkeurigheid en orde behandeld werden, als toen hij zelf zich aan het hoofd bevond. «Was mijn WILLEM slechts hier,» zeide hij eens, terwijl hij, na den maaltijd, nadenkend met de hand onder het hoofd zat, «dan zou alles goed zijn.» Ik stelde hem hierop voor aan u te schrijven, maar hij verbood mij zulks stellig, want hij wilde u niet aftrekken van uwe geliefkoosde studiën. Ondertusschen bemerk ik sedert gedurig, dat hij om u denkt, en met zichzelven in strijd is, wat hij ten opzigte van u doen moet. Somtijds hoor ik hem u binnensmonds het een of ander opgeven, en

dan mompelt hij vervolgens: «Bravo, jongenlief, dat is immers zoo goed als of ik het zelf gedaan had! Op deze wijze kan mijn kantoor in stand blijven.» Op een' ander' tijd hoor ik hem zeggen: «Gij hebt gelijk, WILLEM, ik zie zelf, dat het niet wezen kan; blijf dus aan uwe studiën, en ik zal mijn kantoor, waarop ik veertig jaren werkzaam ben geweest, en waarover God mij zijn' zegen geschonken heeft, sluiten.» En dan zucht hij zoo diep, dat mij het hart wil barsten.

Ziedaar, beste WILLEM, hoe ongelukkig het bij ons gesteld is; gij weet in welk een' stand wij leven en hoe zwaar ons huisgezin is; buiten het kantoor kunnen wij het onmogelijk op denzelfden voet volhouden; God heeft ons echter genoeg gezegend, om voor geen gebrek of zelfs bekrompenheid te vreezen te hebben; dit is het ook niet, dat mij bekommert, maar ik vrees, dat uw lieve vader, die, gelijk gij weet, altijd met zijn gansche hart een koopman, schoon steeds een voorbeeld van deugd en eerlijkheid, geweest is, aan 't kwijnen zal geraken, wanneer hij zich genoodzaakt ziet, zijne zaken aan een' kant te doen; en God alleen weet, wat alsdan, bij zijne reeds zoo zeer verzwakte gezondheid, de gevolgen zouden zijn!

Lieve WILLEM, bevelen mag ik u niet; ik wil u zelfs niet eens raden, maar als gij dezen gelezen hebt, sluit u dan in uwe kamer op, en bid onzen Vader in den hemel, dat Hij uw hart besture; dan voorzeker zal uw besluit goed zijn. Bid ook voor uwe ongelukkige, maar u teeder liefhebbende moeder.»

Welk een' indruk deze brief op het aandoenlijke hart van onzen WILLEM maakte, is met geene pen te beschrijven, maar hij was geenszins de jongeling, die voor de beproevingen bezweek, of zich door het ongeluk liet ternederslaan. Hij deed, gelijk zijne lieve moeder hem bevolen had: hij sloot zich in zijn vertrek op, en bad God zijne keuze te willen besturen. Maar zijn eigen hart had hem immers reeds lang gezegd, wat hij doen moest? Ach, de stem in zijn binnenste was niet anders dan de stem van God zelven, want het beeld, waarnaar hij geschapen was, had hij niet ontheiligd.

«Beste moeder,» schreef hij nog dien zelfden avond, «verzoek, als het u belieft, vader de vrijheid, dat ik te huis mag komen, om hem op het kantoor te helpen. Mij dunkt, dat ik niet voor de godgeleerde studiën bestemd ben. Bijzonderheden kan ik u niet schrijven, doch ik hoop u dezelve spoedig mondeling mede te deelen, en vlei mij dan, dat gij en vaderlief geene redenen zult hebben, om ontevreden over mij te zijn.»

Dit briefje was juist zoodanig ingerigt, dat mevrouw EVERTS het gerust aan haren echtgenoot konde vertoonen, zonder dat deze vermoedde, wat er aanleiding toe gegeven had. Dit was het juist wat WILLEM had bedoeld. De oude heer kende zijn' zoon te goed, om hem van wispelturigheid te verdenken, hij moest dus werkelijk onderstellen, dat deze op den duur geen' smaak in de studiën vond, en het bedrijvige koopmansleven boven hetzelve verkoos; dit verwonderde hem trouwens geenszins, daar hij zelf zulk een steun-

pilaar van de beurs was. Het zoogenaamde verzoek werd dus spoedig ingewilligd, en onze WILLEM verliet, na dat hij een eerbiedig afscheid van zijne professoren genomen en zijnen vrienden de hand gedrukt had, de akademie van *Leiden*, om zich weder naar het ouderlijke huis te begeven. Deed hij zulks met een vrolijk hart, of wel met tranen in de oogen? Ik mag het niet beslissen; zeker strekte het hem tot eene groote voldoening, dat hij zijn' waardigen doch ongelukkigen vader genoegen konde geven, maar aan de andere zijde is het niet te ontkennen, dat hij op eene zeer zware proef gesteld werd: want hij was met zijn gansche hart aan de studie gehecht, en naar de groote vorderingen, die hij maakte, te oordeelen, stond het te voorzien dat hij reeds binnen weinige jaren zijne akademische loopbaan op eene luisterrijke wijze zoude volbragt hebben.

Lieve Lezers! laat ons onderstellen, dat WILLEM, toen hij de Witte Vrouwenpoort uitging, om zich naar de schuit te begeven, ja, wel een paar diepe zuchten heeft geloosd, maar dat hij vervolgens, door het besef van zijn' pligt te betrachten, weder is opgebeurd geworden en ten laatste vrolijk en welgemoed bij zijne ouders is te huis gekomen.

Wij zullen hem een poosje op zijne kantoorbank, waaraan hij nog niet gewoon is, laten zitten, en zien intusschen eens, hoe ANDRIES het stelt, en of hij genoeg vermogen op zich zelven bezit, om zijn woord, dat hij aan den hoogleeraar gegeven heeft, te houden.

X.

Gij behoeft er geen oogenblik aan te twijfelen, lieve Lezers! of onze ANDRIES had het regt goed gemeend; zeker, toen hij aan den hoogleeraar de belofte deed, van niet meer te zullen spelen, had hij ook bij zichzelven vast besloten, om aan die belofte te voldoen, want hij was geen bedrieger, en bezat te veel godsdienstige beginselen, om niet overtuigd te zijn, dat Hij, in wiens tegenwoordigheid hij zijne gelofte had afgelegd, alles ziet en hoort, en dat Hij niet met zich laat spotten. Zoodra hij afscheid van den hoogleeraar genomen had, begaf hij zich naar zijne kamer en aan het werk; zoo deed hij ook des namiddags, en toen eindelijk, tegen den avond, alle zijne werkzaamheden ten einde waren geloopen, en hij zich in der daad vermoeid van het studeren gevoelde, nam hij hoed en stok, en begaf zich naar zijn' vriend WILLEM, want dit had plaats, eer deze de akademie verliet, en bragt met hem nog een paar aangename uren door. Den volgenden dag gedroeg hij zich op dezelfde wijze; den derden viel het hem reeds gemakkelijker, en, eer veertien dagen verloopen waren, dacht hij aan geene koffijhuizen of spelen meer. O, hoe gelukkig gevoelde ANDRIES zich na de verandering van zijn gedrag; met welk eene gerustheid legde hij des avonds het hoofd op de peluw neder, en beval zich aan in de hoede van den Alwetende, wiens wil hij zich vleijen mogt, gedurende den afgeloopen dag, betracht te hebben. Dat hij intusschen nog voor verleiding vatbaar was,

kwam in zijne gedachten niet op, en zulks te minder, daar hij reeds onderscheidene, mindere beproevingen had doorgestaan. Zoo was, bij voorbeeld, reeds op den tweeden dag, zijn vriend VAN ESSEN bij hem geweest, om te vragen, waarom hij den vorigen avond op zich had laten wachten, en toen ANDRIES hem ronduit verklaarde, dat hij vast besloten had van het spelen af te zien, had de ander hem in het aangezigt uitgelagchen, en beweerd, dat hij onmogelijk zulk eene dwaze gril — dat waren zijne woorden — zoude kunnen volhouden. ANDRIES bleef standvastig: alle verdere pogingen en spotternijen van VAN ESSEN misten haar doel; en dit gaf aanleiding, dat onze vriend al te zeer op zijne eigene krachten begon te vertrouwen. Ach, het was juist die gerustheid, welke hem in het ongeluk stortte.

Het was een schoone lentedag. ANDRIES zat, nadat hij den maaltijd gebruikt had, eenige aanteekeningen na te zien, toen VAN ESSEN op het onverwachtst zijne kamer binnentrad. «Zóó, vriend!» riep hij, op zijn' gewonen spottenden toon, «al weder aan den arbeid? op mijn woord, gij zult HIPPOCRATES nog beschaamd maken! Maar hoe staat het met de beenen? beginnen zij door het gedurig zitten al mooi waterzuchtig te worden? Kom, kameraad! er uit! Ik heb een paar vrienden uit *Amsterdam* bij mij; beste jongens, dat verzeker ik u! Wij zullen eene wandeling naar buiten doen, en eene partij kolven; daarin ziet gij toch immers geene zonde?»

Wat zoude ANDRIES doen? Weigerde hij thans aan deze onschuldige uitspanning deel te nemen, dan zoude

VAN ESSEN, die toch, behalve zijne speelzucht, geen slecht mensch was, dit als eene persoonlijke beleediging kunnen opvatten. Het is waar, hij had tot zijne verschooning bezigheden kunnen voorwenden, maar VAN ESSEN wist zeer goed, dat dezelve dien dag zoo groot niet waren, en buitendien, waarom zoude hij zich dit vermaak, in gezelschap van drie vrolijke jongelieden, ontzeggen? ANDRIES pakte dus zijne boeken en papieren bijeen, en ging met zijn' vriend mede. De twee andere heeren werden onder weg afgehaald, en spoedig bevond het lustig gezelschap zich op de bestemde plaats.

Al kon ik er nu eene kroon mede verdienen, dan zoude het mij onmogelijk zijn, lieve Lezers, u te zeggen, wie van de vier heeren de beste kolver was, en dit om de eenvoudige reden, dat ik er niet bij geweest ben, en dus niet over hun spel kan oordeelen. Dit weet ik u echter met zekerheid te zeggen, dat zij zich uitnemend vermaakten, en dat de avond gevallen was, eer zij er aan dachten. «Wat nu gedaan!» vroeg VAN ESSEN, terwijl hij zijne kolf in het rek hing en den bal in de stoof borg. «Mij dunkt, zachtjes opgewandeld,» antwoordde VAN DER BRUGGEN, «het is reeds duister; wat zullen wij hier langer doen?» «Gekheid,» hernam VAN ESSEN, » nu de avond toch gebroken is! Voor mijne vrienden en mij is het niets: wij kunnen ons in het kollijhuis vermaken, maar zult gij nu nog een paar uren op uwe duiventil gaan zitten knijzen? neen, dat is al te zot! Kom, wij zijn juist met ons vieren; laat ons nog eene enkele flesch

nemen, en eene partij *l'hombre* spelen: daarin zult gij toch, hoop ik, voor ditmaal geen zonde zien?»

Had ANDRIES moeds genoeg bezeten, om hem te antwoorden: «ik zie er zonde in mijn woord te breken,» dan zoude hij waarschijnlijk gered geweest zijn, doch eene verkeerde schaamte hield hem hiervan terug, en, laat ons het ook bekennen, de voorgeslagene speelpartij scheen in zichzelve zoo onschuldig, dat het schier naar grilligheid zoude gezweemd hebben, dezelve van de hand te wijzen; hier kwam misschien nog bij, dat ANDRIES door de beweging van het spelen en door den gebruikten wijn reeds eenigzins verhit was: om kort te gaan, hij nam den voorslag aan. Er werd nu om licht en kaarten geroepen; eene versche flesch werd ontkurkt, en de heeren plaatsten zich aan het spel. Ter eere van de twee gasten werd de waarde der *fiches* vrij wat hooger bepaald, dan men anders gewoon was, want de heeren studenten, zoo meende onze trouwhartige ANDRIES het althans, moesten toch hun fatsoen ophouden. Het spel nam een' aanvang, en de jonge heer VAN DER BRUGGEN nam, nog steeds op zijn vorig geluk en, zoo hij meende, op zijne bekwaamheid steunende, vol vertrouwen de kaarten in de hand. Maar hij zag zich voor ditmaal allerellendigst bedrogen. Wat hij ook ondernam, mislukte hem. Ik weet niet, waarde Lezers, of gij het kaartspel, dat ik u genoemd heb, kent, 't is trouwens onverschillig, maar dit moogt gij in allen gevalle gelooven, dat men er, wanneer het op eene zekere wijze gespeeld wordt, zeer veel mede winnen of verliezen kan. Het laatste ondervond onze ANDRIES tot zijne schade; na omstreeks een uur gespeeld te hebben, bemerkte hij, dat hij reeds veel meer verloren had, dan het geld, dat hij bij zich had, bedroeg. Zich schamende, om voor zijn geldgebrek uit te komen, en waarschijnlijk steeds meer door den wijn verhit, want van de eerste flesch was reeds eene tweede gekomen, stelde hij voor den prijs der *fiches* te verdubbelen. Dit werd door de Amsterdamsche heeren, die wel schenen te weten, met wien zij te doen hadden, gretiglijk aangenomen. Nog eene derde en vervolgens nog eene vierde flesch werd ontkurkt en geledigd. ANDRIES raakte gedurig meer buiten zich zelven, en was spoedig niet meer in staat, om goed te oordeelen, wat hij doen of laten moest. Er was weder een uur verloopen, en het verlies was drie- zoo geene viermalen verdubbeld geworden. Nu wist VAN DER BRUGGEN' geen raad meer, en als het laatste middel, om het verlorene terug te winnen, stelde hij een ander spel voor. Ook dit werd terstond goedgekeurd; maar nu duurde het ook zeer kort en de ongelukkige jongeling was geheel uit het veld geslagen: meer dan drichonderd guldens had hij verloren, en de andere jongelieden drongen op betaling of genoegzame zekerheid aan. Nu was goede raad duur; geld had ANDRIES niet meer; zijn' vader aanspreken durfde hij niet; want deze zoude hem te regt bestraft, en misschien toch de betaling geweigerd hebben. Hij had een fraai gouden horlogie in den zak, dat zijne moeder hem eens op zijn' verjaardag geschonken

had, benevens een' kostbaren, juweelen ring aan den vinger; die twee stukken hadden nu voorzeker meer waarde dan zijn verlies bedroeg, doch mogt hij zich van dezelve ontdoen? Waren het geene geschenken van zijne ouders? Ach, de proef, waarop hij zich door zijne eigene onvoorzigtigheid gesteld zag, was in der daad groot. O, had hij toen die vastheid van karakter bezeten, welke onze WILLEM zich van zijne kindschheid af eigen had gemaakt; — had hij slechts over de gevolgen van zijn gedrag nagedacht, dan zoude hij voorzeker niet in den strik geloopen zijn, dien men hem misschien voorbedachtelijk spande. Mij dunkt, als WILLEM zich in dergelijke omstandigheden bevonden had, — en dat was mogelijk geweest, want zelfs de beste mensch kan dwalen, — dan zoude hij tegen de spelers gezegd hebben: «Mijneheeren, 't spreekt van zelve, dat ik zoo veel geld, als ik verloren heb, niet bij mij draag; doch ik zal morgen aan mijn' vader schrijven, hem met de gansche toedragt der zaak bekend maken, en hem verzoeken mij de som, op rekening van mijn zakgeld, te willen voorschieten.» Wanneer ANDRIES, zoo gesproken had geloof ik, dat de drie heertjes uit een' geheel anderen toon zouden begonnen zijn, want zij waren beiden zoons van aanzienlijke familiën, die met den heer VAN DER BRUGGEN in naauwe betrekking stonden. Doch hiertoe bezat onze vriend den moed niet: na zich eene poos bedacht en geaarzeld te hebben, besloot hij eindelijk van zijn zakuurwerk en zijn' juweelen ring afstand te doen. Hij gaf dus beiden

aan de twee spelers over, en dezen verbonden zich, om hem de meerdere waarde, welke dezelve bij verkoop, boven hetgene hij schuldig was, mogten opbrengen, te zullen terugzenden; of zij dit gedaan hebben, kan ik niet zeggen, maar wij willen hopen, dat het gebeurd is, want het valt smartelijk te denken, dat er in der daad jonge lieden, van goeden huize, zouden bestaan, slecht genoeg, om zich aan zulk een laag bedrog schuldig te maken.

ANDRIES kwam dien avond vrij laat en in eene geheel andere stemming, dan hij gewoon was, te huis. Zijn hospes bemerkte zulks terstond, doch liet er hem niets van blijken. «Jongenswerk,» zeide hij tegen zijne vrouw, «men moet aan die heertjes wat toegeven, als 't maar niet te dikwijls gebeurt, want dan zoude ik hem moeten verzoeken de kamer te ontruimen.» ANDRIES liet zich licht geven, en ging terstond naar bed; het is echter niet te denken, dat hij dien nacht een' gerusten en verkwikkenden slaap genoten heeft, en nog minder, dat aangename droomen zijne verbeelding hebben bezig gehouden. Ach, het ligchaam kan zoo weinig rust genieten, wanneer de ziel zelve niet rustig is, en hoe het hieromtrent met ANDRIES geschapen stond, is gemakkelijk na te gaan.

Hoe de jonge VAN DER BRUGGEN het aanlegde, om het verlies, dat hij geleden had, te verbergen voor zijne vrienden, die anders wel gewoon waren zijne kostbaarheden te bewonderen, kan ik niet bepalen, maar ik geloof, dat zulks hem in allen gevalle veel moeite gekost heeft, en hem, helaas, in de gelegenheid

heeft gebragt, om zich nog aan eene andere ondeugd, namelijk aan logen, schuldig te maken.

Intusschen naderde de tijd der vacantie; een tijd, welken ANDRIES anders met zooveel vreugde te gemoet zag, want hij beminde zijne ouders hartelijk. Nu echter zag hij met inwendigen angst tegen het oogenblik op, dat hij bij hen zoude moeten komen, en hun zijn verkeerd gedrag bekend maken; want zóó ver was het gelukkig nog niet met hem gekomen, dat hij er een oogenblik aan zoude gedacht hebben, om zijne ouders te bedriegen. Verstandig zoude hij toen voorzeker gehandeld hebben, als hij hen vóór zijn vertrek rondborstig met de gansche toedragt der zaak bekend gemaakt en hunne vergeving afgesmeekt had; liefhebbende ouders zijn altijd geneigd om de misstappen hunner kinderen te verschoonen, zoo lang hun hart slechts onbedorven is, en dat was bij ANDRIES waarlijk het geval, maar hij bezat den moed niet, om voor zijne dwaasheid, die hij zichzelven, nu het te laat was, zoo bitter verweet, uit te komen. Waarde vrienden, welke dit boekje in handen neemt, ik kan het u niet genoeg inprenten: steunt nimmer op eigene krachten, maar vermijdt steeds zorgvuldig de minste gelegenheid, waardoor gij tot het kwade verleid zoudt kunnen worden; doch is het echter ongelukkig gebeurd, dat gij u het een of ander verwijten moest, o, tracht dan nimmer uwe schuld voor uwe ouders te verhelen; zij zijn immers naast God uwe beste vrienden?

XI.

Maar Lezers, het wordt tijd, dat wij weder eens zien, hoe het met JAN ging, dien wij, gelijk gij u herinneren zult, in een' toestand hebben achtergelaten, welke, hoe aangenaam die hem op het oogenblik ook mogt schijnen, echter op verre na niet vrij was van moeijelijkheden. Het kwam, gelijk ik u meen gezegd te hebben, niet in zijne gedachte op, om op eene ondeugende wijze misbruik te maken van de genegenheid, welke hij MARIA had ingeboezemd; 't was dus wel degelijk zijn voornemen, om zijne geliefde te huwen; en als men daarbij in het oog houdt, wat zijn vader, in vroeger tijd, zelf geweest was, en dat er op het zedelijk gedrag van het meisje niets te zeggen viel, moet men ook bekennen, dat zijne keuze zoo slecht niet geplaats was; maar het luidt toch bespottelijk, dat een jongeling, wiens opvoeding nog niet eens voltooid is, die volstrekt nog geene bestemming in de wereld heeft, maar geheel en al van zijne ouders afhangt, het in zijn hoofd krijgt om uit vrijen te gaan, en zulks nog wel, zonder dat zijne ouders er iets van weten. Ik ben geenszins de man, die jongelieden in de keuze van eene echtgenoot zoude willen hinderen, maar geloof toch; dat de ouders aanspraak hebben, om bij eene zoo belangrijke gelegenheid gekend en geraadpleegd te worden, en dat het aan geene kinderen vrij staat, om buiten de toestemming hunner ouders over zich zelve te beschikken. Wij

zullen spoedig zien, wat de gevolgen waren van den onvoorzigtigen stap, dien JAN gedaan had.

Ik heb u gezegd, dat zijn hart en zijne beginselen te deugdzaam waren, om slechte oogmerken ten opzigte van het meisje te koesteren. Hij dacht er dus ook niet aan, om zijne genegenheid geheim te houden, maar nam integendeel de eerste gelegenheid, die zich voordeed, waar, om dezelve aan MARIA'S ouders bekend te maken; dat deze tegen de keuze hunner dochter niets hadden in te brengen, spreekt van zelve; zij verheugden zich veeleer, van hunn' liefsten wensch zoo spoedig vervuld te zien. Zij waren intusschen voorzigtig genoeg, om het niet op JAN alleen te laten aankomen, maar verlangden, dat hij zonder verzuim de toestemming van zijne eigene ouders zoude vragen, en begrepen tevens, dat de betamelijkheid verbood, dat de twee jonge lieden met elkander onder het zelfde dak bleven wonen, zoo lang dezelve niet verkregen was. Hier in handelden zij, voorzeker, zeer verstandig, schoon het aan onzen JAN verbaasd hard voorkwam, van zijne beminde te moeten scheiden. Hij was echter genoodzaakt zich aan zijn lot te onderwerpen, en, daar het opzien zoude gegeven hebben, wanneer hij zelf andere kamers betrokken had, werd MARIA naar eene bloedverwant, buiten de stad, gezonden, om bij dezelve eenigen tijd door te brengen.

JAN schreef nu aan zijne ouders. Mij dunkt, als ik in de plaats van den ouden heer VAN DEN BERG geweest was, — zijne vrouw was toegevender; doch had niet

zeer veel in te brengen, — dan zoude ik de zaak anders behandeld hebben, maar het oude spreekwoord: «als niet komt tot iet, kent het zichzelven niet,» bleek ook bij deze gelegenheid eene waarheid te behelzen. De heer VAN DEN BERG was, sedert de fortuin hem zoo bijzonder gunstig geweest was, trotsch geworden vergetende, dat hij zelf eenmaal de leest en den spanriem had gehanteerd, en zich gelukkig zoude geacht hebben, een' zoo wel gezeten man als VERSPEYK tot kalant te bekomen, dacht hij er nu geheel anders over, en toe te staan, dat zijn erfgenaam met de dochter van een' bakker zoude trouwen, was iets, dat hem niet in de gedachte kwam. Hij antwoordde zijn' zoon dus kort en goed, dat hij van zijne genegenheid afzien en onverwijld andere kamers betrekken moest. Hoe dit antwoord aan JAN beviel, behoeft niet gezegd te worden; hij verbeeldde zich ter goeder trouw, dat hij het meisje beminde, en dat hij zonder haar niet gelukkig konde zijn. Ach, hij bedroog zich, de arme! Maar zoo gaat het, als men in zijne jeugd aan zijne eigene driften gehoor geeft, en niet luistert naar de lessen van ouders en andere verstandige lieden. Doch laat ons billijk zijn: had JAN in der daad wel eene opvoeding ontvangen, die hem in staat stelde, om de beproeving, waarin hij gebragt was, te wederstaan? Had hij aan de akademie, behalve WILLEM, — en deze verliet hem, gelijk wij gezien hebben, te vroeg, — wel iemand, met wien hij konde raadplegen? Ik geloof het niet, en ben dus veeleer geneigd, om hem te beklagen, dan te beschuldigen. Lieve Lezers, het valt

zoo gemakkelijk over anderen een oordeel te vellen, maar als wij steeds bedachten, in welke omstandigheden zich iemand bevond en hoeveel invloed dezelve misschien op zijn gedrag hebben gehad, dan zouden wij zoo voorbarig niet te werk gaan, maar steeds de les van den Zaligmaker in gedachte houden: «oordeelt niet, op dat gij niet geoordeeld en wordt.»

JAN was te deugdzaam, om zijn' vader ongehoorzaam te zijn; 't is ook mogelijk, dat zijne onverschilligheid medewerkte, om hem het offer ligter te maken, ten minste hij gedroeg zich op het oogenblik, gelijk een braaf kind zich gedragen moet. Hij deelde MARIA'S vader den brief, dien hij ontvangen had, mede, zocht andere kamers, en nam van MARIA zelve afscheid. Wat hij daarbij gevoelde, is, met zijn karakter, moeijelijk te bepalen: de tranen hebben hem zeker in de oogen gestaan, en het meisje zelve is gewis ook niet ongevoelig over hunne scheiding geweest, ten minste haar uitwendig gedrag scheen het tegendeel te bewijzen. Schreijende viel zij hem om den hals, en smeekte hem haar niet te verlaten. «Ik mag mijn' vader niet ongehoorzaam zijn,» antwoordde JAN, kuste haar nog eenmaal, en verliet het huis. Zie, waarde lezers, wij moeten de zaken noemen, zoo als zij zijn: JAN stond deze beproeving ridderlijk door; mogt hij het altijd zoo gedaan hebben?

Onze vriend ving nu zijne oude manier van leven weder aan; hij studeerde zoo veel als het hem behaagde, en bijgevolg niet al te sterk, en bragt voor het overige zijn' tijd zoo aangenaam door, als 't mogelijk was. Het is te

vermoede, dat hij op deze vrij onverschillige wijze zijne akademie-jaren zoude ten einde gebragt hebben, als er niet iets was voorgevallen, dat voor JAN van het uiterste belang was, en de grootste verandering in zijnen toestand te wege bragt. Op zekeren morgen, dat hij, tegen zijne gewoonte, ijverig op zijne kamer zat te arbeiden, kwam zijn hospes boven, om hem te berigten, dat er iemand uit *Rotterdam* op hem stond te wachten, die hem gaarne wenschte te spreken. JAN kon niet anders vermoeden, of het was de een of ander vriend van zijn' vader, welke, door *Leiden* reizende, de gelegenheid wilde waarnemen, om hem de groetenis van zijne ouders over te brengen; maar hoe vreemd zag hij op, toen de boekhouder van zijn' vader zelf de kamer binnentrad: «Goede heer PENNA,» riep hij verwonderd uit, «wat is dat! Gij in *Leiden?* Ik meende, dat gij aan het huis van mijn' vader vastgeklonken waart. Gij zijt er altijd zoo ijverig bezig geweest, met het knippen van coupons en het af- of aanschrijven van obligatien, dat ik zeker u het laatst van allen hier verwacht had.» — «In uws vaders huis!» antwoordde de oude, eerlijke man, met een' zucht, «het is waar, ik kom uit uws vaders huis; maar ach....!» — «Hoe,» hernam JAN, die op deze woorden schrikte, «er is immers geen ongeluk gebeurd?»

Het is mij onmogelijk, goede Lezers, hoe zeer ik het mij had voorgesteld, u het gansche tooneel, dat er verder plaats had, uitvoerig te schetsen; en waarom zoude ik ook uwe gevoelige en deelnemende harten

bedroeven, door de schildering van een tafereel, dat toch enkel in mijne verbeelding bestaat, schoon het van de natuur ontleend is? Misschien weten sommigen uwer reeds bij ondervinding, hoe bitter hard het verlies van dierbare ouders aan goede kinderen valt. Doch genoeg, gij gevoelt reeds wat ik zeggen wil: de heer PENNA was te *Leiden* gekomen, om op eene voorzigtige wijze aan JAN het noodlottig berigt mede te deelen, dat hij op deze wereld geen' vader meer bezat! — — De heer VAN DEN BERG had, door een ongeluk met zijn rijtuig, het leven verloren.

Het gevolg dezer mededeeling was, dat JAN oogenblikkelijk eenig linnengoed bijeenpakte; en nog geen uur was er verloopen, of hij zat reeds met den heer PENNA op de diligence, om zich naar *Rotterdam* te begeven.

Ook het tooneel, dat er tusschen JAN en zijne troosteloze moeder, bij hunne eerste ontmoeting, plaats had, ga ik met stilzwijgen voorbij, zoo uw eigen hart gevoelig is, kunt gij u buitendien wel voorstellen, wat er bij die gelegenheid in het zijne omging; mogt er ongelukkig iemand onder u gevonden worden, die voor geene teedere aandoeningen vatbaar was, voor den zoodanigen heb ik waarlijk de pen niet opgenomen.

«Maar,» zult gij mij misschien tegenwerpen, «JAN was immers zelf een jong mensch van een onverschillig karakter?» Het is zoo, maar God beware hem en iedereen, dat die onverschilligheid zich zoo verre zoude uitstrekken, om het verlies van een' vader niet diep te gevoelen! Ik heb u immers tevens gezegd, dat JAN bij alle zijne gebreken een braaf en goedhartig jongeling

was? Zijne onverschilligheid was het eigenaardig gevolg zijner opvoeding en der omstandigheden, waarin hij in in zijne eerste jeugd verkeerd had. Het verlies eener beminde, en gij weet het reeds, op welk een' zandgrond zijne genegenheid voor MARIA gebouwd was, — mogt hem minder treffen, dan het misschien anderen zoude gedaan hebben, maar dat van een' vader! — Wee den jongeling, die bij zulk een gemis onverschillig blijven kan!

JAN was intusschen meerderjarig geworden, en dus bleef het bestuur der vaderlijke nalatenschap gedeeltelijk aan hem opgedragen. In zoodanige omstandigheden oordeelde hij het, en ik geloof te regt, onvoegzaam, dat hij langer aan de akademie bleef; andere pligten riepen hem, en, daar hij nog op verre niet genoeg gevorderd was, om te kunnen promoveren, zag hij zich genoodzaakt van de eer van het meesterschap of doktoraat af te zien.

Zoodra de eerste bemoeijingen der begrafenis, het beredderen des boedels en het aanstellen van voogden over zijne minderjarige zuster HELENA het dus toelieten, begaf hij zich naar *Leiden*, ten einde daar zijn eigen boêltje op te pakken, en vervolgens van zijne professoren en vrienden afscheid te nemen.

Hoe zonderling gaat het somtijds in de wereld toe. Zie daar reeds twee van onze drie vrienden, welke, ten gevolge der omstandigheden, genoodzaakt waren hunne studiën op te geven, en eene geheel andere loopbaan in te slaan, dan zij zich hadden voorgesteld.

XII.

HELENA VAN DEN BERG was een bevallig, schoon en welgevormd meisje, van achttien jaren; zij had eene uitnemende opvoeding genoten, en muntte, mag ik wel zeggen, in alles uit; doch wat haar bovenal bij iedereen beminnelijk maakte, was haar deugdzaam hart en zachtmoedige inborst. WILLEM EVERTS, die, gelijk gij u herinnert, mede, ten gevolge der ziekte van zijnen vader, naar *Rotterdam* teruggekeerd was, had haar voor het eerst leeren kennen, bij gelegenheid dat hij zijnen vriend JAN, na het overlijden van diens vader wederzag, en daar hij zijnen ouden kameraad en schoolmakker dagelijks bezocht, om hem bij het beredderen des boedels behulpzaam te zijn, had hij ook spoedig de goede hoedanigheden van het lieve meisje naar waarde leeren schatten. Hij gevoelde eene opregte genegenheid voor haar in zijn hart ontstaan, doch, daar hij nog veel te jong was, om aan eene ernstige verbindtenis te denken, poogde hij die aandoening te onderdrukken, of ten minste voor haar, die er het voorwerp van was, te verbergen; en hierin handelde hij, dunkt mij, ook verstandig: ik, voor mij, houde het ten minste voor zeer verkeerd, dat jonge lieden in zulke vroege jaren — WILLEM was pas negentien, — reeds aan een huwelijk denken. Intusschen moeten wij erkennen, dat het weder eene harde proef was, waarop onze jeugdige vriend zich gesteld zag, dewijl hij inderdaad, hoe jong ook, reeds onafhankelijk en zijn eigen meester was. Daar het, na

verloop van eenigen tijd, en ten gevolge zijner onvermoeide oefening, bleek, hoe bekwaam en ijverig hij zich in het bestuur der handelszaken gedroeg, hadden de vrienden van den ouden heer EVERTS dezen aangeraden, om hem onmiddellijk deel in dezelve te geven; doch, om dit te doen, moest hij vooraf, zoo als het heet, geëmancipeerd, of mondig verklaard, worden. De heer EVERTS zelf, die reeds lang de hoop verloren had, om van zijne zwakheid hersteld te worden, en buitendien spoedig inzag, hoeveel hulp hij aan zijn' vluggen en arbeidzamen zoon hebben zoude, keurde den raad zijner vrienden goed, en het gevolg hiervan was, dat WILLEM, eer hij nog den ouderdom van twintig jaren volkomen bereikt had, na het volbrengen der noodige formaliteiten, de compagnon zijns vaders werd, en de firma EVERTS EN ZOON vrij wat meer door hem, dan door den ouden heer zelven, die nu zijne rust begon te nemen, geteekend werd.

Ik heb correspondenten van dat kantoor gesproken, die mij ter goeder trouw verzekerd hebben, dat zij, hoezeer de heer EVERTS zelf steeds met vlijt en ijver op zijne zaken gelet had, alle reden hadden om zich over die compagnieschap te verheugen: want WILLEM toonde zich in ieder opzigt zoo bekwaam en tevens zoo rondborstig en eerlijk, dat elk een gaarne met hem te doen had, en als hij met eene partij goederen, het mogt dan koffij, rijst of indigo zijn, aan de markt kwam, was zijn woord altijd zoo goed als zijn zegel, en niemand zag zich ooit in eenig opzigt door hem bedrogen of teleurgesteld; ook is het gebleken,

dat het handelshuis van den heer EVERTS nooit meer gebloeid had, of uitgebreid was, dan nadat onze WILLEM er deel in had verkregen. Doch ik vergeet, dat ik geen boek schrijf over kantoorzaken, en haast mij dus tot de geschiedenis terug te keeren.

Hoezeer onze jonge vriend door de omstandigheden genoodzaakt was geworden van zijne geliefkoosde studiën af te zien, moet gij u echter geenszins verbeelden, dat de kennis, die hij zich op de school en aan de akademie verworven had, thans voor hem verloren was. Ik weet het wel, men schrijft op het kantoor geene brieven in het gricksch of latijn, en eene, in het syrisch of hebreeuwsch opgestelde, rekening zoude al eene zeer zotte vertooning maken, maar dit liet niet na, dat WILLEM de weinige uren, die hij van zijne menigvuldige bezigheden konde afsnipperen, en welke hij niet met eene verfrisschende wandeling of in den omgang met zijne geliefkoosde bloedverwanten doorbragt, besteedde aan het voortzetten zijner letterkundige oefeningen. Hij deed zulks met een dubbel oogmerk: vooreest strekte het hem tot vermaak den kring zijner kennis uit te breiden, en ten andere achtte hij het zijn' pligt zich voortdurend te oefenen in iets, dat hem welligt in later tijd tot middel van bestaan konde verstrekken. Hij had reeds in zijne vroege jeugd, zoowel door eigen ondervinding, als door het voorbeeld van anderen, geleerd, hoe wisselvallig het fortuin is, en hoe weinig men bestendig op deszelfs gunsten rekenen kan. Hoe voordeelig de toekomst zich dus voor het tegenwoordige aan zijn oog vertoonde,

meende hij daarop geheel niet te mogen rekenen, en zulks te minder, daar hij nu geheel alleen — want zijn vader had zich langzamerhand aan het beheer der zaken onttrokken, — voor het onderhoud van het talrijk huisgezin zorgen moest. Wij zullen spoedig zien, hoe juist hij geoordeeld had, en hoezeer zijne verkregene kundigheden hem eerlang te pas kwamen. Ach, de goede jongeling moest nog op menige zware proef gesteld worden. Doch eer ik u dit mededeel, moeten wij eerst zien hoe het intusschen met zijne betrekking tot HELENA VAN DEN BERG gelegen was.

JAN was, om redenen, die ik u straks zal mededeelen, nog niet van *Leiden* teruggekomen: hij bleef daar van de eene week en van de eene maand tot de andere. Daar hij intusschen een volkomen vertrouwen stelde op zijn' vriend EVERTS, en tevens overtuigd was van deszelfs bekwaamheid, in het waarnemen van zaken, had hij dezen verzocht, om zich, gedurende zijne afwezigheid, met het opzigt over zijne belangen te willen belasten, en WILLEM, die nooit weigerde iemand dienst te doen, wanneer zulks maar eenigzins in zijn vermogen was, had, in weêrwil van zijne uitgebreide werkzaamheden, niet geweigerd ook dezen post op zich te nemen. Het gevolg hiervan was, dat hij zich verscheidene malen naar het huis van zijn' vriend moest begeven, dan eens om quitantien van verschenen huren of pachten te teekenen, dan weder om de coupons van verschillende obligatien of schuldbrieven af te knippen en te doen ontvangen; dan weder om het ingekomen geld te plaatsen; ook somtijds om de

aanteekeningen van den boekhouder, die zich nu ter verantwoording bij hem vervoegen moest, na te zien. In één woord: hij had altijd wat te doen; en ik durf er niet voor instaan, dat hij de gelegenheden hiertoe niet somtijds wel eens vermenigvuldigde, want dezelve gaven hem doorgaans aanleiding, om de beminnelijke HELENA te zien, en een paar vriendschappelijke woorden met haar te wisselen. Hier bleef het echter bij, want, gelijk ik u gezegd heb, hij begreep, dat hij nog veel te jong was, om ernstig aan trouwen te denken, en hij was veel te braaf, om, zonder een bepaald oogmerk, het hart van een meisje in beweging te willen brengen. Ondertusschen begon hem dit gedurig moeijelijker te vallen. Hoe meer hij de zuster van zijn' vriend leerde kennen, hoe meer zijne achting voor haar toenam; en achting is de wezenlijke grond, waarop de ware, zuivere huwelijksliefde gebouwd moet worden. Hij meende ook zeer goed te bespeuren, dat het bekoorlijk meisje hem niet ongenegen was; zij had altijd een' vriendelijken grimlach gereed, wanneer hij het vertrek binnentrad; en als hij heen wilde gaan, had zij telkens nog een paar vragen te doen, die hem somtijds wel een kwartier, ja een half uur, ophielden, zonder dat hij het zelf bemerkte. Geen wonder trouwens, dat het onschuldig meisje aan hem gehecht werd, want WILLEM was een welgemaakt jongeling, van een zeer bevallig voorkomen; hierop zoude zij echter niet gelet hebben, wanneer zijne inwendige, goede hoedanigheden haar geene wederkeerige achting hadden ingeboezemd; maar WILLEM

was zóó vroom en deugdzaam, zóó vrolijk en levendig, en daarbij zóó bekwaam en werkzaam, in één woord: hij vertoonde zich steeds zóó beminnelijk, dat zij niet kon nalaten somtijds bij zichzelve te denken, hoe gelukkig de vrouw wezen zoude, aan welke zulk een man ten deel viel. Voeg hierbij, dat de stand en betrekkingen van WILLEM hem eene in alle opzigten geschikte partij voor haar maakten; en eindelijk, dat hare moeder, want deze wenschte niets liever dan zulk een' braven jonkman eenmaal haren schoonzoon te mogen noemen, geene gelegenheid liet voorbijgaan, om WILLEM in de tegenwoordigheid harer dochter te prijzen; ja somtijds wel eens een' wenk gaf, die de arme HELENA maar al te gretig opmerkte.

Het gevolg van dit alles was, dat WILLEM, na bijna gedurende een jaar de zaken van zijn' vriend bestuurd en deszelfs huis bezocht te hebben, eindelijk gevoelde, dat hij geen meester meer van zijn eigen hart was, en dat de hand der beminnelijke HELENA alleen in staat was, om hem gelukkig te maken. Zoodra hij zich hiervan voor zich zelven volkomen overtuigd had, — en waarlijk, hij handelde nimmer onbedachtzaam, — oordeelde hij het zijn' pligt aan zijne ouders van hetgene er in zijn binnenste omging kennis te geven, en hunne toestemming te verzoeken, om met HELENA, wanneer hij gelukkig genoeg was, om hare genegenheid te winnen, eene naauwere betrekking aan te knoopen. Hij deed zulks op eene wijze, zoodanig als zij aan een' jong' mensch van zijne jaren paste; niet met drift of uitroepingen, maar met die ondergeschiktheid, welke

altijd aan jeugdige lieden zoo fraai staat. Hij zag zich ook voor zijn goed gedrag beloond. De heer en mevrouw EVERTS kenden beiden hun' zoon te goed, om niet overtuigd te zijn, dat hij zijn hart niet enkel aan uitwendige schoonheid hechten zoude; ook was het deugdzaam en beminnelijk karakter van HELENA hun genoeg bekend, om deswegens den allerminsten twijfel te voeden. En wat de geboorte aangaat, dachten zij veel te verstandig, om hunne toestemming te weigeren, enkel dewijl de vader van het meisje eenmaal een dorpsschoenmaker geweest was. Die toestemming werd derhalve van ganscher harte gegeven, en ten gevolge hiervan bij mevrouw de weduwe VAN DEN BERG deftig belet gevraagd, om *acces*, zoo als het heet, voor hunnen zoon bij HELENA te verzoeken. Dat de moeder van het lieve meisje niet weigerig was, om dit acces te verleenen, spreekt van zelve, en hoe HELENA er over dacht, en wat zij antwoordde, toen haar het huwelijk voorgesteld werd, laat ik u allen raden; dit wil ik echter zeggen, dat zij zich nooit zediger en tevens bekoorlijker vertoonde, dan in dat belangrijk oogenblik. Genoeg: de jonge lieden werden verloofd, en beloofden zich de gelukkigste toekomst. Ach, hoe weinig weet de mensch, wat het noodlot, of liever wat de Voorzienigheid, want deze bestuurt in hare oneindige wijsheid alles, over hem beschoren heeft!

WILLEM verkeerde nu bijna dagelijks aan het huis van mevrouw VAN DEN BERG. Gij moest hen gezien hebben, de twee gelukkigen, hoe zij met elkander omgingen. Neen, dat was die zinnelijke drift geens-

zins, waarvan ik u te voren gesproken heb; zij behandelden elkander steeds, schoon zij alleen waren, met die kiesche bescheidenheid, welke personen van verschillende seksen nimmer uit het oog behooren te verliezen, al zijn zij nog zoo nauw aan elkander verbonden; maar juist dit ingetogen gedrag deed hunne wederkeerige liefde en achting van dag tot dag toenemen. Zij ontveinsden het zich niet, dat het jaar, het welk nog vóór hunne vereeniging verloopen moest, hun lang viel; zij wenschten, dat de tijd spoedig komen mogt, die hen voor altijd aan elkander zoude verbinden, maar zij liepen de toekomst niet vooruit. Helaas, geen van beiden konde voorzien, wat hun nog beschoren was.

Het kantoor van de heeren EVERTS stond sedert vele jaren in betrekking met twee aanzienlijke handelhuizen, waarvan het een te *Londen* en het ander te *Hamburg* gevestigd was. WILLEM had, naar het voorbeeld en den raad van zijn' vader, in die beide huizen een onbepaald vertrouwen gesteld, en door een' zamenloop van omstandigheden had hij thans juist zeer aanzienlijke sommen van beiden te vorderen; ja, zóó veel, dat zijn eigen krediet geheel van hen afhing. Nu gebeurde het op zekeren avond, dat hij vrolijk en welgemoed van zijne HELENA terugkwam, — het proefjaar was bijna verstreken en binnen één maand zoude het huwelijk voltrokken worden, — dat hij, onder anderen, een' brief vond, die met den Engelschen post was aangekomen. Hij opende denzelven, in de verwachting van eenig berigt en

misschien wel *remises*, dat is papier, waarvoor men geld ontvangen kan, van zijnen correspondent daarin te vinden, maar hoe verschrikte hij toen — —

Waarde Lezers, het smart mijzelven, dat ik u in de onzekerheid moet laten; maar de goede, doch zwakke ANDRIES roept mij zoo luid, dat ik niet af kan zijn, van mij ook eenige oogenblikken met hem bezig te houden; hij mogt welligt denken, dat wij hem geheel vergeten, en dit verdient hij toch inderdaad niet.

Wij laten dus den braven WILLEM voor eenige oogenblikken aan zijn beklagenswaardig lot over; wij zullen spoedig gelegenheid vinden, om te zien, hoe hij zich in de zware beproeving, die het God behaagde hem te doen overkomen, gedroeg.

XIII.

Gij herinnert u, waarde Lezers, dat ANDRIES den tijd der vakantie met angst te gemoet zag. Die tijd was eindelijk verschenen, en met een kloppend hart ving onze vriend de reis naar *Rotterdam* aan. Bij zijne ouders te huis gekomen, trachtte hij zoo lang mogelijk zijn verlies te verbergen, doch het spreekt van zelve, dat zulks niet lang konde duren; het groote woord moest er ten laatste uit; en nu had er een tooneel plaats, dat ik niet zal trachten u in bijzonderheden te schetsen. De oude heer VAN DER BRUGGEN droeg ongetwijfeld zijn eenig kind eene onbegrensde

liefde toe, maar hij was toch niet verblind genoeg, om deszelfs gebreken te verschoonen. In het onderhavige geval meende hij dubbele reden van ontevredenheid te hebben: voor eerst uit hoofde der noodlottige speelzucht van zijn' zoon, en ten andere wegens zijne achterhoudendheid; ook nam hij het hem ten hoogste kwalijk, dat hij iets vervreemd had, hetwelk zijne moeder hem had geschonken; de bestraffing, welke ANDRIES ontving, was derhalve ten hoogste gestreng; wat hem echter het meeste beschaamde, was de ruchtbaarheid, welke de oude heer aan de zaak gaf: deze schreef namelijk nog dien zelfden dag aan de ouders der drie jonge lieden, met welke ANDRIES gespeeld had, en maakte hen met de zaak bekend. Hij verzocht hen te onderzoeken, wat er van den ring en het horlogie geworden was: — beide waren te *Leiden* aan een' jood, waarschijnlijk verre beneden de waarde, verkocht, en de pogingen, die vervolgens aangewend werden, om dezelve terug te krijgen, waren geheel vruchteloos; dit maakte den ouden heer nog ongemakkelijker, en ANDRIES moest, gedurende al den tijd, dien hij te huis doorbragt, menig hard, schoon welverdiend verwijt hooren. Toen hij eindelijk aan de akademie terug was gekomen, wachtte hem nog eene andere proef. De twee Amsterdammers, die waarschijnlijk door hunne ouders, wegens hun slecht gedrag, ook niet weinig bestraft waren, hadden, om zich op ANDRIES te wreken, want zij konden het hem niet vergeven, dat hij het gebeurde bekend had gemaakt, zorg gedragen om alles te *Leiden*

in een allerbespottelijkst daglicht voor te stellen, zoo dat ANDRIES, al terstond bij zijne aankomst, door sommigen met den nek aangezien, en door anderen openlijk uitgelagchen werd. Hoe diep dit den jongeling, welke geenszins van eergevoel ontbloot was, krenkte, kunt gij u gemakkelijk voorstellen. De grootste vernedering echter, die hij onderging, was bij dien zelfden hoogleeraar, welke hem eenmaal zoo vaderlijk gewaarschuwd had. Het gebeurde namelijk eens op het kollegie, dat deze vergeten had zijn uurwerk bij zich te steken, en derhalve aan de jonge lieden, die zijn onderwijs genoten, vroeg, hoe laat het was; een hunner, het was een groote spotvogel, antwoordde terstond: «Och, Professor! vraag dat aan ons niet; gij weet, welke losse jongens wij zijn: onze kostbaarheden staan meestal in den lombard, en worden slechts gelost, als wij naar huis moeten, om ze aan onze ouders te kunnen vertoonen; maar daar is de heer VAN DER BRUGGEN, die altijd zoo geregeld en ingetogen leeft: hij heeft zich gewis zulk een ondeugend gedrag niet te verwijten; hij bezit een uitnemend repetitiehorlogie, en zal het u dus op een prik weten te zeggen.» — «Welnu vriend VAN DER BRUGGEN!» hernam de hoogleeraar, «laat ons dan eens zien.» ANDRIES werd rood tot achter de ooren: «Professor!» stamelde hij, «ik ben..... ik ben..... ik kan.....» het was hem onmogelijk een enkel woord meer uit te brengen. «Och, Professor!» riep toen de spotvogel, «ik zal u wel zeggen, hoe het met de zaak gelegen is: wij, woeste knapen, bezitten ten minste de deugd, dat wij rondborstig voor onze

gebreken durven uitkomen, maar die stille, vrome heertjes hebben het achter den mouw: het repetitie horlogie is aan de speeltafel gebleven; en de kostbare diamanten ring, waarmede mijnheer altijd zoo pronkte, is ook al gevlogen!» ANDRIES stond, alsof hij aan den grond genageld was; de hoogleeraar wierp slechts een' enkelen blik op hem: «ongelukkige jongeling!» zeide hij, en met deze woorden verliet hij het vertrek. Naauwelijks was hij buiten de deur, of er ging een schaterend gelach op; ANDRIES meende door den grond te verzinken; hij wist zich niet te bergen.

Nu was het verblijf aan de akademie hem ondragelijk geworden; onder de jonge lieden durfde hij zich geheel niet meer vertoonen, en zelfs op de kollegien waagde hij het naauwelijks de oogen op te slaan. O, hoe veel smart en vernedering zoude hij zich bespaard hebben, wanneer hij kloekmoedig de beproeving wederstand had geboden. Hij schreef nu herhaalde keeren aan zijn' vader, met dringende bede, dat het hem vergund mogt worden, te huis te komen, of wel zich naar eene andere akademie-plaats te begeven; doch de heer VAN DER BRUGGEN vond niet goed aan dit verzoek te voldoen, dewijl hij oordeelde, dat juist de smartelijke gevolgen, welke zijn zoon van zijn wangedrag ondervond, het beste middel zouden wezen, om hem in het vervolg meer op zijne hoede te doen zijn. ANDRIES leidde dus een kommerlijk leven; dit had trouwens deszelfs nuttige zijde, want, daar hij zich nu niet meer in de verzoeking gebragt zag, om aan zijne vorige noodlottige zucht tot het spel toe te geven, en in het

geheel geene afleiding had, besloot hij zich weder met verdubbelden ijver op zijne studiën toe te leggen; hij deed zulks ook eene poos lang, en had hij bij dit prijselijk voornemen volhard, dan zoude hij van lieverlede de achting zijner hoogleeraren en medestudenten weder terug gewonnen hebben; maar de aanhoudende spotternijen, waaraan hij ten doel stond, deden hem eindelijk den moed verliezen; met tegenzin begaf hij zich steeds naar de verschillende kollegien, en als hij slechts het minste voorwendsel kon bedenken, verzuimde hij dezelve geheel en al. Gansche dagen kon hij dan, met de hand onder het hoofd, op zijne kamer blijven zitten; het lezen verveelde hem; de muzijk, waarvan hij te voren een groot liefhebber was geweest, stuitte hem tegen de borst, en zich op openbare plaatsen te vertoonen, durfde hij niet wagen, uit vrees van uitgelagchen te zullen worden.

De oude heer VAN DER BRUGGEN had zijn' vriend, den hoogleeraar, verzocht, een wakend oog op ANDRIES te willen houden, zonder hem daarvan echter iets te laten merken. In den aanvang verheugde hij zich niet weinig te vernemen, dat zijn zoon zich niet slechts van alle gezelschappen onthield, en geheel niet meer speelde, maar tevens, dat hij zich weder met ijver op zijne studien begon toe te leggen. Deze vreugde was echter van korten duur, want weinige maanden daarna ontving hij den volgenden brief:

«Wel-Edele Heer en Vriend!»

«Ik had mij met u hartelijk verheugd over de schijnbare verandering in het gedrag van mijnheer uw' zoon; ik vleide mij, dat hij, op deze loffelijke wijze voortgaande, weldra de achting zijner hoogleeraren en voormalige vrienden zoude teruggewonnen hebben. Dit ware ook gewisselijk het geval geweest, indien hij den moed bezeten had, om vol te houden, en de spotternijen, waaraan hij ten doel stond, het hoofd te bieden. Ik moet bekennen, dat de proef, waarop hij gesteld werd, zwaar was, maar des te roemrijker zoude de overwinning geweest zijn. Tot mijn diep leedwezen ben ik verpligt u te melden, dat ik mij in mijne hoop teleurgesteld heb gezien: het gedrag van uw' zoon is weder geheel veranderd: hij heeft de kracht niet gehad, om de beproeving door te staan, maar is onder dezelve bezweken. Het is waar, hij speelt niet meer, doch dit geschiedt niet ten gevolge van een vast genomen besluit, maar alleen, dewijl hij het niet wagen durft, zich ergens in het openbaar te vertoonen; ware dit het geval niet, dan moet ik u openhartig verklaren, dat ik voor hem niet zoude durven instaan: want van iemand, die zich in het eene opzigt zóó zwak vertoont, kan men in het andere niet veel standvastigheid verwachten. Uw zoon schijnt den moed geheel verloren te hebben: hij verzuimt zijne studiën meer en meer; van de lieden, bij welke hij inwoont, heb ik vernomen, dat hij somtijds dagen achtereen, zonder iets uit te

voeren, op zijne kamer doorbrengt. Als dit zoo blijft volhouden, vrees ik, dat de ongelukkige jongeling voor de maatschappij en zichzelven verloren zal zijn. Hoezeer ik te voren, gelijk u bekend is, van een tegenovergesteld gevoelen ben geweest, acht ik mij thans echter verpligt u te raden, hem hier niet langer te laten verblijven, maar hem naar eene andere akademieplaats te zenden, of wel hem onder uw eigen opzigt te nemen, en tot eenig ander vak op te leiden; het laatste houde ik echter voor minder verkiesselijk, dewijl uw zoon in der daad reeds belangrijke vorderingen in het medische vak heeft gemaakt, en het jammer zoude zijn van al den verloren tijd. Gij zult echter zelf best weten, wat hierin gedaan moet worden; ik voor mij achtte het mijn' pligt u te waarschuwen.»

«Met opregte hoogachtig noem ik mij:

«Uw' dienaar en Vriend

B. R. C....»

Hoe smartelijk de indruk was, welken de inhoud van dezen brief op het hart der ouders van ANDRIES maakte, kunt gij u gemakkelijk voorstellen. De oude heer VAN DER BRUGGEN was ernstig op zijn' zoon verstoord; intusschen moest er raad geschaft worden, want men mogt den jongeling niet blindelings in zijn ongeluk laten loopen. Hem in huis te nemen, en tot eene andere bestemming op te leiden, nadat

zijne leerjaren reeds bijna ten einde waren, scheen in der daad niet raadzaam; er werd dus besloten, hem van *Leiden* terug te laten komen, en op de Hoogeschool te *Utrecht* te plaatsen.

ANDRIES ontving een' brief van zijn' vader, die niet zeer vriendschappelijk geschreven was; dit weet ik ten minste, dat hem bij het lezen de tranen langs de wangen rolden: «Ik heb het verdiend;» riep hij uit, «Ja, ik heb het dubbel verdiend! En hoe goed is vader nog, dat hij mij mijne studiën laat voortzetten. Zeker, van nu af aan zal ik aan zijne liefde beantwoorden, en alles doen, om hem genoegen te geven. Ben ik slechts eens van hier weg, en op eene plaats, waar ik mijne oogen weder vrij durf opslaan, dan zal het mij niet moeijelijk vallen, om datgene weder in te halen, wat ik hier, door mijne eigene schuld, en ten gevolge van mijn vorig wangedrag, verzuimd heb.

Hij haastte zich nu om alles tot zijn vertrek gereed te maken. Kleederen en boeken werden in de koffers gepakt en op de schuit bezorgd. Veel afscheidsbezoeken had hij niet af te leggen, daar dezelve hem op nieuw aan bespotting zouden hebben blootgesteld. Eén persoon was er echter, bij wien hij niet durfde nalaten te gaan, dewijl zijn vader het hem op de stelligste wijze geboden had: ik bedoel den achtenswaardigen hoogleeraar, wiens vaderlijken raad hij zoo slecht was nagekomen. Hij begaf zich derhalve naar deszelfs huis, maar het hart zonk hem in de schoenen, toen hij aanschelde; hij wenschte heimelijk, dat de brave man niet te huis mogt zijn, want hij schaamde zich, om voor

hem te verschijnen; en geen wonder in der daad: hij had hem maar al te veel redenen tot ongenoegen gegeven. De hoogleeraar was echter niet afwezig, en ANDRIES trad met bevende knieën zijn studeervertrek binnen. Het onthaal, dat hij aantrof, was echter geheel anders, dan hij verwachtte: verre van zich eenigermate verstoord te toonen, ontving de professor hem op de vriendelijkste wijze, bood hem de hand en verzocht hem plaats te nemen. Toen ANDRIES hem de reden van zijne komst gemeld en gezegd had, dat hij voornemens was, reeds den volgenden dag *Leiden* te verlaten, sprak de achtenswaardige man hem op een' vriendelijken toon aan: «Ik geloof, mijn jonge vriend!» zeide hij, «dat gij verstandig handelt; na alles, wat er is voorgevallen, kan het verblijf alhier voor u niet anders dan hoogst onaangenaam zijn; niets is moeijelijker te verdragen dan spotternij en verachting, voornamelijk wanneer men de bewustheid heeft, van dezelve eenigermate verdiend te hebben. Het is waar, het zoude mij aangenamer geweest zijn, wanneer gij, gelijk ik er mij in den aanvang mede vleide, er u tegen hadt weten te verzetten; dit was voorzeker het beste middel geweest, om uwen goeden naam te herstellen, en op nieuw het goed gevoelen uwer voormalige vrienden terug te winnen, doch het schijnt, dat u hiertoe de magt ontbroken heeft, en in dat geval doet gij zeker best van hoe eerder hoe liever te vertrekken, want uwe tegenwoordige levenswijze zoude u voor altijd ongelukkig maken. Laat mij u echter een' raad mogen mede geven, en zijt verzekerd dat hij goed

gemeend is. Wanneer gij nu te *Utrecht* gekomen zijt, neem dan niet slechts het stellige voornemen, om nooit weder te spelen, maar vermijd zorgvuldig elke gelegenheid, welke u daartoe in de verzoeking zoude kunnen brengen. Zijt niet te voorbarig in het schenken van uwe vriendschap; de ondervinding moet u in dit opzigt wijs gemaakt hebben. Onderzoek naauwkeurig het karakter dergenen, met welke gij omgaat, en zijt gij gelukkig genoeg onder hen eenigen aan te treffen, die uwe achting verdienen, bepaal uwen omgang dan tot hen, en besteed in hunnen kring de uren, welke u van uwe studiën overblijven, in redelijker uitspanningen, dan het ijdele kaartspel. Dat gij uwe studiën ijverig moet voortzetten, behoef ik u niet te zeggen; dit zult gij ongetwijfeld ook doen, zoo lang gij u slechts niet op nieuw laat verleiden. O, ik bid u, wees toch op uwe hoede; vergeet de lessen niet van een' vriend, die het beste met u voorheeft; en op dat gij u dezelve steeds zoudt mogen te binnen brengen, zoo draag *dit* tot mijne gedachtenis.» Bij deze woorden trok de hoogleeraar zijn goud horlogie uit den zak, en bood het den verbaasden jongeling aan.

Andries wist in der daad niet, hoe hij het had. Hij zoude wel voor den hoogleeraar hebben willen knielen, en zijne handen kussen. Hij stond geheel sprakeloos, en waagde het zelfs niet de oogen op te slaan, om zijnen dank te betuigen; hij zag op dat oogenblik niet in, hoe menschkundig de brave hoogleeraar handelde. Ik zal het u uitleggen.

De heer C...., die zeer veel ondervinding had,

besefte zeer wel, dat hij den reeds zoo diep gezonken moed van den jongeling niet verder moest onderdrukken, maar veeleer opwekken: «het gebogen riet zult gij niet breken, noch het rookende lemmet uitblusschen,» was altijd zijne spreuk; hij onthield zich dus van alle regelregte bestraffingen, schoon hij ANDRIES zeer goed deed opmerken, dat hij geenszins blind was voor zijne gebreken, noch dezelve te ligt telde. Daar hij zeer rijk was, was het geschenk van het horlogie voor hem geene groote opoffering; doch hij deed dit geschenk met een dubbel oogmerk: voorcerst wilde hij hierdoor het eergevoel van ANDRIES opwekken, en hem als het ware dwingen, om zijne lessen op te volgen; ten andere meende hij op deze wijze zijn' jongen vriend een gunstig onthaal bij deszelfs vader, wiens gestreng karakter hij kende, te verzekeren, daar het dezen hierdoor blijken zoude, dat ANDRIES, in weêrwil zijner gebreken, nog geenszins de belangstelling van brave en verstandige menschen verloren had. Wat dunkt u, goede lezers, was de heer C.... niet een regt beminnelijk man?

«Ga nu, mijn zoon!» vervolgde de hoogleeraar, vergeet mijn' raad niet, en God, de Almagtige, dien gij dagelijks om zijnen bijstand bidden moet, zegene u! — Laat mij spoedig mogen vernemen, dat ik mijn' goeden, deugdzamen vriend ANDRIES geheel wedergevonden heb.»

Nu kon ANDRIES het niet langer uithouden: de tranen van berouw en dankbaarheid stroomden langs zijne wangen; hij omhelsde den edelen man met al

het vuur van een diep geroerd hart; herhaalde nog eens op de plegtigste wijze zijne gelofte, en verliet snikkende het huis.

Welk een onthaal hem te *Rotterdam* bij zijne ouders verwachtte, en hoe hij het verder op de akademie te *Utrecht* maakte, zullen wij bij eene volgende gelegenheid vernemen.

XIV.

Wij hebben onzen vriend JAN op reis gelaten naar *Leiden;* het is billijk, dat elk in deze geschiedenis zijne beurt heeft, en dus zullen wij ons nu weder eenige oogenblikken met hem bemoeijen. Ach, lieve lezers, ik wenschte wel, dat ik u een gunstiger berigt van hem kon mededeelen, maar ik moet der waarheid getrouw blijven. Gij hebt reeds gezien, hoe JAN, door zijne onverschilligheid en zoogenaamde wijsbegeerte, zich tot een zeer onverstandig gedrag liet medeslepen, en het geluk van een braaf meisje in gevaar bragt.

Nu zal het ons blijken, hoe hij, ten gevolge dier zelfde gedachteloosheid, weder van den regten weg afdwaalde. Maar het tooneel opent zich hier op eene geheel andere wijze. Het was hier de vraag van een' grooter' misstap, die, gelijk de vorige, niet meer hersteld konde worden; neen, het geluk van zijn ganssche leven kwam hier op het spel, en helaas, hij verspeelde het! Doch ik moet den loop der gebeurtenissen volgen.

JAN — maar wij mogten hem nu wel VAN DEN BERG noemen, want het overlijden van zijn' vader en zijne eigene meerderjarigheid gaven hem aanspraak op dien naam, — kwam zonder ongelukken te *Leiden* aan. Mij dunkt, hier zie ik menigeen grimlagchen: «Zonder ongelukken!» roept gij misschien uit, «het was ook al wat schoons zich met de diligence, of misschien wel met de trekschuit, van *Rotterdam* naar *Leiden* te begeven!» Lieve vrienden, laat ons niet te voorbarig zijn, ons leven staat altijd en overal in Gods hand; en wanneer het Hem behaagt ons te bezoeken, zijn wij op eene diligence, of in eene trekschuit, waarlijk in het minst niet veiliger dan op een schip, in het midden der bruisende golven; ik heb er genoeg voorbeelden van gezien. Zekerheid hebben wij nergens, dan bij God alleen, doch daarom is het ook onze dure pligt, dat wij altijd trachten zóódanig te leven, dat wij, als het Hem behaagt ons op te roepen, altijd, zoo veel het aan zwakke menschen mogelijk is, gereed zijn, om voor zijn' regterstoel te verschijnen. Dit poogde WILLEM te doen; — dit denkbeeld had hij steeds voor oogen; en schoon hij voorzeker ook niet altijd en in alle opzigten onberispelijk geweest zal zijn, is het toch niet te betwijfelen, of dit besef heeft hem steeds van het bedrijven van groote ongeregeldheden afgehouden. Gij zult hem nog wel nader leeren kennen; doch keeren wij nu tot onzen vriend VAN DEN BERG terug.

Zoodra JAN te *Leiden* in zijn kwartier gekomen was, pakte hij zijn boeltje bijeen; en daar hij niet,

gelijk ANDRIES, eenige reden had om beschaamd te zijn, ging hij met opgerigten hoofde afscheid nemen van de hoogleeraars, die hem tot hiertoe onderwezen hadden, en van zijne menigvuldige kennissen en zoogenaamde vrienden. Hij maakte hen bekend met de oorzaak, die hem noopte, om de akademische studiën vaarwel te zeggen, en de meesten billijkten zijne redenen. Er waren er voorzeker, en misschien dat het de verstandigsten waren, die hem rieden de ingeslagen loopbaan niet te verlaten, maar zijne studiën voort te zetten, tot dat hij met eere kon promoveren, en de gelukkige letters Mr. voor zijn' naam schrijven; doch VAN DEN BERG was van een tegenovergesteld begrip: hij meende, dat het hem, nu hij een groot heer geworden was, die wie weet over hoe vele duizenden jaarlijks beschikken kon, dwaas zoude staan, nog gedurende twee of drie jaren een leerling te blijven. Hij had dus tegen al degenen, die meenden, dat hij moest volhouden, zoovele redenen in te brengen, grootendeels ontleend uit zijne belangen; de noodzakelijkheid om in persoon zijne zaken te besturen; den wensch zijner moeder, die hij, in haren ongelukkigen weduwenstaat, niets weigeren mogt, en zoo voorts, dat zij wel moesten toegeven; zij hadden trouwens niets over hem te zeggen, en wilden dus alle aanleiding tot nutteloozen woordentwist vermijden.

Toen JAN den kring van alle zijne betrekkingen doorloopen had, en gereed was, om den volgenden morgen te vertrekken, zat hij des avonds, zoo hij meende voor het laatst, alleen op zijne kamer. Hij

dacht bij zichzelven na over alles, wat er reeds sedert zijne komst aan de akademie gebeurd was; «en,» riep hij eensklaps uit, «zal ik nu deze stad misschien voor altijd verlaten, zonder nog eenmaal mijn' ouden hospes, den bakker, te bezoeken, en van het meisje, waaraan ik zoo naauw verbonden ben geweest, voor het allerlaatst afscheid te nemen? neen, dat zoude te hard zijn! ik wil er terstond naar toe, en ook die goede menschen, die mij zooveel vriendschap en liefde bewezen hebben, met alle mijne omstandigheden bekend maken.» Dit te zeggen, of te denken, zijn' hoed te nemen en de straat op te loopen, was het werk van een oogenblik. Spoedig bevond hij zich voor het bekende huis en schelde aan. Het was juist Zondag; het gezin van den eerlijken bakker, die zelf de deur opende, en niet weinig verwonderd was van hem te zien, bevond zich in een achtervertrek aan de koffijtafel. «Vriend VERSPEYK,» zeide JAN, «ik kom nog eens voor het laatst afscheid van u nemen; morgen vertrek ik voor goed naar *Rotterdam*: het is met de studie gedaan.» «Kom binnen, jonge heer, kom binnen,» antwoordde de bakker, «zij zitten allen aan den koffijpot bijeen; — MIETJE ook; die zal nog wel blijde zijn, u eens weder te zien; zij dacht, dat gij haar reeds geheel verlaten had, maar ik weet het: gij mogt toen niet anders.» VAN DEN BERG liet zich niet lang bidden; hij begaf zich, zonder meer woorden te wisselen, naar het bekende vertrek, en stond daar geheel onverwacht voor het verwonderde huisgezin. Toen MARIA hem zag, bloosde zij, en sloeg de oogen

neder; wat er eigenlijk in haar hart omging, durf ik met geene zekerheid bepalen, want ik heb wel eens hooren zeggen, dat het hart van jonge meisjes moeijelijk te doorgronden is. Laat mij hier echter mogen aanmerken, dat deze stelling op verre na niet doorgaat, en ook op geene goede gronden steunt. Waarlijk, brave en deugdzame jonge lieden, van welke sekse zij wezen mogen, behooren nimmer geheime schuilhoeken in hun hart te hebben, welke voor degenen, die er het regt toe hebben, niet te doorgronden zijn. Als ik mijn bijzonder gevoelen hier mag bijvoegen, geloof ik, dat MARIA bloosde, dewijl een inwendig gevoel haar zeide, dat dit onverwacht bezoek zijne redenen moest hebben, en dus welligt niet zonder gevolg zoude zijn; misschien kwam er ook wel een weinig spijt bij, over de plotselinge wijze, waarop hij haar vroeger verlaten had, en de ligtvaardigheid, waarmede hij haar had kunnen vergeten; zoo veel is ten minste zeker, dat zij hem den ganschen avond niet aansprak, maar zich zoo stil en afgetrokken hield, alsof zij hem te voren nooit had gekend.

JAN ving het gesprek aan met zijne gewone gemakkelijkheid; hij verhaalde den bakker en zijne vrouw, dat hij het ongeluk had gehad zijn' vader plotseling te verliezen, doch dat hij tevens door deze gebeurtenis eensklaps zijn eigen meester, en in het bezit van een aanzienlijk vermogen gekomen was. 't Is niet te bepalen, of hij op het oogenblik, dat hij deze woorden sprak, reeds iets meer met dezelve bedoelde, maar ik weet wel, dat zijne oogen gedurig op de schoone

MARIA gevestigd waren. Het scheen hem toe, dat het meisje, sedert hij haar het laatst gezien had, nog oneindig bekoorlijker geworden was; misschien had hij hierin wel eenigzins gelijk: zij zag er in der daad allerbevalligst uit; ook bragten hare zwierige zondagskleederen niet weinig toe, om haar in een voordeelig daglicht te plaatsen. JAN weigerde, gelijk vanzelve spreekt, niet om deel aan het feest van den dag te nemen, en, toen het koffijgoed opgeruimd en het licht ontstoken was, werd eene goede flesch wijn ontkurkt, — gij weet, dat VERSPEYK een man was, die het ruim doen kon, — en voor onzen vriend een glaasje bijgezet. Wat er verder opgedischt werd, weet ik niet, maar 't zal zeker wel iets goeds geweest zijn, want bij de banketbakkers vindt men doorgaans nog al iets smakelijks; en menigeen, die dit leest, zoude zich misschien wel in de plaats van den jongen VAN DEN BERG hebben willen bevinden. Het eene uur verliep na het andere; eindelijk werd het laat, en er moest aan vertrekken gedacht worden, want vader VERSPEIJK was een man van orde. Deze schonk de glazen nog eens ten boorde vol in; «Op uw bestendig welzijn, mijnheer VAN DEN BERG,» riep hij vrolijk uit, «en dat wij u spoedig weder mogen zien.» Nu stond hij op, de glazen werden aangestooten en geledigd; — geledigd? — neen, JAN bragt het zijne even aan de lippen; zette het toen weder neder, en viel vol gedachten op zijn' stoel neder. Na eenige minuten onbewegelijk gezeten te hebben, sprong hij eensklaps weder op: «Zóó niet, vader VERSPEIJK,» zeide hij, «ik bedenk

daar, hoe veel genoegen en vriendschap ik te voren altijd aan uw huis genoten heb, dit kort en onverwacht bezoek mag derhalve het laatste niet zijn; ik zal er nog een daagje aanknoopen, en u morgen nog eens komen bezoeken.» Men zegt, dat MARIA op deze woorden weder bloosde, en ditmaal zelfs nog sterker dan den eersten keer; wat er thans de oorzaak van was, is, dunkt mij, zeer gemakkelijk te begrijpen: zij had het gedrag van den jongen VAN DEN BERG, gedurende den ganschen avond, genoeg opgemerkt, om duidelijk in te zien, dat niemand dan zij alleen de oorzaak was van dit plotseling besluit; en dat zulks hare eigenliefde streelde, hieraan behoeft gij niet te twijfelen. «Zoo als gij wilt, jonge heer,» antwoordde VERSPEIJK, «ons zult gij altijd welkom zijn; en zoo gij onze tafel, gelijk gij zoo menigmaal gedaan hebt, voor lief wilt nemen, gebruik dan hier nog eens voor het laatst het middagmaal.» — «Gaarne,» zeide JAN, drukte den ouden man de hand en vertrok.

Te huis gekomen begaf hij zich terstond te bed, want het was laat geworden. De slaap scheen echter aan zijne oogen te ontwijken; hij had dus tijd om over alles na te denken. O, wat kwam MARIA, in weêrwil van haar ernstig stilzwijgen, hem bekoorlijk voor! «Ik ben nu rijk,» dacht hij bij zichzelven, «en mijn eigen meester; wie zou mij beletten, om thans ten uitvoer te brengen, wat ik te voren zoo zeer gewenscht heb? Moeder misschien? Maar die heeft er eigenlijk het regt niet toe; eene kleine formaliteit slechts, en zij kan mij hare toestemming niet weigeren.» Gij

weet het, JAN had als advokaat gestudeerd, en was dus eenigzins met de bestaande wetten bekend. «Maar,» vraagt hier misschien iemand, «was dat nu diezelfde onverschillige JAN, die te voren, op een enkel woord van zijn' vader van het voorwerp zijner genegenheid konde afzien? Gij zijt de plank geheel mis, mijnheer de schrijver, en blijft u zelven maar volstrekt niet gelijk; zoo iets kunt gij ons niet op de mouw spelden: wij hebben ook ons oordeel.» Niet te driftig, lieve vrager, men moet onderscheid weten te maken: toen JAN voor de eerste maal van MARIA afzag, was hij geheel van zijn' vader afhankelijk, en hij kon zijn huwelijk zonder diens toestemming niet doorzetten: waar zoude hij immers van geleefd hebben? Thans was het geheel anders met de zaak gelegen: hij kon volkomen over zichzelven beschikken; en zijn vermogen was groot genoeg, om hem in dit opzigt boven alle zorg te verheffen. Het is waar, zijne onverschilligheid droeg te voren bij, om hem een' stap, dien hij niet slechts als pligtmatig, maar als volstrekt noodzakelijk beschouwde, gemakkelijk te maken, maar dit alles kwam nu immers niet te pas; het was integendeel juist diezelfde onverschilligheid, welke hem uit het oog deed verliezen, wat hij aan zijne moeder verschuldigd was: want gij zoudt u zeer bedriegen, wanneer gij u gingt verbeelden, dat een kind van alle gehoorzaamheid aan zijne ouders ontslagen is, al is hij ook, ten gevolge der wetten, boven derzelver magt verheven. Ik heb u bovendien reeds vroeger gezegd, van welken aard de liefde was, die VAN DEN BERG voor MARIA koesterde, en zulk eene

liefde, welke eigenlijk niet anders dan drift is, heeft niets met die onverschilligheid te maken; voor al niet, wanneer zij voldaan kan worden op eene wijze, welke niet regelregt met de goddelijke en maatschappelijke instellingen strijdt.

JAN nam dus voorloopig het besluit, om zijne vroegere betrekking met MARIA weder aan te knoopen, en althans vooreerst nog eenige dagen te *Leiden* te vertoeven. In plaats van zich den volgenden morgen op de diligence te begeven, schreef hij een' brief aan zijne moeder, dat hij door bezigheid opgehouden werd, en dus nog niet wist, wanneer hij zoude kunnen vertrekken; hij verzocht tevens zijn' vriend WILLEM de goedheid te hebben, om intusschen het oog over zijne zaken te blijven houden: en dat deze dit gaarne op zich nam, hebben wij reeds gezien.

Doch het wordt tijd, dat wij tot WILLEM zelven terug keeren; gij herinnert u nog in welk eene pijnlijke omstandigheid wij hem gelaten hebben. Wij zullen nu spoedig zien, wat er de oorzaak van was.

XV.

WILLEM stond met den open brief in zijne handen, en kon naauwelijks zijne oogen gelooven. De brief was van zijn' wisselagent in *Londen:* deze schreef hem, dat het kantoor van BOLINGBROKE AND SONS plotseling bankbreukig was geworden, en dat er alle reden be-

stond om te vreezen, dat hetzelfde met zijne correspondenten in *Hamburg*, de heeren HAÜSER EN COMP. te wachten was, dewijl het was gebleken, dat die beide huizen met elkander een' uitgebreiden wisselhandel hadden gedreven, die eigenlijk op niets anders dan zwendelarij gegrond was; dat zij hierdoor wel gedurende eenigen tijd hun krediet hadden staande gehouden, doch dat eindelijk de bom was losgebroken, en er nu waarschijnlijk weinig of niets van te regt zoude komen; te minder, daar de hoofden van het Londensche huis voortvlugtig waren, en dus volstrekt geene aanwijzingen konden doen; de boeken waren geheel in wanorde bevonden.

Toen WILLEM zijne bedaardheid van geest in zoo verre had teruggekregen, dat hij behoorlijk nadenken en spreken kon, want het was zijne vaste gewoonte nooit iets in overijlde drift te doen, achtte hij het zijn' pligt zijne ouders onbewimpeld met het gebeurde bekend te maken. Hij zweeg echter dien avond, want hij wilde zijn' lieven, zwakken vader niet van zijne nachtrust berooven. Handelde hij hierin niet prijselijk; was ook dit geene beproeving voor hem? Waarlijk, WILLEM was een beste, brave jongen, en God heeft hem ook gezegend, zoo als gij spoedig vernemen zult.

Hij sliep intusschen dien ganschen nacht niet op rozen. Het denkbeeld kwelde hem, dat hij misschien zelf, door te groot vertrouwen, aanleiding tot het ongeluk gegeven had. Het is waar, hij had vaders raad en vaders voorbeeld gevolgd, maar nu hij eenmaal zulk eene groote verantwoording op zich genomen had, en dat op zulke jonge jaren en bij zoo weinig ondervinding, had hij toch moeten beginnen, met uit zijne eigene oogen te zien; hij had moeten onderzoeken, of het onbepaald vertrouwen, dat de heer EVERTS in zijne oude correspondenten stelde, volkomen gegrond was, en of hij niet voorzigtiger zoude gedaan hebben met dat krediet, eer dat hij zelf bij ondervinding wist, waarop het rustte, van lieverlede te verminderen, in plaats van het uit te breiden; dit alles kwam hem duidelijk voor den geest, hij deed zichzelven harde verwijtingen, en zeker, hij sliep dien nacht niet op rozen.

Den volgenden morgen, — gij weet dat WILLEM altijd gewoon was vroegtijdig het bed te verlaten, — begon hij met voor God neder te knielen, en Hem om kracht en sterkte te bidden, om de moeijelijke taak, die nu op hem wachtte, overeenkomstig zijn' pligt uit te voeren, en dit vroom gebed bleef niet onverhoord, want God laat zich nooit onbetuigd aan degenen, die Hem met eerbiedig vertrouwen aanroepen. WILLEM gevoelde zich versterkt, en, welke verwijtingen hij zichzelven ook doen mogt, strekte het hem tot troost te mogen denken, dat hij zich van geen opzettelijk verzuim te beschuldigen had, maar dat dit ongeluk alleen het gevolg was van zijne onbedrevenheid, en van het onbepaald vertrouwen, hetwelk hij gesteld had in iemand, die aanspraak had op zijne hoogste achting en gehoorzaamheid.

Zoodra dus het ontbijt geëindigd was, — want

ook hierin wilde hij zijn' ongelukkigen vader niet storen, begon WILLEM langzamerhand de noodlottige zaak op het tapijt te brengen. Hoe hij het eigenlijk aanlegde, kan ik u niet zeggen, maar wel dat hij niets verzuimde, om de hardheid van den slag zoo veel mogelijk te verzachten: hij vleide zich nog, dat de berigten overdreven zouden zijn, en dat tenminste het huis van *Hamburg*, waarvan zij verreweg het meeste te vorderen hadden, zoude zijn staande gebleven. In dat geval was het huis van EVERTS, hetwelk zoo lang met roem bestaan had, toch niet verloren, maar kon zelfs, ofschoon met minder uitgebreide werkzaamheden, in aanzien blijven, enz. Ach, de oude heer wist het wel beter: hij kende zijn' ouden, getrouwen agent te *Londen* genoegzaam, om overtuigd te zijn, dat deze hem geen' ijdelen schrik zoude aanjagen. De uitkomst toonde ook maar al te zeer, dat hij zich niet vergist had; reeds met den volgenden post kwam de noodlottige tijding, dat de heeren HAÜSER EN COMP. niet alleen bankbreukig waren, maar tevens, zoo men meende naar *Amerika*, waren ontvlugt, nadat zij, zoo veel mogelijk, alles tot geld gemaakt hadden. Nu bleef er geen de minste twijfel meer over; de heer EVERTS was arm geworden! Hij konde, ja, wanner hij alles opruimde, zijn eigene schuldeischers prompt voldoen; misschien zelfs zoude er, wanneer hij in eenige belangrijke verkoopen eenigzins gelukkig slaagde, genoeg overblijven, dat hij er ergens buiten stil van leven konde, maar aan het doorzetten der zaken was niet te denken. Deze slag

viel den reeds zoo zeer verzwakten man te hard: hij bezweek er onder: reeds op den derden morgen na het ongelukkig berigt, vond men hem dood in zijn bed liggen; en zijne vrouw, die hem zoo hartelijk teeder bemind had, volgde hem twee dagen later in het graf!

Arme, arme WILLEM! Binnen vijf dagen tijds niet slechts van uw geheel vermogen en van alle uwe gelukkige uitzigten in dit leven beroofd te worden, maar tevens beide uwe dierbare ouders, en eene teeder beminde bruid, — want aan een huwelijk met HELENA was nu niet meer te denken, — te verliezen! Ja waarlijk, het behaagde den Hemel, wiens wegen ondoorgrondelijk zijn, u bijna boven menschelijke krachten te beproeven! Doch laat ons zien, hoe de edele jongeling zich in dat alles gedroeg.

Zoo lang hij de laatste, smartelijke pligten aan het overschot zijner ongelukkige ouders niet volbragt had, hield WILLEM zich binnen 's huis, en droeg de zaken, het kantoor en de beurs betreffende, aan zijnen oudsten boekhouder op. Hij gaf dezen in last volstrekt niets in te koopen, maar veeleer alles, wat maar eenigzins zonder groote schade kon opgeruimd worden, van de hand te maken; hij beval hem tevens te zorgen, dat de boeken tot aan den dag bijgeschreven werden, alsmede aan alle hunne buitenlandsche Correspondenten te verzoeken, om hunne rekeningen zoo spoedig mogelijk op een' effen voet te brengen, dewijl hij, ten gevolge van het overlijden zijn's vaders, voornemens was den handel vaarwel te zeggen. Hij

zelf besteedde den meesten tijd met het vertroosten zijner jongere broeders en zusters, wier eenige steun en verzorger hij nu geworden was. Ach, de jongsten beseften de grootheid van hun verlies nog niet, en als hun lieve broêr WILLEM, dien zij allen zoo hartelijk beminden, hen dan beloofde, dat hij hen nooit verlaten, maar altijd bij hen blijven en voor hen zorgen zoude, dan lachten zij vriendelijk, en kusten hem de handen. Maar als hij vervolgens alleen op zijne kamer was, en daar bedacht, hoe onuitsprekelijk veel hij verloren had, dan sprongen hem de tranen in de oogen, en het was alleen zijn onbepaald vertrouwen op het altoos wijs bestuur van onzen Vader in den Hemel, 't welk in staat was, hem in die pijnlijke oogenblikken staande te houden.

Het was WILLEM niet mogelijk geweest zijne beminde HELENA mondeling met al de rampen, die hem getroffen hadden, bekend te maken, en afscheid van haar te nemen. Hij deelde haar schriftelijk zijne verliezen mede, en de noodzakelijkheid, waarin hij zich bevond, om van hare hand af te zien. Gij moogt wel gelooven, dat het lieve meisje dezen brief ook met geene drooge oogen lezen konde, want zij beminde den braven jongeling met haar gansche hart; evenwel zag zij zeer goed in, dat er voor het oogenblik aan geen huwelijk gedacht konde worden, waarin hare trotsche moeder ook nimmer zoude hebben toegestemd. In plaats van dus haar eigen lot en dat van haren vriend door nutteloozе klagten

nog meer te verbitteren, besloot zij voor het oogenblik met bedaardheid in dat lot te berusten, en af te wachten, wat het der Voorzienigheid behaagde, verder te laten geheuren.

Toen de laatste treurige lijkpligten vervuld waren, en WILLEM eenigzins van den eersten hevigen schok teruggekomen was, begon hij ijverig op de afdoening zijner zaken te denken. Hij begaf zich weder naar de beurs, en maakte daar zijn voornemen onbewimpeld bekend. Dat men hem algemeen beklaagde, en dat ook die eerste beursgang voor hem eene harde proef was, spreekt van zelf. Intusschen waren er eenige lieden, die WILLEM meer van nabij kenden, welke hem een' anderen raad gaven, en wilden dat hij in den handel zoude blijven; men vond er zelfs, die hem aanzienlijke sommen gelds of uitgebreide kredieten aanboden, ten einde zich staande te houden, want men stelde in hem een onbepaald vertrouwen: zóó waar is het, dat deugd en pligtsbetrachting steeds hare eigene belooning medebrengen. WILLEM wees al die heusche aanbiedingen met dankbaarheid, doch ernstig, van de hand: hij was veel te naauwgezet, om het geld van anderen te willen wagen, en buitendien hadden de doorgestane verliezen hem een' zekeren afschrik van alle belangrijke ondernemingen ingeboezemd.

Toen het bleek, dat er van deze zijde niets te beginnen was, beproefde men het op eene andere wijze: daar iedereen van zijne uitgebreide kundigheden en gestrenge eerlijkheid overtuigd was, bood men hem van onderscheidene zijden aan, om tegen een vast salaris

op andere kantoren werkzaam te zijn; er was zelfs een aanzienlijk huis, dat hem twee duizend gulden jaarlijks aanbood, wanneer hij zich met eene algemeene procuratie wilde belasten. Hoe zeer het niet geschikt was, om WILLEMS eerzucht te streelen, dat hij, na zelf eerst aan het hoofd van uitgebreide zaken gestaan te hebben, thans in dienst van een' ander zoude moeten werkzaam zijn, scheen hij toch aan dit voorstel meer ooren te leenen; maar dewijl hij nog op geene duizenden na berekenen konde, hoe het met zijne eigene zaken zoude afloopen, want dit hing grootendeels van de rijzing of daling der markten, en het al of niet inkomen van twijfelachtige schulden af, verzocht hij vriendelijk dit aanbod in bedenking te mogen houden, tot dat hij zijne eigene zaken zoude geregeld hebben; dit werd hem zonder bedenken toegestaan.

Weinige dagen waren voorbijgegaan, en het rijtuig, de buitenplaats en het woonhuis van den heer EVERTS stonden reeds in openbare veiling aangeslagen: het grootste gedeelte der meubelen moest ook publiek verkocht worden. WILLEM behield slechts zóóveel, als volstrekt noodig was voor zijn gezin; hij betrok met hetzelve een klein bovenhuis, in eene stille buurt; huurde eene enkele dienstmaagd, en droeg verder de zorg over de huishouding op aan zijne oudste zuster, een braaf, zedig meisje, dat met dankbaarheid erkende, hoeveel hun broeder voor hen allen deed.

Na dat drie of vier maanden verstreken waren, had WILLEM het met de afdoening zijner zaken zóó ver gebragt, dat hij in staat was eene balans op te maken.

Door zijn' voorbeeldigen ijver en ongemeene bekwaamheid was het hem gelukt, bijna al de voorhanden zijnde koopmanswaren tot de hoogste markten af te zetten; de onroerende en roerende goederen waren ook ten duurste verkocht: want de oude heer EVERTS was altoos een liefhebber van de grootste netheid geweest, en dus bevond zich alles in de beste orde. Het gevolg van een en ander was, dat WILLEM konde berekenen, dat er in het geheel van de ouderlijke nalatenschap omtrent achtentwintig of dertig duizend gulden zouden overschieten; dit was gewis niet veel voor zeven erfgenamen, maar toch nog veel meer, dan men had durven vermoeden. Wij zullen op zijn' tijd zien, hoe onze vriend het verder aanlegde; verscheidenheid van spijs doet wel smaken, zegt een oud spreekwoord, laat ons dus eerst eens zien, wat er van ANDRIES geworden is.

XVI.

Vraagt iemand mij, of ANDRIES de akademie van *Leiden* met een regt opgeruimd hart verliet, dan moet ik neen zeggen; hij verheugde zich voorzeker, dat hij niet langer ten doel zoude staan, aan de spotternijen van jongelieden, die volgens zijne overtuiging zelve oneindig meer bedorven van hart waren dan hij; het strekte hem gewis tot genoegen, dat hij weder vrij het hoofd zoude durven opsteken, zich overal vertoonen, en voor niemand behoeven uit den weg te gaan,

doch er was iets anders, dat hij vreesde: de eerste ontmoeting, namelijk, aan het ouderlijke huis; reeds eenmaal had hij, en waarlijk wèl verdiend, zijns vaders ongenoegen ondervonden, en waren er nu nog geene nieuwe redenen bijgekomen, om hem bang te maken? Had hij nu zijn' tijd aan de akademie beter besteed, en door zijn later gedrag zijne vroegere misstappen uitgewist? Dat was het, wat hem kwelde, en hoe meer hij de levendige koopstad naderde, hoe zwaarder het hem op het hart drukte. Arme ANDRIES! Had hij geweten, wat er in het hart van een' vader omgaat, en hoe zeer deze altijd tot vergeven genegen is, zelfs op het oogenblik, dat hij zich het gestrengst vertoont, dan zoude hij zooveel vrees niet gekoesterd hebben; maar zoodanig is juist de uitwerking van het geweten, dat het ons reeds straft, op het oogenblik, dat wij geene straf te wachten hebben.

«Alle wegen leiden naar *Rome*,» zegt een oud spreekwoord; «men moge den langsten of den kortsten gaan;» zoo was het met onzen vriend ANDRIES ook, en welke straat hij ook insloeg, of welken omweg hij maakte, eindelijk kwam hij toch aan de wijnhaven, en aan het huis van zijn' vader, te land. Zeker, het onthaal, dat hem hier te wachten stond, was nog van vrij wat meer belang, dan dat bij den professor, die eigenlijk niets over hem te zeggen had; en bovendien, ANDRIES kende zijn' vader, en wist zeer goed, dat hij een man was van zeer strenge beginselen, die niets door de vingers zag. Wat mij betreft, ik heb niet veel op met zulke begrippen, en geloof, dat men met

dezelve in te volgen, zeer weinig naar den lieven Heere Jezus, den Zaligmaker der wereld, gelijkt, die alleen op deze wereld zonder zonde was, en toch altoos de vergeeflijkheid predikte; «oordeelt niet» zeide hij, «opdat gij niet geoordeeld wordt;» en, toen eens eene vouw op eene doodzonde betrapt was, waren zijne woorden tegen de menigte, die haar beschuldigde: «als er iemand onder u is, die zelf zich van geene zware zonde bewust is, laat hem dan den eersten steen op haar werpen;» neen waarlijk, lieve Lezers, het is geenszins onze gestrengheid jegens anderen, zelfs niet die van ouders jegens kinderen, waardoor wij bewijzen van onze dengd en vroomheid geven, het is integendeel dikwijls een mantel, om onze eigene gebreken te bedekken, schoon ik niet geloof, dat dit met den vader van ANDRIES, die voor een zeer braaf man bekend stond, het geval was.

ANDRIES hoorde de welverdiende bestraffingen van den ouden heer VAN DER BRUGGEN met gepasten eerbied aan: «Vergeef mij slechts voor ditmaal, lieve vader,» zeide hij «ik beken dat ik schuld heb, maar gij gelooft niet, hoe vreeselijk hard het valt, dagelijks en door iedereen bespot te worden: het was geene traagheid, die mij mijne studiën deed verzuimen, maar alleen moedeloosheid. De goede Professor C.... —» «Ja,» viel zijn vader hem in de rede, «die zal u, denk ik, zoo vriendelijk niet ontvangen hebben, ten minste zoo gij het durven wagen, om onder zijne oogen te komen.» — «Ik ben er gisteren geweest,» antwoordde ANDRIES, op een' bescheiden toon, «de professor heeft

mij niet slechts vriendelijk ontvangen, maar mij zelfs *dit* tot eene gedachtenis geschonken,» en nu vertoonde hij het fraaije zakuurwerk, dat hij gekregen had.

De heer VAN DER BRUGGEN stond verwonderd: «mijn zoon» zeide hij bij zich zelven, «moet dan toch zoo schuldig niet zijn, als ik gemeend had, want mijn vriend C.... is veel te verstandig om aan jonge lieden, die het onwaardig zijn, zoodanige bewijzen van welwillendheid te schenken.» Hij hield intusschen zijne gedachte voor zich, maar nam van lieverlede een' vriendelijker toon jegens ANDRIES aan; en, toen hij in den loop van het gesprek bemerkte, dat deze, in weêrwil van zijn laatste verzuim, goede vorderingen had gemaakt, werd hij weder geheel met hem verzoend. De heer VAN DER BRUGGEN was een liefhebber van bloemen en planten, doch bezat weinig botanische kennis. ANDRIES had het integendeel in dit vak reeds ver gebragt, en was dus zijn' vader niet weinig behulpzaam in het regelen en in orde brengen van zijn' zoogenaamden *Hortus Botanicus*. De oude heer had hierin zóó veel schik, dat het hem reeds begon te spijten, dat zijn zoon hem weder zoude moeten verlaten; zelfs gaf hij dezen niet onduidelijk te kennen, dat zoo hij mogt verlangen om te huis te blijven, zulks niet zoude geweigerd worden. ANDRIES scheen hiernaar wel ooren te hebben, want hij vreesde, dat de een of ander uit boosheid, en om hem verder te kwellen, het te *Leiden* gebeurde naar *Utrecht* zoude

overgebriefd hebben, waardoor hij op nieuw aan algemeenen spot en verachting zoude blootstaan. Dit kon hij nu gemakkelijk ontkomen, door bij zijne ouders te blijven, doch hij herinnerde zich, wat hij aan den hoogleeraar beloofd had, en wilde dezen toonen, dat hij deszelfs goed gevoelen wist te verdienen. Hij stond dus ook deze proef met glans door.

Het spreekt vanzelf, dat ANDRIES, gedurende zijn verblijf te *Rotterdam*, zijn' vriend WILLEM getrouw bezocht; deze was toen nog, zoo als men zegt, in in het volle genot zijner grootheid, en had geheel geen denkbeeld van de rampen, die hem wachtten. Daar ANDRIES zich zeer beschaafd voordeed, en in gezelschappen vrolijk en aangenaam was, werd hij spoedig in het huis van den heer EVERTS gemeenzaam, en deze noodigde hem dikwijls ter maaltijd. Des namiddags, wanneer WILLEM zich weder naar zijn kantoor moest begeven, deed ANDRIES somtijds eene wandeling met de overige familie, en op deze wijze raakte hij bekend met ELIZABETH EVERTS, WILLEMS oudste zuster, van welke ik u reeds met een enkel woord gesproken heb. BETJE was, schoon nog zeer jong, een regt bevallig meisje, dat van hare zijde veel vermaak schepte in den omgang met den levendigen ANDRIES, want deze wist, als hij in zijne luim was, altijd iets kluchtigs voor den dag te brengen. Verder kwam het echter bij de jonge lieden niet, ook waren beiden nog te jong, om aan eene ernstige verbindtenis te denken.

Eindelijk was de tijd gekomen, waarop ANDRIES

naar zijne nieuwe bestemming moest vertrekken. Hij pakte dus zijn goed bijeen, nam een hartelijk afscheid van alle zijne vrienden en betrekkingen, en vertrok des morgens met de Utrechtsche diligence. Voor eene goede kamer was reeds in voorraad gezorgd.

Ik behoef u niet te zeggen, dat onze vriend het in den aanvang verbazend vreemd en eenzaam had; hij kende niemand, en niemand liet zich ook aan hem gelegen zijn. Dit verheugde hem in zoo verre, dat hij hieruit op kon maken, dat men niets van het gebeurde wist, maar het viel hem toch op den duur onaangenaam, altijd, zoodra de collegien afgeloopen waren, alleen op zijne kamer te moeten zitten. Hij besloot derhalve, volgens den raad van den professor, het karakter der jonge lieden, die met hem de akademische lessen bijwoonden, zooveel mogelijk te bestuderen, ten einde met een paar hunner eene naauwere vriendschap aan te knoopen. Dit onderzoek liep echter geenszins naar zijne verwachting af; de meeste studenten verschilden met hem zoo zeer in beginselen en zeden, dat er aan geen' vertrouwde te denken was, en die weinigen, welke meer met hem schenen overeen te komen, betoonden zich weinig geneigd tot het aangaan van nieuwe betrekkingen, en wezen de aanbiedingen, welke ANDRIES hun deed, met kieschheid van de hand.

Nu kwam er in hetzelfde huis, dat de jonge VAN DER BRUGGEN bewoonde, nog een ander jong mensch, die mede in de geneeskunde studeerde, doch eenigen tijd, wegens familiebelangen, afwezig geweest

was. Het spreekt van zelf dat ANDRIES met dezen persoon, dien wij KAREL zullen noemen, spoedig bekend raakte; zij aten aan dezelfde tafel en woonden dezelfde collegien bij; dit gaf aanleiding, dat zij dikwijls des avonds de *dictata* of opgaven der hoogleeraren met elkander vergeleken, en vervolgens, als het werk gedaan was, te zamen eene vriendelijke pijp bleven rooken. Hieruit ontstond van lieverlede een meer vertrouwde omgang, en ANDRIES begon na eenigen tijd wezenlijke vriendschap voor KAREL te koesteren. KAREL was in der daad een beminnelijk jong mensch: bij een zeer bevallig, uitwendig voorkomen, voegde hij in de hoogste mate datgene, wat men in de groote wereld gewoon is beschaving te noemen. Niemand vertoonde zich in een gezelschap aangenamer dan hij; niemand verstond beter de kunst om zijne vrienden op eene levendige wijze te onderhouden, en overal, waar hij zich vertoonde, was men zeker van den tijd op eene genoegelijke wijze te te zullen doorbrengen. Doch dit was niet alles: bij deze meer uitwendige talenten bezat KAREL uitstekende geestvermogens, en ik geloof niet, dat er aan de gansche akademie vlugger en knapper student dan hij te vinden was. «Hoe gelukkig voor ANDRIES,» roept hier gewis menigeen uit, «dat hij zulk een' vriend aange«troffen had; hoe aangenaam en tevens hoe nuttig moet «hij den tijd met hem doorgebragt hebben!» Het is zoo, mijne vrienden, ANDRIES zoude in der daad reden gehad hebben, om zich over zijne nieuwe betrekking te verheugen, wanneer zijn omgang met KAREL zich alleen bepaald had tot het huisselijk verkeer, en deze

hem niet langzamerhand en ongemerkt medegesleept had op een' weg, die ten hoogste verderfelijk is.

KAREL gaf zich over aan eene zonde, welke, hoezeer zij door Gods woord stellig verboden wordt, zóó sterk zelfs, dat er geschreven staat, dat degenen, die dezelve bedrijven, het koningrijk der Hemelen niet beërven zullen, ongelukkig bij jonge lieden, welke geen regt begrip van pligt en godsdienst hebben, maar al te veel als verschoonbaar beschouwd wordt. Hij was namelijk bekend met zulke ondeugende vrouwlieden, die het edelste vermogen, dat God op deze zinnelijke wereld aan ons geschonken heeft, op de schandelijkste wijze misbruiken. Toen hij van lieverlede met ANDRIES vertrouwelijker geworden was, begon hij ook zijn hart meer en meer voor dezen te openen, en met hem over zijne zoogenaamde beminnelijke betrekkingen te spreken. ANDRIES was nog te onbedorven van zeden, om in zulke taal genoegen te vinden; ook poogde hij gedurig, bij zulke gelegenheden, eene andere wending aan het gesprek te geven. Daar hem zulks echter niet altijd gelukte, hoorde hij zijn' vriend met onverschilligheid aan. Deze had intusschen zooveel schijngronden, die zijne handelwijze vergoêlijkten, en in een aangenaam daglicht stelden, dat de ongelukkige en zwakke ANDRIES eindelijk het oor begon te leenen aan zijne verleidelijke voorstellen. Waarlijk, lieve Lezers, ik zal uwe kieschheid noch uwe zedigheid kwetsen, met het opnoemen van al de drogredenen, van welke KAREL zich bediende, om dengenen, dien hij zijn' vriend noemde, doch dien hij wezenlijk als zijn' ergsten

vijand behandelde, mede te slepen op een pad, dat beide ziel en ligchaam ten verderve voert; genoeg zij het u te weten, dat hij in dit zijn ondeugend oogmerk maar al te zeer slaagde, en dat ANDRIES, na verloop van eenige maanden, reeds zoo ver op den weg der ondeugd gevorderd was, dat hij de hulp zijns schijnvriends niet meer behoefde, om hem op denzelven te geleiden.

Ongelukkige ANDRIES! Was hij dan geheel vergeten, dat dit ons ligchaam een tempel Gods is, dien wij rein en onbesmet voor hem moeten bewaren? Wist hij dan niet meer, dat de Zaligmaker der wereld ons met uitdrukkelijke woorden beveelt, dat wij niet slechts ons ligchaam zuiver moeten houden, maar buitendien geene enkele booze gedachte in ons hart mogen koesteren? Want er staat geschreven: «hij die iets aanziet, om het te begeeren, heeft de zonde reeds in zijn hart gepleegd.» Nog eens, ongelukkige ANDRIES! Wij zullen in het vervolg zien, wat de gevolgen waren van zijn' nieuwen en zwaren misstap.

XVII.

Een kundig wever spant de draden van verschillende kleuren altijd zóó op zijn getouw, en weet ze zóó met andere te doormengen, dat zij, zonder eenige verwarring te veroorzaken, steeds een behagelijk en overeenstemmend geheel vormen; zóó doet ook de

Schrijver. — Ik, die enkel de pen heb opgevat, om aan jonge lieden een aangenaam onderrigt te geven, heb gemeend, dat ik mij niet in die bonte verscheidenheden, welker afzondering meer kennis vordert, mogt verliezen. Slechts drie draden van verschillende kleuren heb ik op mijn weefgetouw gespannen; die kleuren zijn de onderscheidene karakters onzer drie van ouds bekende vrienden; deze drie moet ik ook afwerken, zonder den eenen met den anderen te verwarren. Het wordt dus hoog tijd, dat wij den armen ANDRIES voor eene poos verlaten, en zien, hoe het intusschen met JAN ging; want deze, hoe loszinnig hij ook zijn moge, heeft op lange na zijne aanspraak op onze belangstelling niet verloren.

Wanneer gij, lieve Lezers, eenig belang in mijn verhaal stelt, zult gij u gemakkelijk herinneren, in welken toestand wij onzen goeden vriend JAN gelaten hebben. Hij had zijne betrekkingen met MARIA weder aangeknoopt, en aan zijne moeder, om het zóó eens te noemen, eene blaauwe boodschap gezonden, ten einde zijn langer verblijf in de akademiestad te verontschuldigen. De moeder, die nu zelve, gedeeltelijk immers, zoo zij het vaderlijke huis wilde blijven bewonen, van haren meerderjarigen zoon afhankelijk was, konde hiertegen niet veel inbrengen, maar zij waagde, gelijk gij zoo straks hooren zult, het uiterste, en hieraan deed zij voorzeker verkeerd; doch wat zal eene ongelukkige weduwe doen, die zich niet gaarne verstoken ziet van de regten en genoegens, welke zij zoo lang genoten heeft?

Ik moet hier eene aanmerking maken, die misschien voor velen uwer nuttig kan zijn. Wanneer kinderen, die reeds tot meerderjarigheid gekomen zijn, het ongeluk hebben van een' hunner ouders (vooral een' vader) te verliezen, dan wordt het voor hen een dubbele pligt, om voor dengenen, welke overgebleven is, en die, ten gevolge van geldelijke of andere betrekkingen, in eenig opzigt van hen kan afhangen, te waken en te zorgen. Waarlijk, kinderen kunnen nooit aan hunne ouders vergoeden, wat deze in vroeger tijd voor hen gedaan hebben; althans zeker nooit aan eene moeder: want de moederlijke liefde gaat alle andere te boven, en is de eenige, welke met die van het Opperwezen jegens ons, zwakke stervelingen, mag vergeleken worden.

Had JAN zóó gedacht, hij zoude zijne liefde of liever zijne onverstandige drift voor MARIA hebben laten varen, en teruggekeerd zijn tot haar, aan welke hij, naast God, het leven en alles verschuldigd was. Hij zoude getracht hebben haar door zijne liefde en gehoorzaamheid, indien niet te vergelden (want dat kan geen kind zijne moeder), althans zijne dankbaarheid te betoonen, voor hare vroegere opofferingen en zorgen. Helaas, JAN, wiens hart anders niet slecht geplaatst was, maar die zich door zijne noodlottige onverschilligheid liet medeslepen, zag dit niet in: hij vervolgde zijnen weg, en bedacht niet, in welk eene beproeving hij thans geplaatst was. Wij zullen spoedig zien, hoe het er hem naar verging.

Wezentlijke liefde — ik meen het reeds eenmaal

gezegd te hebben, — kan niet bestaan, of zij moet op wederkeerige achting gegrond zijn. Het is natuurlijk, dat die achting ons belet iets te verlangen, veel minder te ondernemen, waardoor wij, of het geliefde voorwerp zouden beleedigen, of wel onszelve blootstellen, om het goed gevoelen van dat voorwerp te verliezen. Met JAN was het geheel anders gesteld; een hartstogt, zoodanig als hij gevoelde, zoekt enkel naar voldoening, onverschillig wat er de zedelijke of natuurlijke gevolgen van zijn. Dit is nu niet slechts strijdig met Gods gebod, maar druischt ook regelregt aan tegen ons eigen geluk, zoo als u uit de geschiedenis van onzen jongen, onbedachtzamen vriend duidelijk blijken zal.

De omgang tusschen JAN en MARIA werd nu, met toestemming der ouders van de laatstgemelde, ijverig voortgezet; de jonge lieden waren bijna altijd in elkanders gezelschap, en dikwijls alleen te zamen. Hun huwelijk, meenden zij, zoude spoedig voortgang hebben, want aan de toestemming van Mevrouw VAN DEN BERG, die echter nog niet ontvangen was, werd geheel niet getwijfeld; dit alles gaf aanleiding tot eene gemeenzaamheid, die spoedig de palen der eerbaarheid te buiten ging, en het duurde niet lang, of JAN en MARIA leefden met elkander, als of zij reeds werkelijk man en vrouw waren. De gevolgen van dit gedrag bleven ook niet lang achterwege, en MARIA gevoelde zich weldra in een' toestand, die, wanneer zij gehuwd geweest ware, hare hoogste vreugde zoude hebben uitgemaakt, doch thans haar met de diepste schaamte

vervulde. Intusschen koesterde zij geene vrees ten opzigte der getrouwheid van haren vriend, want zij wist wel, dat deze, ofschoon zijne drift nu voldaan mogt zijn, haar niet aan haar ongelukkig lot zoude overlaten. Zij maakte hem dus met haren toestand bekend, en drong er ten sterkste op aan, om hun huwelijk, zonder eenig verwijl, tot stand te brengen. JAN zag zelf hiervan de noodzakelijkheid in, en hij vermande zich dus, om nogmaals aan zijne moeder te schrijven, die wij reeds als eene trotsche vrouw hebben leeren kennen. Hoe verbaasd deze de handen ineensloeg, op het ontvangen der noodlottige tijding, kunt gij u gemakkelijk voorstellen. Dat het huwelijk voltrokken en de eer van het meisje gered moest worden, kwam niet eens in hare gedachte op; zij schreef integendeel een' toornigen brief aan haren zoon, waarin zij hem beval oogenblikkelijk te huis te komen, ten einde de middelen te beramen, om die schandelijke zaak op de beste wijze uit de wereld te maken. Bij zichzelve had zij reeds besloten, hem voor eenigen tijd op reis te zenden; het meisje zoude men dan met eene som gelds, als zoogenaamde eervergoeding, trachten tevreden te stellen. JAN had, in weêrwil zijner loszinnigheid, nog te veel besef van kinderpligt, om niet te voldoen aan hetgene hij zijner moeder schuldig was. Hij besloot dus werkelijk naar *Rotterdam* te gaan; maar hoe zal ik u beschrijven, wat er in MARIA's hart omging, toen zij niet slechts dit stellig besluit vernam, maar VAN DEN BERG — hij was te eerlijk om het te verzwijgen, — haar tevens den gansehen inhoud van zijn moeders

schrijven mededeelde. De tranen sprongen haar uit de oogen, en haar hart was tot berstens toe beklemd. Ach, nu besefte zij voor het eerst de mogelijkheid, dat JAN haar zoude kunnen verlaten. Zij bad en smeekte hem, dat hij de voorgenomene reis niet zoude volbrengen, maar zijne moeder tot eene toestemming, die hij volgens de bestaande wetten vorderen kon, noodzaken. Dit wilde de jongeling niet; hoe verkeerd hij ook gehandeld had, was zijn hart deugdzaam gebleven. Om echter zijne vriendin gerust te stellen, verzekerde hij haar op de plegtigste wijze, dat hij, wat hem ook voorgesteld mogt worden, nimmer zijn woord breken, en haar getrouw blijven zoude. MARIA was maar ten halve gerustgesteld, doch zij moest zich aan haar lot onderwerpen. Met tranen op de wangen nam zij van onzen JAN afscheid.

VAN DEN BERG kwam te *Rotterdam* in het ouderlijke huis aan. Ik zal u het onthaal niet schetsen, dat hij van zijne moeder ontving; noch u zeggen, welke pogingen zij aanwendde, om hem terug te brengen van zijn stellig voornemen, om het meisje te trouwen. Al wat zij zeide was vergeefs; en toen zij eindelijk, niets anders meer kunnende bedenken, aanvoerde, welk eene schande en vernedering het zijn zoude, dat een rijk, aanzienlijk jongeling met eene bakkersdochter trouwde, gaf hij haar koelbloedig ten antwoord: «Vader is immers zelf dorpsschoenmaker geweest?» Tegen zoodanig *argument*, als ik mij hier eens van eene regtsgeleerde uitdrukking bedienen mag, was weinig in te brengen. Mevrouw VAN DEN BERG wist

trouwens al te goed, hoe weinig zij in dezen te zeggen had: zij had met een' kundig' advokaat geraadpleegd, en deze had haar gezegd, dat er van meerderjarige kinderen slechts eene zeer kleine, ofschoon aanstootelijke (want welk braaf kind zal zijne ouders in regten dwingen?) formaliteit vereischt wordt, om de ouderlijke toestemming tot een huwelijk te erlangen; en dat JAN, in de plaatshebbende omstandigheden, geene zwarigheid zoude maken, om zich van dit voorregt te bedienen, kon zij zich gemakkelijk voorstellen. Ten einde derhalve allen schandaal voor te komen, besloot zij ten laatste hare, zoogenaamd vrijwillige, toestemming te geven, en met deze en de verdere noodige papieren gewapend, begaf JAN zich terstond weder naar *Leiden*. Naauwelijks waren vier weken verloopen, of hij en MARIA noemden zich wettiglijk man en vrouw.

JAN maakte nu zijne schikkingen, om *Leiden* zoo spoedig mogelijk te verlaten. Voorloopig nam hij met zijne jonge vrouw zijn' intrek in het ouderlijke huis. Zijne moeder ontving hare schoondochter op een' hoogen, koelen toon, doch MARIA, die met hare vroegere betrekkingen en omstandigheden genoegzaam bekend was, gaf van hare zijde niets toe, en toonde al spoedig, dat zij ook reeds geleerd had, hoe lieden, die plotseling in een' hoogeren stand gekomen zijn, zich, volgens de begrippen der wereld, moeten gedragen. MEVROUW VAN DEN BERG zag nu zelve in, met wie zij te doen had, en, haar belang genoeg kennende, om zich aan geene bespotting bloot te stellen, nam zij jegens MARIA een' geheel anderen toon aan, en deze werd

zelfs later hare vertrouwde vriendin. Wat het gevolg van die zonderlinge vriendschap was, zullen wij op zijn' tijd vernemen. Eerst moet ik u nog zeggen, dat JAN, dien ik thans den heer VAN DEN BERG moet noemen, zich op eene der fraaiste standen van de stad een eigen huis kocht, en hetzelve op de kostbaarste wijze van huisraad liet voorzien. Dit alles mogt hij gerust doen, want zijn vermogen liet het ruim toe, maar hierbij had hij het, met eene huishouding, die er aan beantwoordde, moeten laten berusten. Zulks deed hij echter niet, en de gevolgen hebben getoond, dat ook het grootste fortuin door verkwisting uitgeput kan worden. Ik zoude thans voortgaan met u dit alles mede te deelen, doch mijn hart gevoelt de behoefte, om eerst eens te zien, hoe het met den braven WILLEM ging, dien wij in zulke ongelukkige omstandigheden verlaten hebben.

XVIII.

Wanneer gij, lieve lezers, eenig belang stelt in den loop dezer geschiedenis, dan zal het u voorzeker niet onverschillig zijn, hoe de brave WILLEM, dat voorbeeld van alle jonge lieden, zich gedroeg, nadat hij in zulk een diep ongeluk gestort was, en, naar het scheen, al de hoop en vreugde van zijn leven moest vaarwel zeggen. Waarlijk, de jongeling was diep te beklagen; menigeen zoude de proef, waarop hij gesteld werd, niet hebben doorgestaan, maar een oud,

en waar spreekwoord zegt: het fijnste goud wordt door het vuur gelouterd. Zóó ging het ook met WILLEM; en ik houde mij overtuigd, dat gij hem, na zijn ongeluk, niet steeds nog meer beklagen of zelfs uwe belangstelling toonen, maar in der daad, volgens uwe eigene overtuiging, nog meer achting schenken zult.

Gij zult u herinneren, waarde lezers, dat men aan WILLEM den voorslag gedaan had, om op een jaarlijks tractement van twee duizend gulden, eene algemeene procuratie van een aanzienlijk handelhuis te aanvaarden, en dat hij verzocht had dit voorstel in bedenking te mogen houden, tot dat zijne eigene zaken geredderd zouden zijn. Thans werd het tijd om dit voorstel in overweging te nemen. Veel pleitte er voor, doch ook veel tegen. Met tweeduizend gulden 's jaars en de renten, die hem de overgehoudene dertigduizend moesten opleveren, had hij voorzeker genoeg, om met de zijnen op een' fatsoenlijken voet te blijven voortleven, en zelfs de opvoeding zijner jongere broeders en zusters te volbrengen; maar die inkomsten waren niet zeker: de volmagt was alleen aangeboden, dewijl het hoofd van het handelhuis voornemens was, tot aanknooping van nieuwe betrekkingen, eene overzeesche reis te doen; deze reis kon twee of ten hoogste drie jaren duren, en het was geenszins te denken, dat men hem, na het eindigen derzelve, tegen een zoo hoog jaargeld in dienst zoude houden. Hier kwam nog bij, dat WILLEM huiverde eene zoo zware verantwoording voor vreemden op zich te nemen, nadat hij in zijne eigene zaken zoo deerlijk was teleurgesteld: in één woord: na alles

rijpelijk overwogen en God om wijsheid gebeden te hebben, besloot hij ten laatste ook dit in schijn zoo voordeelig aanbod beleefdelijk van de hand te wijzen, en zijne fortuin op eene andere wijze, welke buitendien meer met zijne neigingen strookte, te beproeven. Het liefst zoude hij naar *Leiden* teruggekeerd zijn, ten einde zijne godgeleerde studiën voort te zetten; doch hieraan was niet te denken, vooreerst, dewijl hem de noodige middelen ontbraken, en ten andere, om dat hij zijn jeugdig huisgezin niet zonder opzigt mogt laten. Hij vervoegde zich dus tot de bestaande schoolcommissie, en verzocht als Huisonderwijzer in de Engelsche, Fransche en Duitsche talen onderzocht te mogen worden; dit werd hem gaarne toegestaan, en daar zijn examen met den meesten glans afliep, werd hem zijne aanstelling ter hand gesteld; zelfs vergunde men hem, oogluikend, privaat onderwijs in de Latijnsche en Grieksche talen, waarin hij zeer ervaren was, te geven. Dewijl iedereen begaan was met het ongelukkig lot der familie EVERTS, en men buitendien volkomen overtuigd was, niet slechts van WILLEMS kunde, maar ook van zijne geschiktheid, om de voorgenomene taak ten uitvoer te brengen, leed het niet lang, of hij kreeg een groot aantal leerlingen, uit de aanzienlijkste standen, die hem ruim voor zijne moeite betaalden. Eenige uren zonderde hij echter wekelijks af, om onderwijs in zijn eigen huis in het Italiaansch boekhouden en andere kantoorbezigheden te geven, terwijl hij eindelijk den weinigen tijd, die hem nog overschoot, besteedde met het bijhouden der

boeken van twee of drie aanzienlijke winkeliers, die hem ook edelmoedig beloonden. Dit een en ander bezorgde hem spoedig een bestaan, nog grooter zelfs, dan hij op het bewuste kantoor zoude genoten hebben, terwijl hij hierbij tevens vrij en onafhankelijk bleef. Het is waar, hij had, om zoo te spreken, nacht noch dag rust, want van den vroegen morgen tot den laten avond was hij onophoudelijk met zijne discipelen of in zijne boeken bezig; maar, als hij dan des zondags, na het bijwonen der godsdienstoefeningen, in den kring der zijnen zat, en de dankbare en te vreden aangezigten om zich heen aanschouwde, o, hoe voldaan gevoelde hij zich dan; hoe vurig dankte hij dan zijn' barmhartigen, Hemelschen Vader, die zoo genadig uitkomst had geschonken.

Op deze wijze verliepen er jaren, zonder dat WILLEM een oogenblik reden had, om berouw over zijne gedane keus te gevoelen. Een enkele worm was er slechts, die aan zijn hart knaagde: hij kon namelijk zijne geliefde HELENA niet vergeten. De welvoegelijkheid had hem geboden, allen omgang met haar te staken; maar, als hij het lieve meisje somtijds toevallig op de straat ontmoette, dan ontroerde hij, en met moeite kon hij zijne oogen van het beminde voorwerp afwenden; en toch mogt hij niet trachten aandoeningen bij haar levendig te houden, die menschelijker wijze toch nimmer tot hun beider geluk konden strekken. HELENA zelve was waarlijk niet gelukkiger: de achting en genegenheid, welke zij den jongeling toedroeg, waren te diep in haar ge-

voelig hart geworteld, om daaruit verbannen te kunnen worden. Reeds verscheidene, aanzienlijke voorslagen tot een huwelijk waren haar gedaan, doch zij had dezelve alle afgewezen; zij dacht te kiesch, om hare hand zonder haar hart weg te schenken; ook kon zij niet nalaten, nog steeds in het geheim eene flaauwe hoop te koesteren, dat de omstandigheden vroeg of laat nog eens een' gunstigen keer zouden nemen; zij had ten minste vast besloten haar lot met geduld af te wachten, en zich nooit met iemand anders dan met haren WILLEM te verbinden.

WILLEM bevond zich op zekeren dag aan het huis van een' aanzienlijk' koopman, wiens zoon hij onderwijs gaf in de Engelsche taal. Deze heer dreef een' uitgebreiden handel op *Amerika*, en was met de voornaamste huizen aldaar in gedurige briefwisseling. Geheel onverwacht trad hij het vertrek binnen, waarin onze vriend zich bevond. «Mijnheer EVERTS,» dus begon hij, «ik ontvang daar zoo even een berigt, dat voor u van belang is. Ik weet dat uw voormalig huis in betrekking gestaan heeft, met dat van HAÜSER te *Hamburg*. Wel nu, men schrijft mij, dat iemand van dien zelfden naam zich te *Philadelphia* heeft nedergezet, en aldaar belangrijke zaken doet; men beveelt hem mij zelfs aan, als een' man, op wien ik veilig kan vertrouwen. Wat mij aangaat, ik heb geene nieuwe correspondenten noodig, maar voor u is het van belang die zaak te onderzoeken.»

WILLEM bleef geenszins onverschillig bij het ont-

vangen van dit berigt: het gold hier niet slechts zijn persoonlijk belang, maar vooral dat van zijne broeders en zusters, wier lot, als het ware, in zijne handen was. Hij vroeg den heer, hoe deze meende dat men de zaak behoorde te behandelen. «Met de grootste voorzigtigheid, mijn waarde vriend!» antwoordde de kundige man. «Gij begrijpt gemakkelijk, dat, wanneer het bekend wordt, dat het oude kantoor van HÄUSER zich op nieuw in *Amerika*, en wel onder dezelfde firma gevestigd heeft, gij alsdan zeker kunt zijn, dat al de overige schuldeischers te gelijk zullen opkomen. In dat geval zullen de deugnieten gewis het uiterste niet afwachten, maar zich op nieuw wegmaken, of een ander middel uitvinden, om het eenmaal gerooide te behouden, en dan is voor u de laatste kans verloren. Ik raad u dus vooreerst de grootste geheimhouding te bewaren, en volstrekt aan niemand te laten merken, wat ik u heb medegedeeld; ik zal van mijne zijde aan mijn' correspondent schrijven, dat hij hetzelfde stilzwijgen inachtneme, en verzoeken hem tevens mij een' kundig' regtsgeleerde op te geven, in wiens handen gij uwe belangen met gerustheid kunt vertrouwen.» WILLEM vond dezen raad uitmuntend, en gedroeg zich volkomen overeenkomstig denzelven. Wel overtuigd, dat iemand, die een geheim bewaren wil, zich wachten moet, om het aan iemand, zelfs in het diepste vertrouwen, mede te deelen, sprak hij er ook te huis geen woord van, geduldig afwachtende, wat er van de zaak worden zoude, en intusschen zijne lessen en

oefeningen met den gewonen ijver voortzettende. Wèl kwam de gedachte aan zijne beminde HELENA thans meerder en sterker dan te voren bij hem op; want er bestond nu toch — hoe onzeker ook, — eenige hoop, dat hij eenmaal het toppunt zijner wenschen zoude bereiken; maar ook deze gedachte poogde hij zoo veel mogelijk te onderdrukken. «Mijn lot,» zeide hij bij zichzelven, «is in Gods handen, en mijn Vader in den Hemel zal het voorzeker wèl met mij maken; doch laat ik mij niet te veel vleijen met een vooruitzigt, dat misschien met zijn alwijs bestuur niet overeenkomt; als ik mij teleurgesteld zag, zoude ik welligt aan het morren slaan, en de liefde van mijnen goeden God miskennen. Ik wil mij liever in tijds gewennen, om mij altoos aan zijnen wil te onderwerpen, en daarom mijn hart niet te veel hechten aan iets, dat ik nog niet uit zijne hand ontvangen heb.» WILLEM had wel groot gelijk, en handelde hierin niet slechts als een Christen, maar als een verstandig mensch: want waarlijk, als wij gedurig bedachten, hoe wisselvallig het lot is, en hoe weinig wij op datgene zelfs, wat wij reeds werkelijk bezitten, staat kunnen maken, dan behoorden wij ons althans nooit sterk te verbinden aan iets, dat nog geheel buiten ons bereik is. Ik zeg dit niet, goede lezers, omdat gij onverschillig zoudt worden, of in het geheel geene wenschen meer koesteren; integendeel: een mensch, die geene verlangens heeft, welke hij tracht te voldoen, immers voor zoo verre zij redelijk zijn, houde ik voor diep ongelukkig. Maar niet slechts onze

pligt, doch tevens ons belang vordert, dat wij die wenschen steeds aan het bestuur der Goddelijke Voorzienigheid onderwerpen; opdat wij niet tot wanhoop mogen geraken, wanneer hetzelve niet met onze begeerten overeenstemt.

Er verliepen verscheidene maanden, eer WILLEM eenig berigt ontving; ten laatste liet zijn beschermer — want dien naam mogen wij hem wel geven, — hem bij zich ontbieden. Hij had een antwoord van zijn' Correspondent ontvangen: deze schreef hem niet slechts, dat hij het verlangde geheim getrouw had bewaard, maar gaf tevens een' jong' regtsgeleerde op, die, even bekwaam als eerlijk, niets liever verlangde, dan zijne loopbaan te openen op eene wijze, die hem bij alle weldenkende lieden achting en vertrouwen moest inboezemen. WILLEM had geene reden om te twijfelen, of zijne belangen zouden hier in goede handen zijn. Hij liet dus terstond eene volmagt opmaken, die zoo algemeen en uitgebreid was als mogelijk. Hij gaf dezelve aan zijnen vriend in handen, en verzocht hem nu op de voortzetting der zaak zooveel mogelijk aan te dringen. Hij moest thans weder gedurende een' langen tijd geduld nemen; maar hij kreeg toch nu en dan berigten, die hem telkens nieuwe hoop inboezemden. Eindelijk kwam het gewenschte antwoord: «Mijnheer,» schreef de advokaat, «de zaak is gelukkig ten einde. Het is mij niet mogelijk u al de middelen mede te deelen, die ik heb moeten aanwenden, om mijn doel te bereiken. Het zij genoeg u te melden dat het mij gelukt is, de gansche pretensie te inkas-

seren, alleen onder belofte, dat de zaak niet ruchtbaar zal gemaakt worden; terwijl de heeren HÄUSER te gelijkertijd hunne firma veranderd hebben, ten einde zooveel mogelijk verdere moeijelijkheden te voorkomen. Daar onze producten hier laag in prijs staan, heb ik het in uw belang geacht, om na aftrek van het door mij gemeriteerde, voor het u toekomende, koffij en suiker in te koopen. Ik zend daarvan de nota, benevens mijne verdere rekeningen hierbij; zullende de goederen u geworden per het brikschip de *Josina Christina*, dat ik voor u heb afgehuurd.»

Het leed niet lang, of de *Josina Christina* lag te *Rotterdam* voor anker. Nu was WILLEM, in weêrwil van zichzelven, weder in zijn vorig vak teruggebragt. Hij hield zijne lessen nog wel aan, maar moest toch een groot gedeelte van zijn' tijd afzonderen, om voor zijne belangen te zorgen. Hij nam op nieuw patent als koopman, bezocht weder de beurs; vernieuwde zijne vroegere betrekkingen, en deed zijne zaken zóó wel, dat hij niet slechts zijne eigene waren met groot voordeel verkocht, maar van lieverlede weder in de oude handelszaken terugkwam. Wat zoude hij nu doen? Al de personen, en daaronder de achtingswaardigste, die hij te voren op de beurs en in zijne zaken gekend had, rieden hem aan, de op nieuw ingetreden loopbaan te vervolgen, want het was hun gebleken, dat hij nog niets van zijne vorige kunde en ijver verloren had. Het herkregen kapitaal stelde hem genoegzaam in staat, om zich weder met eenig aanzien te vertoonen; de ondervinding had hem geleerd,

dat het onderwijs, hoe nuttig en prijswaardig ook, mede zijne moeijelijkheden inhad; en buitendien vorderde het belang van zijne broeders en zusters, dat hij alles aanwendde, om hunne fortuin te vermeerderen. Hij besloot dus den raad zijner vrienden te volgen. Hij bedankte de ouders zijner leerlingen voor het in hem gestelde vertrouwen; doch wat hem de grootste voldoening gaf, was, dat hij in al de huizen, waarin hij vroeger les gegeven had, steeds met de meeste achting en vriendschap ontvangen werd.

Zijne nieuwe zaken gingen, door Gods zegen, zeer voordeelig; ja, het duurde niet lang, of hij was genoodzaakt van woning te veranderen, en zich op eene plaats te vestigen, die overeenkwam met zijn' tegenwoordigen stand in de maatschappij.

XIX.

Men moet al zeer verhard in het kwaad zijn, en allen gevoel van schaamte uitgeschud hebben, wanneer men, met de bewustheid van zich slecht en zedeloos te gedragen, het wagen durft, om zich in het gezelschap van brave en deugdzame menschen, en inzonderheid van vrouwen, te begeven. Zóó ver was het ongelukkig met KAREL reeds gekomen, doch met ANDRIES nog niet. Men legt zoo op eenmaal zijne betere beginselen en het gevoel van schaamte en zedigheid, dat God in ieders hart geplant heeft, niet af. Neen, schoon de ongelukkige jongeling zich wel tot het kwaad had laten ver-

leiden, besefte hij echter zeer wel, hoe verkeerd hij handelde, en vermeed hij zooveel mogelijk den omgang met alle zoodanige personen, in wier gezelschap hij anders het grootst genoegen zoude gesmaakt hebben. Hij vreesde, dat men zijn misdrijf uit zijne gelaatstrekken zoude lezen, en hiertoe was in der daad ook maar al te veel aanleiding: zijn buitensporig gedrag had van lieverlede den frisschen blos van zijne wangen doen verdwijnen; zijne kaken waren ingevallen; zijne houding was niet meer zoo fier, zijn gang niet meer zoo vast als te voren. Ach, mijne vrienden, al ware het niet, dat men zich zwaar tegen God bezondigde, en zich deszelfs misnoegen op den hals laadde, dan zouden toch de noodlottige gevolgen, welke de ontucht na zich sleept, genoegzaam moeten zijn, om ons van dezelve af te houden; men bederft en ondermijnt zijne gezondheid, dikwijls voor het gansche leven, en zelfs de edelste vermogens van den geest worden onderdrukt. Dat alles wist ANDRIES zeer goed; want zijn' vader had hem niet zonder de noodige waarschuwingen naar de hoogeschool laten vertrekken, en zijne eigene oefeningen in het geneeskundig vak hadden het hem bevestigd; ja hij ondervond er de waarheid reeds aanvankelijk van bij zichzelven, maar hij was ongelukkig te zwak, — gij kent zijn karakter? — om de schandelijke banden, die hem kluisterden, te verbreken. Dat hij zich niet meer in het gezelschap van brave menschen durfde vertoonen, was, hoezeer het uit een overblijfsel van schaamte voortsproot, zijn ongeluk: want nu begaf hij zich bijna elken avond, zoodra

zijne bezigheden geeindigd waren, naar die ellendigen, welke hem al dieper en dieper in het verderf stortten. Intusschen kon hij toch niet afzijn van tijd tot tijd bezoeken af te leggen bij zijne hoogleeraren, en andere achtenswaardige personen, aan welke zijn vader hem aanbevelingen bezorgd had. Deze lieden waren gewoon hem als een' vrolijk', levendig' jongman te beschouwen, doch konden zich thans niet genoeg verwonderen over de verandering, die zij bij hem zagen plaats grijpen. De kieschheid belette hen echter gedurende eenigen tijd hem hierover hunne opmerkingen mede te deelen, want ANDRIES had, ten minste uitwendig, zich altijd zoo ingetogen gedragen, dat er niets met grond tegen hem aangevoerd konde worden. Ten laatste echter liep de zaak te ver, om langer op dien voet te kunnen blijven. Een oud heer, die aan den vader van ANDRIES bijzondere verpligting had, besloot dus de zaak nader te onderzoeken, echter daarbij die kieschheid in acht nemende, welke dezelve noodzakelijk vorderde. Zonder iemand iets van zijn voornemen mede te deelen, begaf hij zich, op een' tijd, dat ANDRIES de akademische lessen bijwoonde, naar de lieden, bij welke hij zijne kamer had. Zonder het oogmerk zijner komst terstond te melden, maakte hij, zoo als het heet, met deze goede lieden een praatje, en begon met hen gelukkig te noemen, dat zij zulk een' zedig' en geschikt' jong' mensch bij zich in huis hadden: «Ja, mijnheer,» antwoordde de vrouw, in de volheid van haar hart, «Ja, dat moogt gij wel eens zeggen! de jonge heer

VAN DER BRUGGEN ziet zelden gezelschap bij zich, en nog nooit is het ons gebeurd, dat hij te veel gedronken had.» — «Dat is waarlijk braaf,» zeide de oude heer, «maar gaat hij dan geheel niet meer uit? Is hij altijd op zijne kamer, wanneer de lessen gedaan zijn?» — «Neen, mijnheer, dat niet, alle avonden, omstreeks negen ure, gaat hij uit, zeker om zijne vrienden te bezoeken.» — «En hoe laat komt hij terug?» — «Ja, dat kan ik u niet zeggen, want hij heeft den sleutel, en wij laten een klein lampje in het voorhuis staan; en daar wij altijd gevonden hebben, dat hij zorgvuldig op vuur en licht past, begeven wij ons gerust naar bed, en vinden dan des morgens alles in orde..» — Nu wist de vriend van den heer VAN DER BRUGGEN genoeg. Om de oorzaak zijner komst te verhelen, gaf hij aan de lieden eene onverschillige boodschap voor ANDRIES op, en keerde naar zijn huis terug, waar hij overpeinsde, hoe hij de zaak verder behandelen zoude. Hij besloot ten laatste, dat het best was de ouders van ANDRIES geheel onbekend met het plaatshebbende te laten, ten einde hun de smart over het wangedrag van hun' zoon te besparen, maar geheel alleen en in het geheim de gangen van den jongen mensch na te gaan, en, als hij eenmaal de zekerheid bekomen had van zijne verkeerde handelwijze, hem alsdan onderhanden te nemen, en, indien mogelijk, op den regten weg terug te brengen. Hij begaf zich dus reeds dienzelfden avond in de nabijheid der woning van ANDRIES, en het leed in der daad niet lang, of hij zag den jongeling uitgaan. Voorzigtig en

van verre volgde hij zijne voetstappen. ANDRIES begaf zich naar een' afgelegen hoek der stad; bleef daar eenigen tijd voor een huis staan, hetwelk een' zeer slechten naam had; ging het twee of driemalen weifelend voorbij, doch keerde telkens op zijne schreden terug, en liep er eindelijk, als het ware met wanhopende stappen, binnen. Dit was voor den ouden, belangstellenden vriend voldoende. Hij verloor zijn' tijd niet met voor den tempel der ontucht te blijven wachten, tot dat ANDRIES er weder buiten kwam, maar keerde terstond terug; intusschen bij zichzelven voornemende, om de proef nog eenige keeren te herhalen, ten einde de volkomene zekerheid te hebben, dat hij zich niet vergiste, en dat het misdrijf van ANDRIES niet slechts toevallig of voorbijgaand, maar eene noodlottige gewoonte was.

Waarde Lezers, gij vertrouwt, geloof ik, dat ik belang in uw welzijn stel; vergunt mij dus eene kleine aanmerking, want ik wenschte gaarne, dat gij mij volkomen regt verstondt. Ik zeide daar zoo even, dat de oude heer, die belang in ANDRIES stelde, de zaak zoude hebben laten voorbijgaan, of dezelve althans niet zoo ver zoude hebben getrokken, wanneer het hem gebleken was, dat het misdrijf slechts toevallig of voorbijgaand was. Dit is ongetwijfeld waar, doch gij zoudt zeer verkeerd doen, wanneer gij hieruit wildet afleiden, dat zulke zoogenoemde toevallige of voorbijgaande misstappen in zich zelve geheel verschoonbaar waren. Ik heb u daar straks gezegd, dat geen mensch, die eenmaal in goede beginselen op-

geleid is, eensklaps tot de ondeugd overslaat, maar juist om deze reden moet men zich dubbel voor den eersten stap wachten, want deze leidt tot een' tweeden, en zoo wordt van lieverlede het kwaad, dat men eerst slechts ten gevolge van verleiding gepleegd heeft, eene noodlottige gewoonte, en is er naauwelijks hoop op terugkeer overig, wanneer niet eene bijzondere omstandigheid in het midden komt. In het geval van ANDRIES was het de bemoeijing van zijns vaders deelnemenden vriend, maar men moet niet uit het oog verliezen, dat deze omstandigheden alle in de hand van God zijn, en dat men Hem niet trotseren mag. Het is dus altijd onze pligt, om ons geheel voor het kwaad te wachten, vooral wanneer men door vroegere ondervinding weet, hoe ver de eerste stap leiden kan. Had onze jonge vriend dit gedaan, waarlijk hij zoude zich vele smartelijke vernederingen en wezentlijke rampen bespaard hebben. Zien wij nu, hoe het met den armen ANDRIES ging.

Gedurende eene week lang hield de vriend van zijn' vader het vol, hem dagelijks na te gaan, en telkens vernam hij het zelfde: elken avond verliet de jongeling zijne woning met klokslag van negen ure; elken avond liep hij weifelend het beruchte huis voorbij, maar telkens trad hij er ook weder binnen. Als men gedurende eene gansche week achtereen, en wel zonder gezelschap, dat ons verleiden kan, denzelfden misstap begaat, dan waarlijk is er weinig meer aan te twijfelen, of het hart is reeds bedorven, of wel de verstandelijke vermogens zijn zóó zwak, dat er weinig aan eene terugkeering te denken is. Dit begreep de oude heer zeer goed, en volgens dit beginsel ging hij te werk. Aan opentlijke strengheid mogt in dit geval niet gedacht worden, want dan zoude ANDRIES, die eigenlijk geene persoonlijke verpligting aan zijns vaders vriend had, zich misschien weinig aan hem hebben gestoord, en zijn' gang gegaan zijn; misschien ware hij dan zelfs in het kwaad verhard geworden. Den vader te waarschuwen heb ik u reeds gezegd, dat om wijze redenen niet nuttig geoordeeld werd. Wat bleef er dus over? Niet veel anders dan den jongen mensch, die zoo zeer op den dwaalweg was, bij zich te ontbieden, en hem op eene ernstige, doch tevens opbeurende wijze, zijne verkeerdheden voor het oog te stellen. Hiertoe besloot de brave man; hij nam zekeren avond, dat hij juist gezelschap had, te baat, om ANDRIES bij zich te noodigen. Deze meende niet te mogen weigeren, en hoe ongaarne ook, beloofde hij te zullen komen. Hij verscheen ook werkelijk, en zeker ontging het hem niet, dat de oogen van vele personen, die hij vroeger gekend had, op hem gevestigd waren. Zij merkten zijne bleeke kleur, zijn vervallen gelaat op; de een zag den ander navorschende aan, doch niemand sprak een enkel woord: den armen ANDRIES liepen de zweetdroppen van het aangezigt. Hij wist niet, wat hij uit dit alles moest opmaken. Intusschen bleef het zonder verdere verklaring. ANDRIES hield zich zoo goed als hij konde; speelde, door den nood gedrongen, zelfs een paar partijen *Whist* mede; maar dat hij goed

op zijne kaarten lette, geloof ik zeker niet, want ik weet wel, dat zijne gedachten in 't geheel niet bij het spel waren.

Toen de avond ten einde was, en de gasten scheiden zouden, wenkte de oude heer hem ter zijde. «Jonge vriend,» zeide hij, «het heeft mij regt veel genoegen gegeven, u eens weder bij mij te zien. Ik hoop, dat gij mij voortaan meermalen zult komen bezoeken, en ik zal voorzeker trachten u het gezelschap zoo aangenaam te maken, als mij eenigzins mogelijk is; maar ik wilde u, in uw eigen belang, nog wel eens over een geheel ander onderwerp spreken; doe mij dus het genoegen en kom morgen voor den middag eene pijp bij mij rooken.» — Naauwlijks had ANDRIES deze woorden gehoord, of hij verschoot zoo bleek als linnen: hij herinnerde zich te goed, wat de waardige hoogleeraar te *Leiden* hem bij eene dergelijke gelegenheid had gezegd; en zoude hij hier op eene gelijke uitkomst mogen hopen? — Ach! zijn geweten zeide hem maar al te duidelijk, dat hij zich hiertoe te veel vergrepen had. Intusschen durfde hij het niet wagen te weigeren, of zelfs een voorwendsel tot verschooning op te zoeken, want daartoe was zijn hart nog te eerlijk: «Mijnheer, ik zal komen!» zeide hij, met eene gesmoorde stem, en verliet het huis, zonder zelf regt te weten wat hij deed, of waar hij heenging. Zijn geweten was intusschen te veel wakker gemaakt, dan dat hij zich weder naar de noodlottige plaats zoude begeven hebben, die hem reeds zoo veel onheils berokkend had.

Hij sloeg dus de naasten weg naar zijne woning in, begaf zich, met het ontstoken lampje, naar zijne kamer, en legde zich te bed. Lieve Lezers, men zoude zelf in zulk een' toestand, als de zijne, moeten geweest zijn, om goed te kunnen beoordeelen, wat er gedurende dien noodlottigen nacht in zijn hart omging; slapen deed hij zeker niet, maar rusteloos keerde hij zich van de eene zijde op de andere, en telkens vertoonden nieuwe, akelige droombeelden zich weder voor zijnen geest. Dan meende hij, dat zijn vader van al het gebeurde onderrigt was, en zijn' ouden vriend last had gegeven, om hem te bestraffen, en, met schande overladen, van de hoogeschool terug te zenden, dan weder, dat deze besloten had hem wie weet welke schande aan te doen, en misschien reeds zijn gedrag aan den Senaat (*) der Akademie had bekend gemaakt, waardoor hij gevaar liep, op eene smadelijke wijze van de lessen der hoogleeraars verstoken te worden. Naauwelijks scheen het eerste morgenlicht door zijn venster, of hij verliet het bed, en begaf zich naar buiten; dien dag zijne gewone studien voort te zetten, zoude hem onmogelijk geweest zijn, en, al had hij het ook voor den uiterlijken schijn gedaan, dan zoude hij er toch niets bij hebben gewonnen, want waarlijk, hij was zichzelven geen meester! Hier ziet gij, waarde Lezers, hoe verkeerd het is, zich aan zondige neigingen over te geven,

(*) Zoo noemt men die personen, welke bestemd zijn, om de orde aan de hoogescholen te handhaven, en degenen, welke dezelve overtreden, te straffen.

want een knagend geweten belet ons zelfs het gebruik onzer verstandelijke vermogens, en hindert ons dus in het betrachten van zulke pligten, die wij anders met genoegen zouden waarnemen. Zoo voert het eene kwaad altijd het andere met zich mede. O, spiegelen wij ons toch aan het voorbeeld van den beklagenswaardigen ANDRIES! Zeker, hij was niet boos of bedorven van hart, maar hij was te zwak, hij bezat te weinig beginselen en vastheid van karakter, om der verleiding op den duur wederstand te kunnen bieden; hij liet zich door dezelve medeslepen, en de gevolgen moest hij nog lang bezuren.

De uren verliepen het een na het ander; ANDRIES had zich ergens buiten de stad in eene herberg nedergezet en eene pijp ontstoken, maar hij vergat haar aan te houden; hij had een boek in de hand genomen, maar de letters dansten voor zijne oogen: hij was niet in staat een' enkelen volzin te lezen; hij had zich een glas morgendrank laten geven, maar zijne lippen raakten den roemer niet aan. Eindelijk was het tijd naar de stad terug te keeren; zuchtende verliet hij zijne zitbank, en met looden schoenen begaf hij zich naar het huis van zijns vaders vriend. Nog slechts ééne hoop — en welk eene ellendige! — bleef hem over; namelijk dat de oude heer verhinderd zoude zijn geworden hem te ontvangen, doch ook deze hoop werd verijdeld; men liet hem binnen, en reeds van verre klonken hem de woorden in de ooren: «Verzoek den heer VAN DER BRUGGEN in mijne kamer te komen, en zorg dat niemand ons store!» ANDRIES klom dus

naar boven, en nu vernam hij spoedig, wat er van de zaak was. Ik heb u, waarde Lezers, bij eene vorige gelegenheid reeds vrij omstandig medegedeeld, wat er in de bijeenkomst te *Leiden* tusschen onzen jongen vriend, wien wij, in weêrwil zijner herhaalde verkeerdheid, onze belangstelling niet weigeren mogen, en den hoogleeraar plaats had; ik acht het voor ditmaal genoeg u te berigten, dat de persoon, met wien ANDRIES thans te doen had, een man was van geheel verschillenden aard. Verre van den jongen zondaar met die opbeurende vriendelijkheid te behandelen, welke ANDRIES bij den hoogleeraar ondervonden had, zeide hij hem in korte en koele woorden wat hij ontdekt had. «Ik heb u gister in het gezelschap met voorkomenheid behandeld, daar ik zeer wel begreep, dat ik door u openlijk ten toon te stellen, de zaak nog erger zoude maken, maar ik waarschuw u ernstig, dat, zoo gij van dit oogenblik af uw' slechten wandel niet geheel vaarwel zegt, en uwe zeden verbetert, ik terstond uw' vader, zonder eenige verschooning, van al het gebeurde kennis zal geven, en zorgen, dat gij loon naar werken erlangt. Wilt gij echter beter oppassen, en voor altijd uw' ontuchtigen wandel laten varen, dan zal ik van mijne zijde ook mijn woord houden, u weder bij mij ontvangen, en u ook in andere fatsoenlijke huizen, waar gij u op eene betamelijke wijze vermaken kunt, binnenleiden. Gij moogt nu zelf kiezen.» ANDRIES stond als aan den grond genageld. Zulk een onthaal had hij niet verwacht, en gij zelve, waarde Lezers, zult u misschien ver-

wonderen over eene handelwijze, die oppervlakkig zoo weinig strookte met de gevoelens, welke ik u te voren gezegd heb, dat de oude heer jegens ANDRIES koesterde. Maar gij zult de zaak spoedig beter leeren inzien. De gestrengheid, welke in de woorden van de heer *** doorstraalde, woonde geenszins in zijn hart, maar hij was een man van zeer veel menschenkennis; hij wist, dat men tegen verouderde kwalen gestrenge middelen moest aanwenden, en hij kende ANDRIES ook genoeg, om overtuigd te zijn, dat zijn gebrek inderdaad verouderd was. «Maar,» roept misschien iemand uwer hier uit, «aan *die* zonde, waar gij thans van spreekt, had ANDRIES zich te voren toch nimmer schuldig gemaakt.» Het is zoo, waarde vrienden, ook bestond daarin eigenlijk zijn gebrek niet, het was er slechts een gevolg van: zijn gebrek bestond — ik heb het u meermalen gezegd, — in die zwakheid van karakter, welke hem voor allerlei verleidingen vatbaar maakte; deze zwakheid had hem reeds eenmaal aan de speeltafel gevoerd; had hem vervolgens menschenschuw gemaakt, en zijne pligten doen verzuimen; en nu laatstelijk was hij er nog op een erger pad door gekomen. Dit kwaad moest in den wortel uitgeroeid worden, en eene toegeeflijke behandeling zoude op verre na het doel niet bereikt hebben. ANDRIES had, ja, beterschap mogen beloven, en voor een oogenblik wezentlijk berouw gevoelen, maar hij had zich niet op den duur gebeterd, en de eerste gelegenheid zoude hem op nieuw het slagtoffer der verleiding gemaakt hebben. Neen, hij moest

door sterker wapenen getroffen worden. Zijn gevoel van eer moest worden opgewekt, en dit kon niet anders gebeuren, dan door hem diep te beschamen, wel niet voor het oog der wereld, maar in tegenwoordigheid van iemand, voor wien hij achting koesterde, en die hem tevens vrees inboezemde. Het gevolg toonde, dat de oude heer zeer verstandig geredeneerd had. Maar wij kunnen ons niet altijd met denzelfden persoon bezig houden, het is meer dan tijd om te zien, hoe onze andere vrienden het maakten. Ik zal nog wel gelegenheid vinden, om u met de uitkomst dezer zaak bekend te maken.

XX.

JAN, of liever de heer VAN DEN BERG, had zich nu binnen *Rotterdam* op een' statigen voet gevestigd. In de eerste maanden van zijn huwelijk ging het hem regt goed: want hij leefde met zijne jonge vrouw in volkomene eendragt, en gaf haar inderdaad ook alle reden van tevredenheid: bals, concerten, tentoonstellingen, en verdere openlijke vermakelijkheden, — alles waarbij de deftige klasse der ingezetenen zich vertoonen konde, — werd vlijtig bijgewoond; bovendien was de equipage, of, om goed hollandsch te spreken, waren de rijtuigen en paarden van den ouden heer met nieuwe verwisseld, die zich even prachtig als kostbaar vertoonden, en Mevrouw VAN DEN BERG begaf zich, zelfs bij het fraai-

ste weder, zelden of nooit buiten de deur, dan in hare eigene koets, met een koetsier op den bok, en een' lijfknecht achterop, beide in groot livereï. De buitenplaats was ook aangehouden, en zelfs zeer uitgelegd en verfraaid geworden. Mijnheer had zich in de aanzienlijkste Societeiten en Collegien als lid laten voorstellen, en daar hij geen liefhebber van staatkundige zaken was, bemoeide hij zich weinig met het lezen der nieuwsbladen, maar vermaakte zich doorgaans aan de speeltafel, waar hij dikwijls geene geringe sommen verloor. Mevrouw gaf gezelschappen, en ontving bezoeken; aan den welvoorzienen middag- en avonddisch waren altijd drie of vier plaatsen voor welkome gasten gereed; in één woord: het was, om mij eens regt gemeenzaam uit te drukken, een leven van *vrolijk Fransje*. Dat echter zulk eene levenswijze, in eene stad als *Rotterdam*, waar alles ten duurste betaald moet worden, zeer zware uitgaven na zich sleept, kan elk uwer gemakkelijk begrijpen; gelooft mij: als men zulk een' staat wil voeren, kan men het met twaalf duizend guldens jaarlijks niet zeer ver brengen. De inkomsten van den heer VAN DEN BERG beliepen trouwens meer, doch waren op den duur toch niet genoegzaam; vooral niet, dewijl hij geenerlei bezigheid aan de hand had, die dezelve konde vermeerderen. Maar het ergst van alles was, dat Mevrouw VAN DEN BERG meer en meer smaak in de weelde begon te krijgen: er was geene mode bekend geworden, of zij moest eene der eersten zijn, die dezelve volgde. Hare juweelen moesten gedurig verzet en

nieuwe aangekocht werden, want zij kon niet dulden, dat iemand boven haar uitmuntte. Zelfs in hare rijtuigen en meubelen toonde zij dezelfde spilzucht, en niets klonk haar aangenamer in de ooren, dan wanneer men zeide: «Niemand kleedt zich met meer smaak en kostbaarheid dan Mevrouw VAN DEN BERG; — niemand heeft prachtiger équipage of fraaijer huisraad; hare enkele *psyché* kost duizend gulden. En dan die heerlijke pendules, die albasten beelden en vazen; die fluweelzachte tapijten! — O, niemand is gelukkiger dan Mevrouw VAN DEN BERG!» Ja, dat streelde hare eerzucht; maar zij bedacht niet, dat al die tapijten en spiegels, al die vazen en beelden het gansche fortuin van haren man ten gronde bragten. De Heer VAN DEN BERG zelf was te loszinnig, om het in te zien; wèl waarschuwde zijn zaakwaarnemer (want hij zelf bemoeide zich met niets,) hem menigmaal, dat zijne bezittingen den kreeftengang gingen; wèl moest hij zich dikwijls verwonderen, als er van den zadelmaker, den juwelier of de modemaakster rekeningen gebragt werden, die dikwijls vele honderd gulden beliepen, en daar hij niets van geweten had; maar wat zoude hij doen? Hij zelf had immers zijne vrouw op dien voet in de wereld ingeleid? en zoude hij nu bekennen, dat hij niet meer in staat was om het vol te houden? en buitendien, hij had immers nog zoo veel te verkoopen; hij kon op zijne huizen en zijne buitenplaats opnemen, en eindelijk, wanneer ook deze middelen niet verder strekten, kon hij van zijn gevestigd krediet gebruik maken, om

eene belangrijke onderneming in de fondsen te doen, waarin zijn vader zich zoo gelukkig bevonden had, en op deze wijze het verlorene dubbel, ja tiendubbel terugbekomen. Zoo troostte zich de ligtzinnige man, van den eenen dag en van de eene maand tot de andere. Ten laatste verklaarde zijn boekhouder hem echter, met ronde woorden, dat er volstrekt geene middelen meer overbleven, om aan gereed geld te komen: de kas was geheel uitgeput, en verscheidene, aanzienlijke rekeningen waren nog onbetaald blijven liggen. Had de heer VAN DEN BERG nu nog wijselijk gehandeld, dan zoude hij alles verkocht en de stad verlaten hebben; in dit geval ware hem altijd nog genoeg overgebleven, om ergens in eene stille plaats gerust en onbezorgd te leven, maar dit liet zijne trotschheid niet toe. Hij besloot dus het allerlaatste middel ter hand te nemen, en zijn geluk op de effectenbeurs te beproeven. In zijne prachtigste koets liet hij zich naar de plaats overbrengen, waar, in voorname handelsteden, de groote en kleine kooplieden en allerlei soort van menschen gewoon zijn met elkander zaken te doen, de beurs, zoo als men dit noemt. Deze zaken zijn, zoo als gij wel begrijpen kunt, dikwijls van het hoogste belang, en steunen op een' vasten grond, menigmaal worden zij echter zonder eenigen vasten grondslag aangegaan, en die soort van handel noemt men windhandel; het is eene slechte zaak, waarmede niet anders dan avonturiers en fortuinzoekers zich bemoeijen. Tot dezen laatsten handel was het echter, dat de heer VAN DEN BERG

zich bepaalde, want zijne middelen lieten hem niet meer toe eenen beteren te beproeven. Hij trad dus uit zijn rijtuig, en begaf zich naar een' makelaar in effecten, met wien zijn vader te voren in betrekking had gestaan. Deze heer, die niets van zijne tegenwoordige omstandigheden wist, doch zich enkel herinnerde, welk een solide man zijn vader geweest was, en thans naar het uitwendige niet anders kunnende oordeelen, of hij bevond zich nog in dezelfde betrekkingen, koesterde geene de minste ongerustheid, en meende, dat hij eene zeer voordeelige aanwinst gedaan had, door weder met den jongen heer VAN DEN BERG zaken te kunnen doen. Onze vriend gaf hem in last eene aanzienlijke partij effecten voor hem te koopen, om over eene maand te leveren. Hij vleide zich, dat in dien tusschentijd de prijzen hooger zouden worden, en voor ditmaal bedroog hij zich niet, want er had werkelijk eene aanzienlijke rijzing plaats, en op den bepaalden tijd der levering bevond de heer VAN DEN BERG zich ten minste tien duizend gulden rijker dan te voren. Dit eerste geluk was juist zijn ongeluk, want nu werd hij gedurig stouter, en waagde al meer en meer; het geluk bleef hem nog eenigen tijd gunstig, en hij begon zich ten laatste in te beelden, dat de voordeelen, welke hij trok, alleen het gevolg waren van zijne bekwaamheid en diep inzigt in de hooge staatkundige aangelegenheden. Hij bedroog zich deerlijk! Er had, geheel onverwacht, eene gebeurtenis plaats, welke op den toestand van bijna geheel *Europa* den grootsten invloed had. Het

gevolg was, dat sommige fondsen eene aanzienlijke rijzing en andere daartegen eene belangrijke daling ondergingen. Alles liep in het nadeel van VAN DEN BERG, en toen de maand ten einde was, en hij afrekenen moest, had hij niet slechts alles weder verloren, wat hij te voren had gewonnen, maar bovendien nog zóó veel, dat hem nu werkelijk geene andere keus overbleef, dan alles te verkoopen of een schandelijk bankroet te maken. Zijn hart was te eerlijk, om zich van het laatste middel te bedienen; hij was dus tot het eerste gedwongen. Wat er tusschen zijne vrouw en hem voorviel, toen deze van hem hoorde, dat zij van haar kostelijk huis en huisraad; van hare buitenplaats en rijtuig, — in één woord, van al hare pracht en weelde afstand moest doen, zal ik niet trachten u te schetsen. Zóóveel is zeker, dat het toen eerst duidelijk bleek, dat de band, welke hen aan elkander vereenigde, niet die ware liefde was, welke edeldenkende menschen te zamen verbindt. In dat geval zoude de vrouw zichzelve beschuldigd, en den man beklaagd, maar hem tevens vertroost en zijn treurig lot moedig met hem gedragen hebben. Thans was het geheel anders: de vrouw bedacht niet eens, dat zij door hare spilzucht de eerste en voornaamste aanleiding tot het plaatshebbende ongeluk gegeven had; zij wierp integendeel de schuld op haren man, overlaadde hem met verwijtingen wegens zijne roekeloosheid, gelijk zij het noemde, en dreigde zelfs zich van hem te zullen laten scheiden, en tot hare ouders terug te keeren. Dit laatste echter gebeurde

niet. Maar ik zal, eer dit boekje ten einde is, nog wel gelegenheid vinden om u te verhalen, hoe het met VAN DEN BERG afliep.

XXI.

Bijna een jaar ging er voorbij, zonder dat onze vriend WILLEM EVERTSEN zich met iets anders bemoeide, dan met het bevestigen zijner oude betrekkingen in den handel, en het aanknoopen van nieuwe. Hij dacht hierbij niet alleen, en zelfs niet voornamelijk, aan zijn eigen belang, maar vooral aan dat zijner broeders en zusters, wier verzorging geheel op hem berustte. Het behaagde God zijne pogingen te zegenen. Hij deed niet slechts zeer voordeelige zaken, maar won zóó algemeen het vertrouwen, dat iedereen er genoegen in vond, met hem in betrekking te staan. Zijn woord was altoos zijn zegel: als de heer EVERTSEN op de beurs iets te koop aanbood, en zeide: het is van die of die qualiteit, dan kocht men het zoo gerust, als of men het goed gezien had; als het op betalen aankwam, en hij bepaalde een' tijd, dan wist men ook zeker, dat men op dien tijd rekenen konde; in één woord: ik geloof niet, dat er braver en deugdzamer koopman aan de beurs van *Rotterdam* geweest is, dan onze vriend, en misschien heeft men er ook slechts weinigen aangetroffen, die bekwamer en kundiger waren.

Toen WILLEM zag, dat alles hem voorspoedig ging, en dat God hem blijkbaar zijnen zegen schonk, begon hij ook aan zichzelven te denken. Zijne inkomsten

waren genoegzaam, om eene afzonderlijke huishouding op te rigten, maar zoude hij dan zijne onmondige en hulpbehoevende broeders en zusters aan hun lot overlaten? deze gedachte kwam in zijn hart niet op; hij besloot integendeel liever zijn eigen geluk op te offeren, dan eene verpligting, welke hij vroeger vrijwillig op zich genomen had, te laten varen. Intusschen wilde hij toch met HELENA spreken. Hoe vele jaren waren er niet verloopen, sedert hij haar niet had durven aanzien; maar zijn hart was haar getrouw gebleven, en hij twijfelde bijna niet, of zij koesterde jegens hem ook nog dezelfde gevoelens; ten minste hij had gehoord, dat zij verscheidene huwelijksvoorslagen, en daaronder zeer voordeelige, had van de hand gewezen. Hij bedroog zich geenszins: het brave meisje had niet slechts hem geen oogenblik vergeten, maar zijn verstandig en deugdzaam gedrag, zijne edelmoedige zelfopoffering, zijne blijmoedige onderwerping aan het bestuur van God, hadden niet weinig toegebragt, om de liefde tot den edelaardigen en beminnelijken jongeling in haar hart nog te doen toenemen. Zij aarzelde geenszins, toen hij zich op nieuw bij haar aangemeld had, hem zonder omwegen met deze gevoelens bekend te maken, want zij zelve was te ver verheven boven die grillen, welke, helaas, maar al te veel meisjes aankleven, om iemand, die hare liefde en achting zoo zeer waardig was, in het onzekere te houden, nopens omstandigheden, die met hun beider hoogste belangen in het naauwste verband stonden. Wat hare

moeder, de weduwe VAN DEN BERG, aangaat, deze had te voren altijd naar een huwelijk tusschen hare dochter en den jongen heer EVERTSEN verlangd; haar zelve had het vroeger genoeg gespeten, dat ongelukkige omstandigheden den voortgang van dit huwelijk belet hadden, want het streelde hare eerzucht, dat zij, door hare kinderen, in betrekkingen met aanzienlijke familien zoude komen. Zoodra het ongeluk van den heer EVERTSEN plaats had, zag zij terstond van haar geliefkoosd plan af, want zij begreep zeer wel, dat er geen ander middel konde gevonden worden, om het ongeluk van haren aanstaanden schoonzoon te voorkomen, dan hem uit haar eigen vermogen staande te houden, en dit middel wilde zij niet aanwenden. De vrouw bedroog zich zwaar in haar oordeel over het karakter van onzen WILLEM; zij dacht zelve niet kiesch genoeg, om te kunnen begrijpen, dat een jong mensch genoeg gevoel van eer kan bezitten, om zijn fortuin, naast God, aan niemand anders dan aan zijne eigene nijverheid verschuldigd te willen zijn. Thans echter, nu WILLEM weder geheel in zijne vorige betrekkingen en zijn' maatschappelijken rang hersteld was, verheugde zij zich in haar hart; en waarlijk zij was de vrouw niet, om in zulke omstandigheden nieuwe zwarigheden in den weg te leggen.

Er zijn reeds zoo vele beschrijvingen van huwelijken en huwelijkspligtigheden gegeven, dat het dwaasheid zoude zijn, dezelve hier te herhalen. Zoo gij lust hebt, waarde vrienden, om iets van dien aard te lezen, dan hebt gij slechts te kiezen, onder de dui-

zende en tien duizende romans, welke dit onderwerp, met de grootste omslagtigheid, behandelen. Ik zoude u echter niet aanraden, om zulks te doen, want ik verzeker u, dat al die langwijlige beschrijvingen zeer weinig belangrijkheid hebben, voor diegenen, welke of zelve niet in het huwelijk treden, of, ten minste niet op de bruiloft genoodigd zijn. Ik zal het dus kort maken, en u met weinige woorden zeggen, dat, na verloop van omtrent vier maanden, de heer WILLEM EVERTSEN en mejufvrouw HELENA VAN DEN BERG, volgens Goddelijke en burgerlijke wetten, met elkander door het huwelijk vereenigd werden, en de broeders en zusters van den eerstgemelde voorloopig bij hen in huis bleven. Dat zij zich in elkanders bezit regt gelukkig bevonden, behoef ik u ook niet in het breede uit te leggen; want gij zelve hebt het gewis, schoon in andere omstandigheden, reeds menigmaal ondervonden, dat het waar geluk, 't welk steeds van een zuiver geweten en de overtuiging van pligtbetrachting onafscheidelijk is, altijd door den Hemelschen Vader in de hoogste mate geschonken wordt aan diegenen, welke zich in de ware beproevingen, die het Hem behaagde hun op te leggen, standvastig betoond hebben, en niet bezweken zijn. Een schitterend voorbeeld hiervan vinden wij in de heillige Schrift, in de geschiedenis van JOB, die de grootste rampen, met geduld en onbepaald vertrouwen verdroeg, en daarvoor op de schitterendste wijze beloond werd. Het allerverhevenste voorbeeld echter vindt gij in den Zaligmaker der wereld zelven, die als hij geslagen werd niet wedersloeg; die zijne vijanden lief had, hen zegende en voor hen bad; die geheel onschuldig aan het vloekwaardig kruishout, niet slechts de diepste vernedering, maar ook het vreeselijkste ligchaams- en zielslijden doorstond, in onderwerping aan Gods wil; maar die daarom ook de kroon der heerlijkheid verkregen heeft; en eenen naam, welke boven alle namen is. Doch gij weet dit alles: gij leest immers dagelijks in Gods woord? Het is u dus bekend, dat het gansche leven van den Heere JEZUS, te beginnen met de verzoeking in de woestijn, eer Hij het openbaar leeraarsambt aanvaardde, tot aan zijnen dood toe, eene aaneenschakeling van beproeving en onderwerping geweest is.

Onze vriend EVERTSEN was dus gelukkig, en zijne brave en beminnelijke echtgenoot was het met hem. Dat hem echter van tijd tot tijd niet het een en ander tebeurt viel, hetwelk strekte om hem oorzaak tot tijdelijke smart te geven, moogt gij geenszins onderstellen, want deze wereld is de plaats niet, waar deugdzame menschen de geheele belooning voor hunne pligtsbetrachting te verwachten hebben; die genade ontvangen zij eerst in de Hemelsche gewesten, waar het een' ieder vergaan zal, naar zijne werken; terwijl zij hier, gelijk anderen, blootstaan aan de wisselvalligheden van alle wereldsche zaken: want God laat zijne zon opgaan over boozen en goeden, en regent over regtvaardigen en onregtvaardigen. Zoo had mevrouw EVERTS de smart, weinige

jaren na haar huwelijk, hare moeder, die zij hartelijk beminde, te verliezen, en bijna te gelijker tijd ontnam de dood haar ook hare oudste dochter, een allerliefst en veelbelovend meisje, dat zich in haren vroegen leeftijd met de dankbaarste liefde aan hare ouders hechtte, en hen voor hunne teedere zorgen beloonde. De brave WILLEM, wiens hart zoo geheel aan zijn huisgezin gehecht was, leed onuitsprekelijk veel door dit verlies; maar hij volgde de edele woorden van DAVID, die, toen het God behaagde hem zijn kind te ontnemen, — welke straf hij trouwens, door zijn voorgaand gedrag, dubbel verdiend had, — zich aan Gods wil onderwierp. Te voren, toen zijn kind nog leefde, vastte hij, en bleef, voor den Heere gebogen, op den harden grond nederliggen, maar toen het eindelijk gestorven was, wiesch en zalfde hij zich, veranderde zijne kleederen, en nam brood, «want» zeide hij, «toen mijn kind nog leefde, heb ik gevast en geweend, want, wie weet, de Heere had mij genadig kunnen zijn, dat het kind in het leven bleve; maar nu is het dood; zal ik het nog kunnen wederhalen! Ik zal wel tot mijn kind gaan, maar het zal tot mij niet terugkeeren.» Zóó sprak, in der tijd, een man, die zich zwaar bezondigd had; en zoude onze brave WILLEM, die zich niets had te verwijten, en dus het hem overgekomen verlies niet als eene straf kon aanmerken, dit edel voorbeeld niet volgen? Hij deed het met vertrouwen op de wijze en liefdevolle Voorzienigheid, aan welke hij wel wist, dat hij alles te danken had, en in wier hand, ook alle gaven zijn.

«De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen;» sprak hij in zijn binnenste, «de naam des Heeren zij geloofd!»

Ik zoude u nog van andere tegenspoeden kunnen spreken, welke onze deugdzame vriend, zoowel in zijne liefste betrekkingen, als in zijne andere belangen, ondervond, doch waarom zoude ik u ophouden met het verhaal van iets, dat gij zelve bedenken kunt? Wij weten reeds uit dit gansch verhaal, welk een mensch WILLEM was, en naar hetgene, dat ons bekend is, mogen wij vrij het overige beoordeelen. Zoo gij latijn verstaat, zult gij deze spreuk kennen, die trouwens op het zelfde nederkomt: «*Ex uno disce omnes.*»

De lust bekruipt mij thans, en het ligt ook zóó in het door mij gevormde plan van dit boekje, om nog eens te zien, hoe het met onzen armen ANDRIES VAN DER BRUGGEN gaat. Gij weet in welk een' treurigen toestand hij nog kortelings verkeerde, en hoe na hij op den rand stond des afgronds, die hem geheel dreigde te verzwelgen? Het was Gods bijstand en zijn eigen beter gevoel, dat hem terugbragt van den slechten weg, waarop hij voor eene poos door de verleiding der zinnelijkheid was geleid, en hem weder op het pad der deugd voerde. Wij hebben ons diep bedroefd, over de herhaalde afdwalingen van een' jongeling, die zoo vele oorspronkelijke vermogens van God ontvangen, en zulk eene goede opvoeding genoten had; verheugen wij ons thans ook over zijne terugkeering op den regten weg: de eenige, welke ons niet slechts

in dit leven gelukkig maakt, maar bovenal ons opleidt tot onze eeuwige, zalige bestemming, om welke te bereiken wij door de Goddelijke Voorzienigheid op deze aarde geplaatst zijn.

XXII.

De draden, waarde Lezers, welke op dit weefgetouw gespannen zijn, en waarmede het werk moet volbragt worden, loopen ten einde: ik moet mij dus spoeden, om alles op zoodanige wijze af te doen, dat ik niet enkel het mij voorgestelde doel bereike, maar tevens u genoegen moge geven; want mislukte mij het laatste, dan zoudt gij in het vervolg mijne verhalen niet meer ter hand nemen; en ik wilde u zoo gaarne nog eenigen tijd, als God mij het leven en de vermogens blijft schenken, nuttig zijn.

Onze ANRRIES was — gij hebt het gehoord, — door de gestrenge en ernstige, doch welgemeende aanspraak van zijns vaders vriend geheel tot inkeer gekomen. Hij zag nu duidelijk in, hoe dwaas en slecht hij had gehandeld; hoe hij niet slechts Gods stellig gebod overtreden had, maar bovendien zijne ligchamelijke gezondheid en wereldsche belangen in de waagschaal had gesteld. Ach! hij ondervond nu reeds voorloopig de gevolgen van zijn roekeloos gedrag! Die bleeke kleur, die wankelende gezondheid, die ingevallen wangen — wat waren zij anders dan de gevolgen zijner losbandige levenswijze? O, hoe zwaar beshuldigde hij zich zelven; hoe vurig bad hij God

hem zijne overtredingen te vergeven, en hoe heilig en vast was zijn voornemen, om voortaan niet meer te zondigen, maar tegen elke verleiding op zijne hoede te zijn. Hij hield woord, en God verhoorde ook zijn gebed, en versterkte hem in zijne goede voornemens, die hij op zoodanig eene wijze ten uitvoer bragt, dat hij met alle onderwerping hopen durfde, dat God hem het bedreven kwaad zoude kwijtschelden. Het eerst, wat hij deed, om zich tegen verdere verzoeking te bewaren, was zich ijverig op zijne studien toe te leggen: hij besteedde hieraan den ganschen dag en een gedeelte van den avond, en als hij dan eindelijk, vermoeid van geest, naar eenige uitspanning verlangde, dan begaf hij zich altijd in gezelschap van zulke personen, bij welke hij wist, dat hij den tijd niet slechts aangenaam maar ook nuttig konde doorbrengen. Hij vertrok steeds op een geschikt en vastgesteld uur, want hij had zich stellig voorgenomen om voortaan alle gelegenheden te vermijden, die hem, zelfs zijdelings, weder van den goeden weg af zouden kunnen brengen; en zijne eigene ondervinding had hem reeds geleerd, dat er, om dit doel te bereiken, geen beter middel bestaat, dan zich stellig aan de eenmaal genomene besluiten te houden. Dat deze opoffering, als gij het zoo noemen wilt, hem in het begin wel eenige moeite kostte, geloof ik gaarne, maar in het vervolg vond hij er zich dubbel voor beloond. Hij zag nu in, dat eene werkzame en geregelde levenswijze, beide voor ligchaam en ziel, ten hoogste nuttig en voordeelig is; die levenswijze werd hem van lie-

lede tot eene gewoonte; en juist het zelfde, wat hem in den aanvang moeite had gekost, zoude hij vervolgens niet hebben kunnen nalaten, zonder zichzelven eene wezenlijke kwelling te veroorzaken. Het oude spreekwoord zegt met waarheid: «de gewoonte is de tweede natuur;» waarom zouden wij ons dan niet van onze eerste jeugd af gewennen, om onze pligten te betrachten? Als wij dit bestendig in den aanvang deden, dan zoude het ons naderhand waarlijk moeijelijk vallen, om van het pad der deugd af te wijken; en welk mensch is zoo slecht of zoo dwaas, dat hij zich moeite zoude willen geven, om aan God ongehoorzaam te zijn? O, dat alle jonge lieden, die wegens hun tijdelijk en eeuwig welzijn niet ten eenenmale onverschillig geworden zijn, dit toch steeds mogten ter harte nemen!

Het gevolg van het verbeterd gedrag van onzen vriend ANDRIES, was niet slechts, dat hij weder in alle fatsoenlijke gezelschappen geacht en gezien werd, ja dat men hem zelfs als een voorbeeld van geregelde levenswijze voor jonge lieden noemde, maar ook zijne te voren zoo wankelende gezondheid en krachten keerden van lieverlede terug. De blos der jeugd, (ach, waarom mag ik niet zeggen der onschuld!) vertoonde zich weder op zijne wangen; hij hief het hoofd weder onbevreesd naar boven, en durfde iedereen stout in het aangezigt zien, want hij wist dat er thans geen zoodanige smet op hem te werpen was. Welk een genoegen, niet waar? moet hem deze zelfbewustheid geschonken hebben! Doch dit was niet alles: door zijne aanhoudende en onvermoeide oefeningen in het vak, waarop hij zich toelegde, maakte hij in hetzelve de grootste vorderingen, en na verloop van drie of vier jaren had hij het zóó verre gebragt, dat hij met de hoogste eer (*summa cum laude*, zeggen de latinisten,) den doctoralen graad ontving, en daarbij een groot, op perkament geschreven bul, met een zwaar afhangend zegel, waarop ik weet niet hoeveel tot zijne eer geschreven stond.

Van zulke goede getuigenissen voorzien, gevoelt gij wel, dat hij niet langer in *Utrecht* verbleef, dan volstrekt noodzakelijk was. Hij gaf een hartelijk afscheidsmaal aan zijne vrienden en akademiekennissen, met welke hij in betrekking had gestaan; betuigde nogmaals zijne dankbaarheid aan den vriend zijns vaders, aan wien hij in der daad zoo veel te danken had; legde bezoeken af bij zijne hoogleeraren en onderwijzers, betaalde wat hij schuldig was, en — verliet de stad, om naar het ouderlijke huis terug te keeren.

Hoe hij hier ontvangen werd, kunt gij u gemakkelijk voorstellen. De oude heer VAN DER BRUGGEN was verrukt hem te zien: want waarlijk, de jongman had, in weêrwil der vorige overtredingen, zijne hoogste verwachtingen overtroffen. Zijne moeder schreide aan zijn' hals van vreugde, en wat er in het hart van onzen WILLEM EVERTSEN omging, toen hij zijn' ouden school- en akademievriend weder aan het hart drukte, behoef ik u waarlijk niet te zeggen: gij zelven gevoelt immers reeds, wat ware vriendschap is?

ANDRIES vestigde zich nu, na bekomene vergun-

ning, als Geneesheer binnen *Rotterdam*, en hield, daar hij nog alleen was, vooreerst zijn intrek in het ouderlijke huis. Wel een jaar lang slenterde of reed hij, om zich toch eenig voorkomen van bezigheid te geven, de stad rond, maar de patienten deden zich niet op. Men vindt trouwens in alle groote steden zoovele aanzienlijke en beroemde Geneesheeren, dat het voor jonge lieden, hoe bekwaam zij ook zijn mogen, niet gemakkelijk valt, in dit vak voort te komen; zij hebben zulks doorgaans, of aan eene bijzondere protectie, of wel aan een gelukkig toeval te danken. Dit toeval diende onzen ANDRIES op eene even onverwachte als zonderlinge wijze. Zekere bejaarde, schatrijke dame, de vrouw van een' aanzienlijk ambtenaar, had reeds lang aan eene pijnlijke en verouderde kwaal gesukkeld. Vruchteloos had zij den raad en de hulp van Professoren en Geneesheeren ingeroepen: de kwaal maakte de kunst beschaamd. Eens gebeurde het, dat deze dame zich in een gezelschap bevond, waar onze doctor ook tegenwoordig was. Elk der aanwezigen beklaagde haar, over haren treurigen toestand. «Ach,» riep zij zuchtende, «ik heb reeds vergeefs alles beproefd, en nu is mijn besluit genomen: ik zal de geneeskunde geheel laten varen, en mijn ongelukkig lot aan de natuur overlaten!» Dit hoorde onze ANDRIES; hij had de dame reeds te voren met aandacht beschouwd, en meende de oorzaak te kunnen gissen, waaruit hare kwaal voortsproot. Hij waagde het eenige schreden te naderen, en met die zedige bescheidenheid, welke in allen gevalle aan jonge lieden zóó

wel staat, zeide hij: «Mevrouw, het betaamt mij, als jong geneesheer, geenszins mij aan te matigen, om het werk mijner kundiger en geoefender collega's te willen overtreffen, doch daar gij zelve zegt, dat alle tot hiertoe aangewende pogingen vruchteloos geweest zijn, zoudt gij, althans zonder gevaar, een laatst middel kunnen beproeven. Ik heb met oplettendheid naar uw gansche verhaal geluisterd, en, zoo ik mij niet geheel bedrieg, heb ik eene oorzaak van uwe kwaal ontdekt, waarop uwe geneesheeren waarschijnlijk nog niet gelet hebben: die oorzaak komt mij zoo gering voor, dat zij gemakkelijk weg te nemen zoude zijn; in dat geval zouden de gevolgen zich ook niet meer vertoonen; gij waart alsdan hersteld, en ik zoude de eer hebben van eene kuur, die misschien den grondslag legde tot mijn aanstaand fortuin, dat ik aan niemand liever dan aan u zoude te danken hebben.» Dit laatste zeide hij met eene beleefde buiging. ANDRIES was een jong, welgemaakt mensch, van zeer beschaafde zeden; het was buitendien bekend, dat hij zijne studiën op eene wijze had volbragt, die hem de hoogste eer aandeed, en dat het hem alleen nog aan genoegzame practische ondervinding ontbrak. Geen wonder dus, dat de oude dame het oor aan onzen jongen vriend leende: «Mijnheer,» zeide zij, «het voorstel, dat gij mij doet, en wel onder zulke aanzienlijke getuigen, moet zeker op goede gronden gevestigd zijn; ik heb reeds zooveel aangewend, dat ik ook uw middel wil beproeven; gij verzekert mij ten minste, dat het on-

schadelijk is?» — «Volkomen onschadelijk, mevrouw,» antwoordde ANDRIES, «ik zal, wanneer gij het verkiest, over het recept en de verdere behandeling, welke mij dienstig voorkomt, met een' hoogleeraar, naar uwe keuze, raadplegen.» — «Onnoodig mijnheer!» riep de dame, ik heb u eenmaal mijn vertrouwen geschonken, en geef mij dus aan u over. Morgen ten elf ure zal ik uw eerste bezoek verwachten.» Gij kunt begrijpen, lieve Lezers, hoe aangenaam deze woorden onzen jongen doctor in de ooren klonken; hij was dien ganschen avond zoo vrolijk en levendig, dat zijn gedrag alleen reeds veel toebragt, om de oude dame hare kwaal voor eenige uren te doen vergeten. Den volgenden morgen, op den bepaalden tijd, bevond hij zich aan het huis der lijderes, hij deed nu nog naauwkeuriger onderzoek naar haren toestand; vernam naar de middelen, die zij tot hiertoe gebruikt had, en welke uitwerking dezelve hadden. Hij regelde hiernaar zijne voorschriften; bezorgde de geneesmiddelen, die hij noodig oordeelde, en ging nu met het volste vertrouwen te werk. De uitslag bekroonde, door Gods zegen, het werk; de oude dame herstelde volkomen, en nu was de roem van onzen ANDRIES gevestigd; de patienten, zelfs uit den aanzienlijksten stand, vloeiden hem van alle zijden toe, en geen drie maanden waren verstreken, of hij reed met zijn rijtuig door de stad, en wie doctor VAN DER BRUGGEN niet gebruikte, behoorde niet tot de zoogenaamde beschaafde wereld.

Zóóveel voorspoed had onze vriend zich niet voorgesteld. Daar hij nu echter zag, dat het hem zoo goed ging, begon hij ook weder op andere zaken te denken. De zuster van zijn' vriend, die hem vroeger reeds zoo veel belang had ingeboezemd, lag hem nog naauw aan het hart; hij onderzocht zijn eigen geweten: hij had zich, ja, veel te verwijten, maar bezat toch de overtuiging, dat hij zich volkomen verbeterd had, en het beste bewijs, dat hiervoor bestond, was zijn opregt en diep gevoeld berouw over zijne vorige misstappen. Hij was dus ten opzigte van zichzelven gerust, maar hij wilde toch — hier zien wij, wat er in een deugdzaam hart omgaat, al heeft jeugdige drift voor eene poos de betere beginselen onderdrukt — zijn' goeden en trouwen vriend EVERTSEN vooraf met al het gebeurde bekend maken. Hij deed zulks met die openhartigheid, welke aan eerlijke lieden eigen is. WILLEM hoorde hem aandachtig aan, en verlangde eenige dagen om zich te bedenken, en onderzoek te doen; want het gold hier het belang zijner beminde zuster. Hij besteedde deze dagen om in het geheim te onderzoeken, hoe zijn vriend zich thans gedroeg, waar hij zijne avonden doorbragt, en of hij altoos op een' geregelden tijd te huis kwam. Al de berigten, die hij inwon, waren zoo gunstig, als hij kon verlangen; nu schreef hij ook aan een' vriend te *Utrecht*, om te vernemen hoe ANDRIES zich gedurende den laatsten tijd op de akademie gedragen had: ook van deze zijde vernam hij niets, dan hetgene hem voldoen kon; en

nu was zijn hart gerust. Waarlijk, hij was de man niet, die den eersten steen zoude werpen; hij herinnerde zich de woorden van onzen Zaligmaker, dat er in den Hemel meer vreugde is over éénen zondaar, die zich bekeert, dan over duizenden, die de bekeering niet noodig hebben. Dat ANDRIES werkelijk tot de deugd teruggekeerd was, daaraan mogt hij niet langer twijfelen. Toen de dag, waarop hij zijn antwoord geven moest, dus gekomen was, en ANDRIES bij hem kwam, greep hij zijne hand: «Vriend», zeide hij, «ik heb naauwkeurig onderzoek gedaan, en voor zoo veel menschen oordeelen kunnen, mag ik mij niet tegen uwe wenschen stellen. Gij zult mij als broeder welkom zijn, maar bedenk, dat ik u een' dierbaren schat toevertrouw, en laat mij dus in dat vertrouwen niet teleurgesteld worden. Zie intusschen eerst, of gij mijne zuster in uw belang kunt overhalen, want haar het minste aanraden mag ik in zulk eene teedere zaak voorzeker niet.» Doctor VAN DER BRUGGEN wist wel, dat hij geene voorspraak noodig had, want schoon hij zich nimmer aan het beminde meisje had verklaard, was het hem toch genoeg gebleken, dat zij zijne oplettendheden niet met afkeer of zelfs met onverschilligheid aannam. Hij dankte dus zijn' vriend voor zijn goed gevoelen, en wendde zich kort daarna tot zijne beminde zelve. Veel moeite kostte het hem waarlijk niet, om het gewenschte woord uit haren mond te verkrijgen, want hij bezat reeds hare genegenheid. Ook dit huwelijk werd dus gesloten. ANDRIES betrok zijne eigene woning, en zoo het algemeen zeggen

waarheid behelst, gaf hij zijne vrouw, die hij met zijn gansche hart beminde, en welke zulks door haar karakter en hoedanigheden ook dubbel waardig was, nimmer de minste reden, om zich over hare keus te beklagen.

Zijne praktijk werd gedurig uitgebreider, en meer gevestigd; de dagelijksche oefening vermeerderde zijne kundigheden, en ieder, welke hem in die betrekking gekend heeft, herinnert zich, met genoegen en dankbaarheid, welk een bekwaam, zorgvuldig en edelmoedig geneesheer de heer VAN DER BRUGGEN geweest is. Ik zeg dit laatste met voordacht, want hij bleef maar weinige jaren bij de praktijk. Het overlijden zijner ouders, die kort na elkander stierven, stelde hem in het bezit van een vermogen, dat meer dan toereikend was, om in al zijne behoeften te voorzien. Hij verliet dus de stad, kocht zich een aangenaam buitengoed in het Geldersche, en slijt aldaar in rust het overige zijner dagen.

XXIII.

VAN DEN BERG, — gij weet immers wien ik bedoel? was van alles ontbloot. Te trotsch, om het medelijden zijner vrienden in te roepen, — en die trotschheid moet ik in iedereen prijzen, welke, in de kracht zijns levens, nog eenige middelen over heeft, om zich zelven te redden, — begaf hij zich naar de kwartieren van *Noord-Braband:* daar is de levenswijze niet

half zoo kostbaar als in *Zuid-Holland;* hij huurde in een gering dorpje eene kleine woning, rigtte zijne huishouding op de onkostbaarste wijze in, en poogde van zijne aangeborene talenten en verkregene kundigheden zoo veel mogelijk gebruik te maken, om zijn lot te verbeteren. Dit gelukte hem in eene zekere mate, en hij sukkelde — meer was het niet, — nog een paren jaren door, zonder dat hij genoodzaakt was schulden te maken. Doch toen viel er iets voor, dat in de gevolgen zijn lot in alle opzigten veranderde. Kinderen waren hem uit zijn huwelijk niet overgebleven, en dit was in de plaatshebbende omstandigheden waarlijk een geluk, want hij zoude er bezwaarlijk het brood voor gehad hebben, maar nu werd zijne vrouw ziek; ik zal hier niet bepalen, of die ziekte haren oorsprong had in het ligchaam zelf, dan wel in de gesteldheid van haren geest: het is ons bekend, dat zij in alle hare groote plannen teleurgesteld was geworden. Gij weet, hoe zij hierover dacht, en dus zoude het mij, en misschien ook u, niet verwonderen, dat hare ongesteldheid enkel het gevolg was van de ontevredenheid, die haar geheel vervulde. Doch laat dit zijn zoo het wil. De vrouw werd ziek, was misschien veertien dagen bedlegerig, en — stierf!

Ik ben de man niet, lieve Lezers, die zich aanmatigt, om het binnenste van 's menschen hart te doorzien. Dit geloof ik toch zeker, dat de smart van onzen JAN, over het verlies van zijne huisvrouw, niet zoo groot was, als wel zoude plaats gehad hebben, wanneer zijn

huwelijk in der daad het gevolg van wederkeerige achting en liefde geweest was. Gij weet het, op welke wijze dit huwelijk plaats had; en gij hebt gewis met mij den armen VAN DEN BERG wegens zijne loszinnigheid beklaagd. Na bevond hij zich op nieuw geheel alleen; tot zijne moeder terug te keeren, dit kon hij niet over zich verkrijgen, en dus besloot hij op den vorigen voet voort te blijven werken, tot dat het lot een' gunstiger keer voor hem nam. Ook dit had plaats: zijne moeder kwam, gelijk ik u reeds gemeld heb, te overlijden, en daar zij hare zaken altoos met voorzigtigheid had bestuurd, bleef er voor hem (hij deelde alleen met zijne zuster, de echtgenoot van onzen lieven, braven WILLEM,) ruim genoeg over, om op zijn gemak te leven. Hij nam dus het besluit om naar *Rotterdam* terug te keeren, en zich daar in stilte te vestigen. Om dit besluit ten uitvoer te brengen, had hij waarlijk niet veel tijd noodig; want zijn inboedel was zoo groot niet, of hij kon hem gemakkelijk in ééne vracht met het veerschip overbrengen. Eer hij dit deed, schreef hij echter aan zijn' zwager EVERTSEN, en verzocht hem bij fatsoenlijke burgerlieden, op een' aangenamen stand, een paar goede kamers voor hem te willen huren. Daár wilde hij, na reeds veel ondervonden te hebben, het overige van zijn leven, in stilte doorbrengen, zijne oude vrienden, WILLEM en ANDRIES, en hunne huisgezinnen, zouden zijn eenig gezelschap uitmaken; en hoe gelukkig kon hij dan nog worden! Aan een tweede huwelijk dacht hij geheel niet meer, en hieraan

deed hij misschien wel, want zeker hij was de man niet, om zich op nieuw aan de zorgen van eene huishouding te wagen. Zijn vriend voldeed in alle opzigten aan zijn verlangen; hij verheugde zich zelfs, dat zijn broeder weder in den kring der oude vrienden terugkwam, en nam ook wel stellig voor, hem dezelfde vriendschap te blijven betoonen, die hij reeds zoo vele jaren voor hem gekoesterd had; en zelfs alle middelen, die in zijn vermogen waren, aan te wenden, om zijn lot te verbeteren, niet ten opzigte van het geldelijke, want VAN DEN BERG had nu geld genoeg, maar om hem weder tot een nuttig en werkzaam man te maken. Dit gelukte hem: want deugdzame menschen, die alles in de vreeze Gods aanvangen, slagen doorgaans in hunne goede voornemens. VAN DEN BERG keerde dus naar *Rotterdam* terug; zijn broeder ontving hem met opene armen, en zijne zuster hielp hem in de inrigting zijner kleine huishouding; als men het bewonen van twee kamers in een vreemd huisgezin eene huishouding mag noemen. Onze vriend leefde hier, zoo gij wilt, gerust, doch zeker niet gelukkig. Het hinderde hem zelven, dat hij in zijne beste levensjaren volstrekt geene bezigheid had, en als een nutteloos lid der maatschappij moest aangemerkt worden. Zijn zwager zelf had hem meer dan eens een' zijdelingschen wenk gegeven, om zich tot het een of ander vak te bepalen. Toevallig kwam er nu een post open, die wel zeer weinig voordeel opleverde, doch waaraan ook geene groote werkzaamheden verbonden waren, en welke tevens ook zeer eervol was.

VAN DEN BERG bediende zich van de tusschenkomst van zijn' behuwdbroeder en andere vermogende vrienden, om denzelven te verkrijgen; hunne pogingen hadden het gewenschte gevolg; er waren nog onderscheidene andere sollicitantenten, meest alle jonge lieden van voornamen huize, welke meenden op deze wijze in de gelegenheid te zullenk omen, om naderhand aanzienlijker en voordeeliger ambten te verkrijgen, en het zoude onzen JAN, wanneer hij geene voorspraak gevonden had, voorzeker niet gelukt zijn, tegen zulk een' zwaren stroom op te werken, want zijn vorig loszinnig gedrag, had hem geenszins dat algemeen goed gevoelen doen behouden, het welk men, bijna meer dan wezentlijke talenten noodig heeft, om in de wereld voort te komen; maar door den invloed zijner betrekkingen behield hij de overhand. «Heeft de heer VAN DEN BERG» dus oordeelde men, «zulke vermogende vrienden, dan moet hij zich gewis geheel verbeterd hebben, en verdient dus in den deftigen kring der maatschappij opgenomen te worden.» Men wist buitendien, en dit deed voorzeker niet weinig af, dat hij door het overlijden zijner moeder weder in het bezit van een aanzienlijk vermogen gekomen was; hij was weduwnaar, en wie weet, wat er in het hart van menigen huisvader, die nog eene dochter uit te huwelijken had, verder omging? maar dit alles behoort niet tot mijn tegenwoordig bestek. Het zij u genoeg te weten, dat VAN DEN EERG den post verkreeg, en dat hij hem vervolgens ook met lust en ijver waarnam, hetwelk hem al meer en meer de algemeene achting deed

winnen, zoo dat hij eindelijk weder overal hetzelfde goede onthaal genoot, dat hij te voren had ondervonden. Maar juist deze nieuwe betrekkingen gaven aanleiding, dat hij het onaangename van zijn' eenzamen toestand weder dubbel begon te gevoelen. Had hij zich des avonds in een aangenaam en vrolijk gezelschap vermaakt, dan was hij genoodzaakt naar zijne vertrekken terug te keeren, en wien konde hij dan over de gesmaakte genoegens onderhouden? Waarlijk, mijne vrienden, het genoegen van over het genotene te spreken, is misschien grooter dan het genot zelf, en nooit gevoelt men meerder zijne eenzaamheid, den wanneer men zich in de maatschappij bevonden heeft. De plannen, die VAN DEN BERG gevormd had, om ongehuwd te blijven, hoe verstandig zij misschien ook waren, werden dus spoedig weder vergeten; hij had ook zoo veel gelegenheid, om in kennis met beminnelijke personen van de andere sekse te komen, dat de begeerte om een tweede huwelijk aan te gaan, niet lang bij hem achterbleef. Zijn loszinnig karakter, dat hij, in weêrwil van al zijne ondervinding, nog niet geheel had kunnen onderdrukken, maakte zijne keus gemakkelijk; hij bedacht zich niet lang; doch zijn geluk, of liever de Goddelijke Voorzienigheid, die over hem waakte, — en wat gebeurt er ooit buiten haar bestuur? — wilde, dat hij het oog liet vallen op eene weduwe, die met hem in jaren en stand nagenoeg gelijk was, doch welke bovendien de uitmuntendste hoedanigheden bezat. Zeer veel

moeite koste het hem, om de toestemming dezer verstandige vrouw te verkrijgen: want, schoon haar hart wel in het geheim ten voordeele van den jeugdigen en welgemaakten man mogt spreken, — zij zelve was immers nog in den bloei des levens? — herinnerde haar koelzinniger oordeel haar gedurig zijn voormalig ligtzinnig gedrag, en vreesde zij hare hand te schenken aan iemand, die geheel of ten minste nog grootendeels van vastheid van karakter ontbloot was, en van wien zij dus bij voorkomende ongelukken, nooit dien steun en die hulp zoude kunnen verwachten, welke iedere vrouw, en in elken stand des levens, aanspraak heeft van haren man te vorderen. Ik weet niet, door welke redenen zij zich eindelijk ten voordeele van onzen vriend liet overhalen, doch dat zij het deed is zeker, en er verliep geen lange tijd, eer zij hem opentlijk hare hand schonk.

Zoo waren dan nu al onze vrienden gehuwd, en bevonden zich als te voren gelukkig bij elkander. Hoelang zij nog leefden en wat hun verder te beurt viel, zoude ik u misschien kunnen zeggen, maar dan zoude dit boekje veel te groot worden, en de leeslust mogt u intusschen vergaan; dit is iets, dat ik boven alles vrees, want zelfs het best geschreven boek is geheel onnuttig, als het geene lezers vindt, en het zoude mij zooveel genoegen doen, als het mij gelukt ware, u ten einde toe, niet slechts aangenaam, maar ook nuttig te onderhouden. Ik leg dan de pen neder, en laat het overige aan uwe eigene verbeel-

ding over — doch neen, er blijft mij nog één pligt over, en dien wil ik vervullen; doet mij dus genoegen om ook het laatste hoofdstuk van dit werkje te lezen, al weet gij vooraf dat er niets nieuws in gevonden wordt; lang ophouden zal ik u niet, maar ik wilde u toch gaarne opmerkzaam maken op de les, die uit dit gansche verhaal te trekken is.

XXIV.

BESLUIT.

Onze drie Vrienden waren dan gelukkig en weder als in hunne kinderlijke en jeugdige jaren met elkander vereenigd; maar genoten zij dit geluk in dezelfde mate; was de bron, waar uit het voortvloeide, voor allen even zuiver? Waarlijk niet! Ik meen het u reeds gezegd te hebben, dat niemand regt gelukkig kan zijn, dan, wanneer hij alle zijne pogingen aangewend heeft, om dat geluk te verdienen, en onder Gods zegen te verkrijgen: hadden nu alle onze Vrienden dit gedaan? Ik laat uzelve het oordeel vellen. WILLEM was een mensch, en deelde voorzeker als zoodanig ook in de menschelijke onvolkomenheden; maar het is ons in den loop van dit gansche verhaal niet voorgekomen, dat hij opzettelijk, of zelfs uit zwakheid, zijne pligten verzuimde; de beproevingen, waarin het God behaagde hem te leiden, waren gewis zwaarder dan die, welke de

beide anderen hadden door te staan; hij deed het echter met moed en standvastigheid: hij erkende zijne afhankelijkheid van God in den Hemel; maar wist tevens, welke zedelijke krachten de Voorzienigheid hem geschonken had, en hij verloor nimmer uit het oog, dat hij eenmaal van het gebruik dier krachten rekenschap zoude moeten geven. Hij had dus, zoo veel menschen spreken mogen, zijn geluk aan zichzelven te danken, en hij genoot het met de overtuiging, dat hij niets had verzuimd om het te verdienen. Hoe was het nu met ANDRIES gelegen? Deze had zich veel te verwijten; in meer dan een opzigt was hij zich te buiten — en zelfs zwaar te buiten gegaan. Zijne speelzucht, zijne zedeloosheid, — o, gij gelooft niet, hoe zwaar hem dat alles op het geweten lag; en hoe meer zijne brave, deugdzame huisvrouw hem hare zorgen en liefde betoonde, hoe meer zijn eigen geweten hem pijnigde, en het berouw aan zijn hart knaagde. Het is waar, hij had zich volkomen verbeterd; geene nieuwe schuld drukte hem, maar het inwendig besef, dat hij inderdaad zulk eene goede vrouw — dat hij de onbepaalde achting, welke zij hem betoonde, — niet verdiende, ja, dat lag hem als lood op het hart; en stortte gif in den beker, die hem anders het hoogste genoegen zoude geschonken hebben. Hij was dus niet volkomen gelukkig. En JAN, was die gelukkiger? Waarlijk niet! Gij zult zeggen: «zijn gebrek aan nadenken moet hem belet hebben, om zich te bekommeren over de bronnen, waaraan hij zijn' tegenwoordigen toestand te

danken had.» Gij bedriegt u zeer: geen mensch is zoo ligtzinnig, of hij heeft oogenblikken, dat hij tot nadenken komt, en die oogenblikken vermeerderen, naar mate men in jaren toeneemt; waarlijk, dan worden zij gedurig pijnelijker. Doch er was nog iets anders, dat hem kwellen moest. Hij beseffe maar al te spoedig, dat hij geheel van zijne vrouw afhankelijk was. Niet dat zij openlijk of opzettelijk eene soort van gebied over hem wilde aannemen, doch hare grootere vastheid van karakter en beginselen gaven haar eene meerderheid boven hem, waaraan hij, in zijn eigen belang, wel genoodzaakt was zich te onderwerpen. Dat zulks zijne eigenliefde moest treffen, is gemakkelijk te begrijpen: want zelfs volgens de woorden der Heilige Schrift is de man geschapen om het hoofd der vrouw te zijn; en de man, die zich, ten gevolge van eigene zwakheid, aan de leiding en het bestuur zijner vrouw, hoe verstandig en bekwaam deze ook zijn moge, moet onderwerpen, verliest zijne oorspronkelijke waarde, en wordt verachtelijk in zijne eigene oogen. Ik geloof, dat gij dit begrijpt, en dat gij dus ook beseft, dat onze JAN, hoe gunstig zijne omstandigheden in alle opzigten ook zijn mogten, geen onvermengd geluk kon genieten.

Maar, wat leeren wij nu uit dit alles? Gevoelt gij het niet reeds, lieve Lezers? God heeft ons als redelijke wezens geschapen, en ons vermogens geschon-

ken, die wij verpligt zijn aan te wenden. Het is niet genoeg zedelijke en deugdzame beginselen te hebben; het is zelfs niet voldoende in zijn hart God en de deugd te beminnen; men moet ook standvastigheid genoeg bezitten, om zulks, als de beproevingen komen, door zijne daden te betoonen. Noch door moedeloosheid of zwakheid, noch door ligtzinnigheid of onverschilligheid, mag men zich laten medeslepen, maar wij moeten altoos op onze hoede zijn, en onvermoeid ijveren om den vijand in tijds te leeren kennen; dat is de groote zaak! Zelfkennis, mijne vrienden, is het eerste en voornaamste, waarop jonge lieden zich moeten toeleggen. Die zichzelven kent, heeft den strijd tegen zijne zwakheden reeds half gewonnen; want welk mensch, die eenig gevoel van pligt en eerzucht heeft, zal zich niet wapenen tegen een gebrek, hetwelk hij weet, dat in zijn karakter bestaat? Doch er is nog één groot en wel een allerbelangrijkst middel, om ons tegen de verleidingen te versterken. Wij weten, dat alle menschen sterfelijk zijn, en dat ons leven in Gods hand staat, zonder dat wij het, buiten zijn' wil, een enkel uur kunnen verlengen. Stellen wij ons dus altoos voor, dat ieder oogenblik van ons leven het laatste kan zijn, en dat wij dus ook ieder oogenblik tot verantwoording voor onzen Hemelschen Regter kunnen geroepen worden. Van die verantwoording en het oordeel, dat er op volgt, hangt ons lot in de eeuwigheid af! Ach, dat alle menschen dit bedachten, en altijd in het oog hielden! Zeker men zoude zich aan geene onnadenkendheid

overgeven, of zich door zwakheid of verleiding van het regte spoor laten afvoeren! Bedenkt gij dit altoos, mijne waarde Lezers; en als dit boekje iets mag toegebragt hebben, om u deze les dieper in te scherpen, dan zal het doel, hetwelk ik mij bij het schrijven heb voorgesteld, volkomen bereikt zijn.